TĖVYNĖS SARGAS

VLIKą sukūrė drąsūs pasišventėliai

Komunizmui užtvarą Italijoje sukūrė krikščionys demokratai

Santykiuose su pavergtais broliais mastu turi būti tautinis solidarumas ir tautinė ištikimybė

Šventinti moteris kunigais nėra pagrindo nei Bažnyčios tradicijoje, nei Kristaus valios šviesoje

Kinija ir Sovietų Sąjunga, abi siekdamos pasaulio sukomunistinimo, gali lengvai susitaikyti

Lietuvių tautos atžvilgiu rusų politika tebėra ta pati, kokia buvo ir carų laikais

1980 Nr. 3 (47)

TĖVYNĖS SARGAS — GUARDIAN OF THE FATHERLAND

Pradėtas leisti 1896 m. — Established 1896

Redaguoja — Editor: Petras Maldeikis

Redakcijos adresas — Address of Editor: 117 Sunset Drive, Hot Springs, Arkansas 71901 Tel. (501) 624-6659.

Administracija: Antanas Balčytis, 6819 S. Washtenaw Ave., Chicago, Ill., 60629

Leidžia Popiežiaus Leono XIII Literatūrinis Fondas.

Vladas Šoliūnas, 8335 Fieldcrest, Willow Springs, IL. 60480. Tel. (312) 839-5874.

Adomas Viliušis, 4050 S. Campbell, Chicago, IL. 60632. Tel. (312) LA 3-8330.

Published by Pope Leo XIII Literary Fund.

Viršelį piešė Paulius Jurkus.

Spaudžia PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

TĖVYNĖS SARGO BENDRADARBIAI:

P. Alšėnas, dr. S. A. Bačkis, P. Bagdanavičius, kun. V. Bagdanavičius, MIC, P. Balčiūnas, vysk. V. Brizgys, dr. A. .M. Budreckis, St. Dzikas, prof. dr. J. Eretas, P. Gaučys, A. J. Kasulaitis, dr. A. Kučas, J. Kuprionis, dr. O. Labanauskaitė, M. Liulevičienė, St. Lušys, M. Mackevičius, P. Maldeikis, Č. Masaitis, prof. dr. J. Meškauskas, M. Peteraitienė, prel. P. Ragažinskas, S. Rauckinas, A. Rinkūnas, J. Sakas-Sakevičius, P. Spetyla, dr. V. Sruogienė, P. Stravinskas, S. Sužiedėlis, dr. K. Šidlauskas, dr. A. Škėrys, dr. D. Tamulionytė, prel. L. Tulaba, Ig. Urbonas, dr. J. Vaišnora, MIC, dr. J. K. Valiūnas, A. Venskus, kun. St. Yla, kan. V. Zakarauskas, dr. T. Žiūraitis, O.P., B. Žukauskas.

TĖVYNĖS SARGAS

1980 ĮSTEIGTAS 1896 Nr. 3 (47)

VYRIAUSIAS LIETUVOS LAISVĖS KOVŲ VEIKSNYS

STASYS LUŠYS, BOSTON, MASS.

Laisvės troškimas yra įgimtas. Niekas jo negali iš žmogaus širdies išrauti ar jį kuo kitu pakeisti. Visa žmonijos istorija yra laisvės siekimas. Kur nėra laisvės, nėra ir teisingumo; o kur nėra teisingumo, nėra ir žmogiško gyvenimo. Gyventi žmogiškai yra kiekvieno žmogaus ir visų tautų prigimtoji teisė. Niekas nėra įgalintas tą teisę atimti ir ją kitaip panaikinti. Bet vis atsiranda piktų, brutalių jėgų, kurios kėsinasi ją užgrobti, atimti galimybę ja naudotis. Neretai tokie kėslai pasiseka, ir, panaudojus fizinės jėgos persvarą, ištisos tautos pavergiamos. Tokie dalykai vyko ne tik praeities istorijoje, bet tebevyksta jie ir mūsų dienomis. Prisiminkim tik Afganistaną.

Pirmasis pasaulinis karas baigėsi laisvės šūkiais. Anuometinis Jungtinių Amerikos Valstybių prezidentas Woodrow Wilson paskelbė neužmirštamus didžios reikšmės 14 punktų ir tuo pradėjo naują tautų išlaisvinimo epochą. Tuo pasinaudodamos, atgavo laisvę ir nepriklausomą valstybinį gyvenimą nemaža Vidurio ir Rytų Europos tautų. Jų tarpe atsikūrė ir trys Pabaltijo valstybės — Lietuva, Latvija ir Estija.

Antrasis pasaulinis karas nuėjo kita kryptimi. Nors alijantai pasirašė ir paskelbė daug žadėjusią Atlanto Chartą, kai jie buvo sunkumuose, bet vėliau, karo reikalams pagerėjus, slaptuose pasitarimuose sutiko su Sovietų Rusijos kolonialiniais reikalavimais ir apie Atlanto Chartos pažadus nutilo visai.

Dėl to visa eilė Rytų ir Vidurio Europos tautų neteko laisvės ir jėga bei apgaule buvo paverstos naujomis Sovietų Rusijos kolonijomis. Tuo būdu Sovietų Rusijos priespaudon pa-

Lietuvos Nacionalinė Mažvydo Biblioteka

teko 100,000,000 aukštos kultūros europiečių, o jų tarpe ir trys suklestėjusios Pabaltijo respublikos — Lietuva, Latvija ir Estija.

Tautos laisvė, valstybės nepriklausomybė ir savitas kultūrinis gyvenimas yra oras, kuriuo kvėpuoja ir išlieka tautos gyvybė. Tai pats egzistencijos minimumas, plaukiantis iš žmonių ir tautų prigimties. Dėl egzistencijos atkakliai kovojama, nes, jos netekus, ateina mirtis. Ta tiesa buvo aiški visiems lietuviams jau pirmą Sovietų Rusijos okupacijos dieną, kada 1940 metais birželio 15 dieną rusiškųjų tankų ir ginkluotų vyrų masės užplūdo taiką mylinčią ir ramiai gyvenančią Lietuvos valstybę.

Tą pačią dieną gimė rezistencija prieš laisvės ir nepriklausomybės grobikus. Gimė spontaniškai ir augo gaiviališkai, kol pavirto plačiu sąjūdžiu. Tada iškilo svarbus uždavinys tą visuotinį tautos ryžtą apjungti, reikiama kryptimi pasukti, netikslingai jėgų neeikvoti, kad su mažiausiomis jėgomis būtų pasiekta didžiausių laimėjimų. Visam tam sąjūdžiui reikėjo viršūnės, reikėjo sumanios ir pasiaukojusios vadovybės. Sudaryti rezistencijos vadovybę — darbas nelengvas. Reikėjo gabių ir mirties nebijančių asmenybių. Norėta, kad tos asmenybės ateitų iš visų sluoksnių ir visų srovių ir tuo reprezentuotų visą gyvą Lietuvos visuomenę. Šią visų tautos sluoksnių ir visų srovių apjungimo mintį galima laikyti Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pradine idėja, kuri pasireiškė jau pačioje rezistencijos pradžioje ir kurią vėliau, bekuriant ir beorganizuojant VLIKą, teko pilnai realizuoti.

Pirmosios Sovietų Rusijos okupacijos metu, rezistenciniam sąjūdžiui augant ir stiprėjant, koalicijos nebuvo daromos: esamos krašte sąlygos to neleido. Bet ta visų sluoksnių ir visų srovių sutelkimo mintis buvo labai stipri ir nuoširdžiai vykdoma esamų tada galimybių ribose. Aukos ir ryžto žmonių valia tas spontaniškai kilęs pasipriešinimo sąjūdis greitai virto visuotine ir stipria pogrindžio organizacija su savo masėmis ir savo vadais. Tai buvo A k t y v i s t ų f r o n t a s.

Aktyvistų frontas, kaip visuotinis tautos pasipriešinimo sąjūdis, per visą pirmąją Sovietų Rusijos okupaciją veikė sumaniai, tikslingai ir drąsiai. Puikiai paruošė tautą sukilimui ir, tinkamam momentui atėjus — vokiečių-sovietų karui prasidėjus, laiku jį pradėjo ir sklandžiai įvykdė. 1941 metais birželio 23 dieną atstatė komunistinio okupanto užgniaužtą Lietuvos nepriklausomybę ir sudarė bei paskelbė Lietuvos Laikinąją Vyriausybę, vokiečių kariuomenei dar Kauno nepasie-

kus. Tai buvo didžios politinės reikšmės darbas, kuriuo gali didžiuotis kiekvienas susipratęs lietuvis.

Su tuo laimėjimu Aktyvistų Fronto gyvenimas ir baigėsi. Kaip ta darbščioji bitelė narsiai savo avilį gina ir užpuolikui skaudžiai gelia, bet po to ir pati nusilpsta. Nusilpo ir Aktyvistų Frontas, svarbiausią savo uždavinį įvykdęs ir prieš naujas problemas atsidūręs. Visam sukilimo atstatytos Lietuvos gyvenimui vadovavo Laikinoji Vyriausybė. Jos situacija buvo kebli, nes Lietuvos teritorijoje vietoje išvytos Sovietų kariuomenės buvo įėjusios ir per ją žygiavo vokiečių ginkluotos pajėgos. Lietuva atsidūrė vėl dideliame pavojuje — jai grėsė kita okupacija iš vokiečių pusės. Laikinoji Vyriausybė laikėsi kaip ant plauko. Sunaikinimo pavojus ką tik atstatytos nepriklausomybės buvo be galo didelis. Laikinoji Vyriausybė dėjo visas pastangas sumegzti formalinį ryšį su Reicho vyriausybe ir išgauti santykių sureguliavimą tarp suvereninės Lietuvos ir žygiuojančios per ją vokiečių kariuomenės, bet visi bandymai buvo nesėkmingi. Buvo matyti, kad nacionalsocialistinė Vokietija ignoruoja ir Laikinąją Vyriausybę, kuri nebuvo jų ideologijos, ir Lietuvos nepriklausomybę, kuri galėtų būti kliūtimi jų užgrobimo planams. Septynias savaites Laikinąją Lietuvos Vyriausybę ignoravę, Reicho atstovai ją suspendavo ir jėga išsklaidė. Vietoje Laikinosios Vyriausybės pastatė savo Zivilverwaltungą ir tuo formaliai okupavo Lietuvą.

Rezistencinis pogrindis šį kartą kitaip atrodė. Aktyvistų Frontas suskilo, nebebuvo vienos bendros organizacijos, nei vienos visiems bendros vadovybės. Kiekviena organizacija ar sąjūdis veikė atskirai pagal savo vienos išmanymą ir pajėgumą. Rezistencija nebuvo menka, ją vokiečiai jautė gerai, bet vis tiek ji nebuvo tiek paveiki, kaip suderintoj veikloj. Pogindyje veikusios partijos ir naujai pasireiškę sąjūdžiai pradėjo telktis į dvi grupes. Liberalinių ir socialistinių pažiūrų į vieną, o krikščioniškų pažiūrų į kitą. Pradžioje buvo susitinkama tuo ar kitu klausimu pastangoms suderinti, o vėliau susiprasta ir susitarta platesniu ir pastovesniu pagrindu. Taip 1942 metų vasario mėnesyje pogrindžio veikloje pasireiškė *Vyriausias Lietuvių Komitetas* ir *Lietuvos Taryba*. Abu vadovaujantieji organai — Vyriausias Lietuvių Komitetas ir Lietuvos Taryba — rezistencijoje reiškėsi drąsiai, plačiai ir sistemingai. Darbas buvo dirbamas dviemis kryptimis: griaunamąja ir statomąja. Griauti reikėjo okupanto atneštą nelaisvę ir jo pastangas įsistiprinti Lietuvoje ir statyti būsimos nepriklausomos Lietu-

vos atkūrimo planus, kad, laisvę atgavus, greičiau atsistatytų ir tobuliau susitvarkytų. Bet, nežiūrint tos pozityvios pusės, anuometinė rezistencija turėjo ir ydų. Pati didžiausia yda - susiskaldymas.

Susidarius Vyriausiam Lietuvių Komitetui ir Lietuvos Tarybai, atskiros pogrindžio organizacijos buvo apjungtos, bet, deja, į du vienetus. Tie du vienetai veikė visiškai atskirai, be glaudesnio ryšio, ir jokio susiderinimo darbe neturėjo. Nors kovota su tuo pačiu priešu, bet savitarpinės trinties neišvengta. Pogrindyje veikusieji asmenys matė savo trūkumus, todėl vis kartojosi pastangos surasti bendrai kalbai ir abiems pogrindžio centrams sujungti į vieną. Iniciatyva ėjo tai iš vieno, tai iš kito centro, bet vis nesisekė surasti to laimingo rakto, su kuriuo būtų įstengta pasiekti pilną sutarimą.

Atėjo 1943 metai ir jų birželio mėnuo. Lietuvos Taryba susirinko nepaprasto posėdžio. Jame dalyvavo Tarybos nariai ir nemažas skaičius pakviestų kitų asmenų. Jų tarpe teko būti ir šių eilučių autoriui. Svarbiu darbų tvarkos punktu buvo Tarybos pirmininko Juozo Ambrozevičiaus (vėliau Brazaičio) pranešimas apie padarytas pastangas vienam vyriausiam rezistencijos centrui sudaryti. Pranešimas buvo išsamus su visomis detalėmis, bet be jokių rezultatų. Nors daug kartų susitikta ir kalbėtasi, bet jokių rezultatų apsijungimui pasiekti neprieita. Pranešėjas reiškė didelį nusivylimą. Jis nebematąs realių galimybių bent artimesniu laiku sudaryti vieną vyriausią rezistencijos centrą. Siūlė nebeeikvoti laiko nei jėgų tam reikalui, o visas jėgas ir išteklius skirti kovai su okupantu. Susirinkusieji išklausė pranešimo giliai susimąstę. Po to prasidėjo kitų pasisakymai ir diskusijos. Visi pritarė minčiai, kad visas turimas jėgas bei išteklius reikia skirti kovai prieš okupantą, bet gana žymi dalis pasisakė už tolimesnes ir nenuilstamas pastangas vienam vyriausiam rezistencijos centrui sudaryti. Tų pusėje ir šio rašinio autoriui teko būti ir kiek kiečiau pasisakyti dėl ligšiolinės nesėkmės. Mano pasisakymo išvada buvo tokia: jei šios nelaimės metu neturime vieno vyriausio rezistencijos centro, tai mes dar ne viską esame padarę. Juozas Ambrozevičius kiek susinervino ir man atkirto: "Tai eik ir susikalbėk, jei tuo dar tiki". — "Jei šis susirinkimas mane įgalios, eisiu", — atsakiau. Toje vietoje įvyko apsisprendimas, kad reikia dar bandyti, ir ta pareiga teko mano asmeniui. Pasiūliau, kad įgalioti reikėtų ne vieną, bet du asmenis, nes bet kuriose derybose yra geriau, jei esi ne vienas. Taip ir pada-

ryta: įgalioti buvo Stasys Lušys ir Adolfas Damušis. Posėdžiui pasibaigus, abu įgalioti pasitarėme, nuo ko ir kaip pradėti. Man buvo pavesta sueiti į sąlytį su Vyriausiu Lietuvių Komitetu, pranešti Lietuvos Tarybos norą kalbėtis dėl vieno vyriausio rezistencijos centro sudarymo ir paprašyti, kad tam reikalui įgaliotų taip pat du asmenis.

Žinojau, kad Vyriausiame Lietuvių Komitete yra mano profesijos ir studijų kolega Juozas Audėnas. Seniai su juo buvome pažįstami, dar iš universiteto laikų. Studentija tada buvo aktyvi ir visur esanti. Nė vienas svarbesnis visuomenės gyvenimo įvykis — kultūrinis, socialinis ar politinis — neapsiėjo be studentijos aktyvaus dalyvavimo. Studentijos įnašas kiekvienu atveju buvo didelis. Mudu su Juozu Audėnu ten susitikdavome. Jis buvo pirmininkas liberaliųjų studentų varpininkų, o man teko pirmininkauti katalikams studentams Ateitininkams. Mums jau tada teko bendradarbiavimo reikalais kalbėtis ir susikalbėti. Tas davė vilties ir dabar, visai kitokiose sąlygose.

1943 metais birželio 23 dieną nuvykau pas Audėną į jo butą Kaune ir ten glaustai pasakiau reikalą. Sutarėme, kad jis pasimatys su Vyriausiojo Lietuvių Komiteto žmonėmis ir už dienos ar dviejų praneš man jų nusistatymą. Sekančią dieną jau žinojau, kad jų Komitetas Lietuvių Tarybos pasiūlymui pritarė ir iš savo pusės pasitarimams vesti įgaliojo Juozą Audėną. Gera pradžia — pusė darbo, tariau pats sau vienas, ir tuoj sutarėme pirmąjį įgaliotų asmenų posėdį. Po kelių dienų jis įvyko Marijos ir Stasio Lušių bute Kaune. Sutartą valandą prie apvalaus stalo susėdo keturi vyrai, tada dar jaunesnės kartos žmonės, visi akademikai: dipl. ekonomistas Juozas Audėnas, dipl. teis. Bronius Bieliukas, dipl. inž. Adolfas Damušis ir dipl. ekon. Stasys Lušys. Tą pirmą posėdį teko man pradėti. Trumpame žodyje konstatavau antrosios, t.y. vokiečių okupacijos liūdną faktą, jos žiaurumus ir jau išryškėjusius Trečiojo Reicho kėslus lietuvių tautą naikinti ir Lietuvą amžiams pavergti. Mūsų beginklei tautai tenka grumtis su Europos galiūnu, nuo galvos iki kojų ginkluotu. Tačiau mūsų pusėje yra tiesa ir teisė laisvai gyventi. Tai yra labai stiprūs ir labai galingi ginklai. Ne medžiaginės jie prigimties, bet užtai niekados nesensta ir nerūdyja. Tokie ginklai pašventčia tautas ir žmones, jie yra Lietuvos viltis. Turime ir dar vieną nepaprastai stiprų ginklą — tai vienybę. Tą ginklą mes dar nepilnai tevartojame. Esame suskilę ir kovojame su okupantu atskirai. Mes keturi esame įgalioti ir

įpareigoti rasti būdus ir priemones tam stipriam vienybės ginklui nukalti ir kovojančiai tautai į rankas įduoti. Mums patikėtas nelengvas uždavinys, bet svarbus darbas. Tegu būna šis posėdis tokia pradžia, kuri laiduotų visų mūsų pasitarimų sėkmingą pabaigą. Toliau pasisakė J. Audėnas, Br. Bieliukas ir A. Damušis. Visi apgailestavo dabar esamą padėtį ir reiškė nuoširdų pasiryžimą padaryti viską, kad būtų sudarytas vienas vyriausias rezistencijos centras.

Po to prasidėjo tikrasis darbas, kelių ir priemonių ieškojimas, kaip tą vienybę pasiekti ir kaip tą bendrą rezistencijos centrą sudaryti. Buvo visokiausių pasiūlymų, bet, deja, abiem pusėm nepriimtinų. J. Audėnas ir Br. Bieliukas siūlė vienam iš dabar veikiančių centrų savo veiklą sustabdyti ir sutartu atstovų skaičium į kitą įsijungti. Jų manymu, Lietuvos Tarybai lengviau bus tai padaryti, nes Vyriausiasis Lietuvių Komitetas yra anksčiau susiformavęs ir plačiau savo veikla pasireiškęs Lietuvoje ir užsienyje. Jo veiklos sustabdymas sunkiai būtų suprantamas pačioje Lietuvoje ir sukomplikuotų rezistencijos ryšius su užsieniu. Mudu su A. Damušiu negalėjome su tuo sutikti, nes pagal mūsų žinias Vyriausias Lietuvių Komitetas ir Lietuvos Taryba susiformavo tuo pačiu laiku, ir todėl jų amžiaus vyresniškumas negali būti motyvu veiklai sustabdyti Vyriausiojo Lietuvių Komiteto naudai, nes tokio vyresniškumo nėra. Veikla krašte prieš nacių okupaciją abiejų centrų yra nemaža, ir objektyviai sunku pasakyti, kuris jų yra reikšmingesnis. Su užsieniu turi ryšių abu centrai, ir kiekvienas jų prezentuojasi visos rezistencijos vardu. Sutarti, kad Lietuvos Taryba savo veiklą sustabdytų ir viską paliktų Vyriausiajam Lietuvių Komitetui, kad ir turint tenai savo atstovų, būtų panašu į kapituliaciją, ir todėl neįmanoma ir netikslinga. Siūlėme klausimą perkelti į kitą plotmę: tartis dėl vieno bendro pasipriešinimo centro sudarymo, o darbą pradėti ne nuo likvidavimo to ar kito dabar veikiančio centro, bet nuo ieškojimo bazės, kuria remiantis būtų įmanoma pasiekti apsijungimą. Kai tai pasieksime, tada ir anų dviejų centrų veiklos perėmimas savaime išsispręs. Nesant kitos išeities, derybininkai ir pasuko tąja kryptimi: pradėjome ieškoti bendros visiems priimtinos bazės.

Bendros bazės suradimas buvo nelengvas, nes jai turėjo pritarti visos organizacijos, susitelkusios Vyriausiajame Lietuvių Komitete. Lietuvos Taryba buvo vieningesnė, jai buvo lengviau apsispręsti. Tuo reikalu buvo daug susitikimų ir ne-

maža posėdžių. Posėdžiavome dažniausiai pas vieną ar kitą, iš tų keturių derybininkų, kol buvome keturi. Kai Br. Bieliukas ir Ad. Damušis pasitraukė, ir likome tik mes su J. Audėnu, tada susitikinėdavome kartais gatvėje, vaizduodami pripuolamus praeivių susitikimus, o kartais tarnybiniuose kabinetuose, tai pas J. Audėną, tai pas mane Prekybos ir Pramonės rūmuose. Tas būdas tada buvo saugiausias nekristi į akis geštapui, nes geštapas sekė mus visus labai akylai.

Po daugybės susitikimų ir posėdžių, po gausybės nusivylimų, kompromisų ir naujų vilčių matomai artėjome prie tikslo. Po penkis mėnesius užtrukusių kruopščių derybų, susitarimas buvo pasiektas su labai plačia baze. Vyriausias ir vienintelis rezistencijos centras nutarta sudaryti iš devynių narių, kuriuos paskirs šios politinės partijos ir naujai vokiečiams besipriešinantieji sąjūdžiai:

Krikščionių Demokratų Partija, Darbo Federacija, Socialdemokratų Partija, Tautininkų Sąjunga, Valstiečių Liaudininkų Sąjunga, Laisvės Kovotojų Sąjunga, Lietuvių Frontas, Nacionalistų Partija ir Vienybės Sąjūdis.

Tame politinių organizacijų sąstate nematyti ūkininkus atstovaujančių organizacijų — Ūkininkų Sąjungos ir Ūkininkų Partijos. Tas derybininkų buvo išsamiai aptarta ir sutarta ne tik tarp derybininkų, bet ir su tomis organizacijomis, kurių vardai apjungtųjų sąraše neįrašyti. Ūkininkų partija pati atsisakė įeiti, nes nesijautė pakankamai stipri rezistenciniame darbe stipriau pasireikšti. Kai tas paaiškėjo, Vyriausio Lietuvių Komiteto grupės reikalavo, kad ir Lietuvos Tarybos grupė — Ūkininkų Sąjunga — neįeitų. Ūkininkų Partija Lietuvos politiniame gyvenime buvo labai nežymi. Ji tik paskutiniame demokratinės Lietuvos Seime turėjo du atstovus. Ūkininkų Sąjunga stipri ir reikšminga grupė ne tik politikoje, bet ir tautos ūkio gyvenime. Visuose Seimuose turėjo po kelioliką atstovų, o be to, organizavo ir vadovavo didžiulei ūkininkų kooperatyvų sąjungai, ūkininkų kredito kooperatyvams ir juos apjungiančiam bankui Kaune. Todėl, išsijungus Ūkininkų Partijai, nebuvo jokio teisingo pagrindo išjungti ir Ūkininkų Sąjungą. Ir ji nebuvo išjungta: ji tik savo atskiro atstovo neskyrė į apsijungusį centrą. Nenorėta apsijungusiame centre turėti atstovų daugiau kaip devynis. Ūkininkų Sąjunga po išsamesnių pasikalbėjimų sutiko, kad ji įgalios Krikščionių Demokratų Partijos paskirtą atstovą atstovauti ir Ūkininkų Sąjungai. Taip ir padaryta: pirmame devynių sąstate krikščionių demokratų atstovas adv.

prof. Antanas Tumėnas buvo ir Ūkininkų Sąjungos atstovu.

Dėl to susitarus, derybos dėl vieningo rezistencijos centro sudarymo buvo baigtos, o naujai grupių paskirti atstovai rinkosi posėdžių, sudarė savo vadovybę ir pasirinko *Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto* vardą. Tuo vardu tebeveikia ir dabar po 37 savo veiklos metų. Atliko daug nemažų darbų, Lietuvos laisvės bylą gindamas, ir turėjo nemaža laimėjimų pavergtoje Lietuvoje ir laisvajame pasaulyje. Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto stiprybė buvo ta, kad jis buvo pajėgus apjungti visas politines grupes bendram Lietuvos gelbėjimo darbui. Tokių pavyzdžių pasaulyje daug nesurasi. Sukurti politinį organą, apimant visas grupes ir visų pažiūrų politikus, yra unikumas. Todėl jis ir baigia savo amžiaus keturiasdešimtuosius metus be didesnių sukrėtimų ir, palyginti, gana sėkmingai. Tie, kurie pastaruoju metu pradeda VLIKą kritikuoti, nėra peiktini. Kritika, jei pozityvi, vertinama teigiamai — neleidžia prisnūsti. Tie gi, kurie pradeda jį pulti, partiniu uždarumu kaltinti, yra jau nesąžiningi, nes jokia kita besikurianti organizacija nebuvo tiek atvira visiems, kaip Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, apjungęs visą politiniai galvojančią Lietuvos visuomenę, nieko nepalikdamas už savo ribos. Ir dabar po 37 metų VLIKas tebėra jungtimi visų Lietuvos laisvės atstatymui ir giliems svarstymams, kaip laisvę atgavusi Lietuva galėtų geriau tvarkytis, kad visų pažiūrų piliečiai jaustųsi laisvi, saugūs nuo priespaudos, sotūs ir niekieno nevaržomi atvirai pasisakyti, daryti siūlymus ir įstatymų nustatyta tvarka pilnai ir nevaržomai dalyvauti politiniame ir ūkiniame gyvenime. VLIKas nėra užsitarnavęs nepagrįstų puolimų, žeminimo ar jo egzistencijos neigimo. Lietuvoje tik jis vienas tėra žinomas pavergtajam lietuviui, o taip pat ir pavergėjui. Todėl jis yra vertintinas, remtinas ir gintinas nuo nepagrįstų puolimų, o ypač žeminimo iš neatsakingo elemento pusės, kuris dažnai nežino ką daro ir kam pasitarnauja.

Mes nešiojame savo širdyse mūsų tėvynės ateitį. Kokia Lietuva mūsų mintyse, mūsų svajonėse, tokia ji bus tikrovėje. Tauta yra gyva savo vaikų meile ir auka. Ir toji tauta nemiršta, dėl kurios daugelis miršta.

Kun. dr. Jonas Gutauskas

KRIKŠČIONYS DEMOKRATAI ITALIJOJE

KUN. L. TULABA

Jau trisdešimt penkeri metai, kaip Italijos politiniam-socialiniam gyvenimui vadovauja krikščionys demokratai. Italijos Krikščionių Demokratų Partija yra tąsa kun. L. Sturzo įsteigtos ir vadovautos vadinamos Liaudies Partijos — Il Partito Populare Italiano — kuri buvo uždaryta, fašistams atėjus į valdžią. Antrajam pasauliniam karui einant į pabaigą, Vatikane prisiglaudę buvusieji Liaudies Partijos veikėjai Alcide De Gasperi ir Guido Gonella, patariami ir padedami aukštųjų Vatikano dvasiškių, ėmėsi iniciatyvos organizuoti Italijos Krikščionių Demokratų Partiją. Jie parengė laikiną partijos programą ir davė impulsą organizuotis visoje Italijoje į mažus partijos vienetus, kurie savo ruožtu organizavo rezistencijos būrius šalia veikiančių komunistų vadovaujamų rezistencijos grupių.

Karui pasibaigus, šalia kitų politinių sambūrių išėjo į viešumą ir jau pakankamai organizuota Krikščionių Demokratų Partija su De Gasperiu priešakyje. 1946 metų rinkimuose į Steigiamąjį Seimą KDP pasirodė kaip pati gausiausia partija, gerai organizuota ir pajėgi asmenybėmis. KDP dėka Italija susilaukė moderniškos, demokratiškos ir gana krikščioniškos konstitucijos.

Šalia politinės veiklos, Italijos krikščionys demokratai daug dėmesio kreipė organizacijai vidiniai stiprinti ir tobulinti bei paruošti ir priimti kiek galima tobulesnę partijos programą. Politinėje srityje jie pasisakė už integralinę demokratiją. Socialinėje plotmėje jie užėmė centrinę poziciją su tendencija į kairę, t.y. daugiau atsižvelgdami žemųjų visuomenės klasių piliečių gerovės. Ideologinėje sferoje KDP prisistatė kaip interklasinė politinė partija, kuri remiasi krikščioniškąja etika bei Evangelijos principais.

1948 metų rinkimuose į parlamentą KDP netikėtai laimėjo absoliučią balsų daugumą. Krikščionys demokratai būtų galėję valdyti vieni. Bet, būdamas tikras demokratas, De Gasperi panorėjo dalintis valdžios atsakomybe su kitomis centro ir dešinės partijomis, būtent su socialdemokratais, respublikonais ir liberalais.

Kada De Gasperi valdė kraštą, tai partijai tada vadovavo G. Gonella ir A. Piccioni. Abu jie buvo didelės asmenybės: didelės išminties ir gilaus tikėjimo valstybininkai. Nuo 1948

iki 1953 metų buvo pats sėkmingiausias naujosios — demokratinės — Italijos gyvenimas. Jis buvo sunkus. Reikėjo prikelti kraštą iš karo griuvėsių. Reikėjo, karą pralaimėjus, atgauti pozicijas demokratiniame Vakarų pasaulyje. De Gaspariui pavyko ir viena, ir kita. Iš pralaimėtojo De Gasperi greitai pasidarė tikras ir laimėtojų vertinamas draugas ir taip apsaugojo kraštą nuo didesnių neigiamų politinių pasėkų, kokias dažnai pralaimėtojui tenka patirti. Italija greitai įsijungė kaip lygiateisis vienetas į Atlanto Paktą, tuo užsitikrindama karinį saugumą; taip pat ji gavo teisę naudotis Marshallo plano teikiama medžiagine parama, kas jai padėjo atsistoti ekonomiškai ant tvirtesnių pamatų, jai siekiant iš ūkinės sistemos pereiti į pramoninę galybę.

Pasiekti greiti ir netikėti laimėjimai Krikščionių Demokratų Partijai nebuvo tiek pozityvūs, kiek jie buvo našūs Italijai. Partijoje pradėjo reikštis tam tikra fermentacija. Ji plaukė iš asmeninių ambicijų, o oficialiai buvo pridengiama idealiais siekimais. Jaunieji neturėjo kantrybės laukti, kol jie galės vadovavimą perimti iš senųjų. Senųjų išmintis reikalavo programą vykdyti palaipsniui, vengiant kraštutinumų. O jauniesiems atrodė, kad reikia tuojau griauti, kas buvo laikoma sena, ir statyti, kas rodėsi nauja. Stipri komunistų partija, socialistų remiama, sudarė tam tikrą politinę grėsmę, tačiau, antraip vertus, ji imponavo savo socialine programa. Todėl kai kurie KDP vadai ėmė atskirai burtis, skirdamiesi nuo kitų savo socialine programa. Jiems atrodė, kad reikia beatodairiškai pasisakyti už socialines reformas ir jas vykdyti, užimant vietą šalia socialistų. Tuo būdu partija ėmė dalintis į du susigrupavimus: į dešiniuosius ir kairiuosius. Šiems pastariesiems vadovavo A. Fanfani, Dosetti, La Pira ir kiti. Tai buvo daugiausia jaunesnieji. Tačiau ilgainiui ėmė aiškėti, kad socialinis pažangumas buvo tik priedanga jų asmeniškoms ambicijoms: perimti iš senesniųjų partijos ir valdžios vadovavimą. Iš visų išsiskyrė A. Fanfani. Neapolio kongrese jam pavyko izoliuoti De Gasperi ir partijos vadovavimą perimti į savo rankas. Tai buvo 1953 metais. Nuo to meto pamažu partijoje ėmė kristalizuotis ir kiti susigrupavimai, turintieji tam tikrą ideologinį — socialinį antspalvį; bet savo pagrinde jie turėjo nepaslepiamą valdžios siekimo tikslą. Tiesa, lemiamais momentais ir pagrindiniuose principuose KDP visada išliko vieninga. Tai vienintelė Italijoje politinė partija, kuri išvengė susiskaldymų bei atkritimų. Bet vis dėlto ir vidinis skaldymasis, nors jis ir neprivedė prie

tikrų išsiskyrimų bei atkritimų, partijai buvo ir yra žalingas.

Po De Gasperi, Gonellos ir Piccionio į KDP vadus iškilo Fanfani, Moro, Colombo ir Andreotti, o šiuo metu Zacagnini, Forlani ir Picoli.

Nuo 1950 iki 1960 metų Italijai buvo pats našiausias laikotarpis kaip politinėje, taip ir ekonominėje srityse. Italija išaugo į pirmaeilę pramoninę valstybę, pasiekdama tokią gerovę, kokios ji niekada nebuvo pergyvenusi. Tai KDP nuopelnas, kuri vadovavo kraštui, remdamasi ir kitomis centro-dešinėmis partijomis.

Nuo 1960 iki 1970 metų krikščionys demokratai valdė kraštą daugiau jau su kairiųjų, pirmoje eilėje su socialistų parama. Šis KDP posūkis į kairę buvo daugiau žalingas negu naudingas tiek Italijai, tiek ir pačiai valdančiai partijai. Ekonominis pažangumas ėmė mažėti, o kai kuriose srityse atsirado ir sunkumų. Socialinėje srityje, spaudžiant socialistams, buvo išleista įstatymų, kurie atidarė duris į socialinį palaidumą, į dekadenciją švietime, į profesinių sąjungų diktatūrą gamyboje. Visa tai vedė į netvarką ir į nepasitenkinimą. Blogieji laukė daugiau laisvių jų sauvaliavimui; o gerieji jautėsi nesaugūs ir nuskriausti, kai prasikaltėliai naudojosi įstatymų jiems suteikta per didele laisve ir kai profesinės sąjungos buvo įgalintos nevaržomai viešpatauti. Dėl viso to KDP pradėjo prarasti pasitikėjimą tautoje ir palaipsniui mažiau balsų gauti rinkimuose, kada tuo tarpu komunistai, priešingai, ėmė progresyviai laimėti vis naujas pozicijas. Prie jų, kaip prie užtarėjų, dėjosi visos tautos padugnės, o taip pat dalis bailiųjų ir oportunistų, kurie dabar tikėjosi laimėti komunistų užtarimą, o ateityje, šiems eventualiai atėjus į valdžią, užsitikrinti jei ne privilegijų, tai bent saugumą.

Ką nuo 1960 iki 1970 metų krikščionys demokratai, bendradarbiaudami su socialistais, pasėjo, tai nuo 1970 metų iki dabar su kartumu ir baime piauna, būtent žmogžudystes, vagystes, asmenų pagrobimus ir jų brangų išpirkimą, terorizmą, pasibaisėtiną mokslo ir moralės nuosmūkį, ekonominę krizę. To viso komunistai laukė, tam jie rengėsi ir tai palaipsniui išnaudojo. 1975 metų savivaldybiniuose rinkimuose jie pasiekė tikrą triumfą. Atsirado tikras pavojus, kad komunistų partija taps pati didžiausia Italijoje. Komunistai kilo, o krikščionys demokratai smuko. Nuo 54% 1948 metais jie nusileido iki nepilnų 36% 1975 metais.

Rinkimų rezultatų paveikti, krikščionys demokratai apsi-

sprendė pasukti į dešinę. Valdžiai vadovauti buvo pakviestas Giulio Andreoti, kuris visą laiką buvo priešingas bendradarbiavimui su socialistais ir buvo žinomas kaip dešinio KDP sparno vadas. Jis sudarė centro ir dešinės koaliciją. Tačiau mažosios centro ir dešinės partijos buvo jau labai susilpnėjusios. Todėl valdžia rėmėsi tik labai maža parlamentine dauguma. Be to, kairysis KDP sparnas, Moro ir kitų vadovaujamas, nebuvo patenkinti Andreotti vyriausybe. Jiems atrodė, kad jau per daug pasukta į dešinę. Andreotti vyriausybė krito. Parlamentas buvo paleistas ir įvykdyti nauji rinkimai 1976 metais.

Rinkimų propagandoje KDP atsistojo griežtai prieš komunistus. Sveikoji tautos dalis jautė komunizmo pavojų, todėl balsavo už tuos, kurie užtikrino, kad neprileis komunistų prie valdžios. Tokiu būdu KDP atgavo dalį prarastų balsuotojų ir rinkimuose pasiekė daugiau kaip 38% balsų, o komunistai nuo 35% smuko iki 32%.

Bandant sudaryti valdžią, vėl buvo kreiptasi į socialistus, bet šie nesutiko įeiti į vyriausybę, jei joje į parlamentinę daugumą nebus kokiu nors būdu įtraukti ir komunistai. Po tam tikrų svyravimų ir bandymų, ekonominei padėčiai pasidarius beveik katastrofiška, KDP apsisprendė pasukti į kairę. Vadovaujant Moro ir Zacagnini, buvo ryžtasi sudaryti vadinamą tautinės vienybės parlamentinę daugumą. Tiesa, nebuvo sutikta įsileisti komunistus tiesiogiai į vyriausybę; bet netiesiogiai per įvairius politinius veiksnius komunistai pradėjo reikšti savo įtaką Italijos politiniame gyvenime. Kad nuramintų dešiniuosius, Moro ir Zacagnini vyriausybei vadovauti buvo pakviestas Andreoti. Pradžioje vyriausybė buvo susidėjusi vien iš krikščionių demokratų, o vėliau iš krikščionių demokratų ir respublikonų. Vyriausybei pavyko pagerinti krašto ekonominę bei finansinę būklę. Tačiau politiniu atžvilgiu padėtis darėsi sunkesnė ir net dramatiška dėl vis stiprėjančio terorizmo ir didėjančio įžūlumo bei netvarkos universitetuose ir fabrikuose. Ir komunistai pradėjo primygtinai reikalauti, kad jie būtų įleisti į vyriausybę. Padėtis politiškai rodėsi be išeities. Tuo labiau, kad, teroristams nužudžius Moro, pačioje KDP atsirado svyravimų ir nesutarimų dėl santykių su komunistais. Andreoti vyriausybė neteko pasitikėjimo. Buvo paleistas parlamentas ir paskelbti nauji rinkimai 1978 metais. Komunistai rinkimus pralaimėjo: tegavo tik 31%. Krikščionys demokratai, nors ir neatgavo didesnio pasitikėjimo tautoje, tačiau išlaikė senas pozicijas, būtent gavo 38% balsų. Vyriausybę sudaryti buvo pavesta

Cossigai, kairiojo sparno atstovui, su įpareigojimu remtis centro ir dešinės partijomis, būtent liberalais ir socialdemokratais; socialistai ir respublikonai neįėjo į vyriausybę, bet parlamente ją rėmė. Padėtis tačiau buvo gana sunki. Komunistai veikė profesines sąjungas, ir jos darė valdžiai sunkumų ekonominėje srityje; veikė taip pat ir socialistus, ypač jų partijos kairįjį sparną, kad neremtų vyriausybės. Pačių krikščionių demokratų tarpe atsirado dvi stiprios tendencijos: vieni su Andreotti ir Zacagnini priešakyje spaudė ir įtikinėjo, jog reikia bendradarbiauti su komunistais, kad būtų galima išvesti kraštą iš teroro ir ekonominių sunkumų; kiti su Fanfani, Forlani, Picoli ir Donat Catin kategoriškai atmetė galimybę bendradarbiauti su komunistais ir siekė galimybės remtis socialistais, kuriems pradėjo vadovauti dešiniojo jų sparno atstovas B. Craxi. Krikščionių demokratų kivirčus išsprendė partijos kongresas, įvykęs šių metų kovo pradžioje. Laimėjo antikomunistinė tendencija. KD Partijai pradėjo vadovauti F. Picoli ir A. Forlani. Socialistams spaudžiant, vyriausybė krito. Naują vyriausybę sudaryti buvo pavesta tam pačiam F. Cossigai. Bet šį kartą vyriausybė buvo sudaryta iš krikščionių demokratų, socialistų ir respublikonų. Liberalai ir socialdemokratai išėjo į opoziciją.

Įdomu, kad tada, kai partijos vadovavimas daugiau patenka į kairę, vyriausybę stengiamasi sudaryti daugiau iš dešinesnių politikų ir priešingai. Italijos KDP visada siekė ir siekia pusiausvyros tarp dešinės ir kairės: siekia laikytis centro, kuris KD Partijai yra savas kelias, atitinkantis interklasistinės partijos programą ir krikščioniškos ideologijos principus.

Italijos KDP, be abejo, padarė ir daug klaidų. Joje atsirado vienas kitas išdavikas, nemaža karjeristų ir oportunistų. Bet vis dėlto KDP Italijoje yra pati rimčiausia, pati kompaktiškiausia ir pati pozityviausia politinė partija: turtinga asmenybėmis ir nuopelnais. KDP pakeitė Italijos veidą: iš atsilikusios, pakrikusios ir apsileidusios pietietiškos valstybės padarė modernų, gerovę įgyvendinusį ir pažangų Vakarų Europos valstybinį vienetą. Jei po 35 valdymo metų KDP Italijoje vis dar yra pirmutinė partija ir jei ji vis dar surenka apie 40% balsų rinkimuose, tai yra įrodymas, kad ji moka valdyti ir sugeba kraštui duoti tai, ko dauguma nori ir kas laiduoja kraštui ateitį. Nepamirština, kad stipri komunistų partija ir galinga Maskva daro visa, kad apsunkintų krašto valdymą ir kad kompromituotų valdančią partiją ir jos vadovaujančiuosius asmenis.

Krikščioniškoji etika KD Partijai neleidžia į puolimus at-

sakyti tuo pačiu. Dėl to neretai patiriami laikini nuostoliai, bet gale laimi geruмas, teisingumas ir pasiekiami pozityvūs rezultatai taip, kad, nežiūrint visko, KDP ir toliau laimės pasitikėjimą tautos ir jai politiniai vadovaus, pastatydama Italiją kaip pirmąją užtvarą komunizmui žygiuoti į Europą ir taip pat esminiai prisidėdama prie vis pilnesnio įgyvendinimo vieningos krikščioniškos Europos idėjos, kurią iškėlė ir pradėjo įgyvendinti trys didieji krikščionys demokratai: De Gasperi Italijoje, K. Adenaueris Vokietijoje ir R. Schumanas Prancūzijoje.

Mums, lietuviams ir Lietuvai, Italijos krikščionys demokratai visada buvo palankūs ir artimi. Kiek kada į juos kreipėmės, visada buvome priimti ir išklausyti, atjausti ir paremti. Jų nuopelnas, jei iki šiolei Italijos radijas turi lietuviškas laidas. Italijos KDP visada palaikė ryšius tarptautinėje plotmėje su lietuvių KDP.

Iš italų KDP veiklos galime pasimokyti teigiamų dalykų ir išmokti suprasti įvairius veiklos neigiamumus. Iš teigiamybių galime pasimokyti surasti vienybę pagrindiniuose sprendimuose bei sunkiuose momentuose; išlaikyti pusiausvyrą, išvengiant kraštutinumų iš kairės ir iš dešinės; ištesėti tarpklasinėje laikysenoje, atsižvelgiant į visus be klasės, rasės ir kultūros skirtumo.

Iš jų neigiamos patirties reikėtų išmokti vengti skaldymosi bei vidinio trynimosi, kuris kyla iš asmeniškų ir įvairių interesų; saugotis bei vengti ieškoti bičiulių, kurie ideologiniai ir asmeniškai nėra draugai; būti kukliems, bet drauge ir apdairiems, kad mūsų tarpe neatsirastų tų, kurie ateina vien tik ardyti ir griauti; pasisakyti už demokratiją ir laisvę, bet taip pat ir už tvarką ir drausmę.

Lietuvių tauta iš amžių gludumos atsinešė savo kultūros pradus. Ji buvo žmoniška, konkreti ir suprantama. Ji buvo kaip šiluma, kaip šviesa, kartu veikdama kaip nuolatinė palaima.

Jonas Matulionis

LIETUVIŲ KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ SĄJUNGOS KONFERENCIJA

Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga beveik visą laiką vaidina vadovaujantį vaidmenį Lietuvos laisvinimo veiksniuose. Todėl ir jos veiklą su konferencijomis bei suvažiavimais tenka kruopščiau vertinti, jos šaukiamos Sąjungos atliekamiems darbams apsvarstyti, jos tolimesnei veiklai planuoti ir jos Centro Komitetui perrinkti. Šiais metais LKDS konferencija buvo sušaukta gegužės 24 ir 25 dienomis Čikagoje, Šv. Mergelės Marijos Gimimo parapijos salėje.

Konferenciją atidarė Centro Komiteto pirmininkas Vladas Šoliūnas, invokaciją-maldą sukalbėjo J.E. vysk. Vincentas Brizgys. Į darbo prezidiumą buvo pakviesti S. Dubauskas, Pr. Razgaitis ir inž. A. Povilaitis, o į sekretoriatą — M. Peteraitienė ir K. Tautkus.

Konferenciją sveikino J.E. vysk. V. Brizgys, (raštu) Europos lietuvių vysk. A. Deksnys, Lietuvos atstovas Washingtone dr. S. Bačkis, Šv. Kazimiero kolegijos rektorius prel. L. Tulaba ir daug kitų iškilių religinio, visuomeninio ir politinio gyvenimo asmenybių, atstovaujančių įvairias lietuviškas institucijas ir politines bei visuomenines organizacijas. Su Bostono LKDS skyriaus dr. P. Kaladės sveikinimu atėjo 100.00 dolerių, su kun. J. Petrausko iš Waterburio 100.00 dolerių ir iš Detroito skyriaus su dr. V. Bublio sveikinimu 10 dol. čekiai.

Sveikinimus perskaitė Ramunė Tričytė ir Adomas Viliušis.

Apie lietuvių krikščionių demokratų veiklą pranešimus padarė LKDS skyrių valdybų atstovai ir įgaliotiniai, Tėvynės Sargo redaktorius ir administratorius, Leono XIII Fondo valdybos pirmininkas, Sąjungos atstovai VLIKo valdyboje ir taryboje, Centro Komiteto pirmininkas, sekretorius ir iždininkė, Europos Tarybos pirmininkas (raštu), Revizijos komisijos pirmininkas, Garbės Teismas, ir mandatų komisija. Pranešimai buvo pateikti suglaustai, pranešant svarbiausius pranešėjo atstovaujamos srities reikalus bei įvykius. Didesnį susidomėjimą sukėlė dviejų naujai įsisteigusių Cicero ir St. Petersburgo skyrių pranešimai. Bet išsamų, nors ir suglaustai paruoštą pranešimą apie LKDS padėtį, jos veikimą ir ateities planus padarė Centro Komiteto pirmininkas Vladas Šoliūnas. Jį čia pacituojame beveik ištisai:

"Baigiame antrąją trejų metų Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos Centro Komiteto kadenciją. Man, kaip pirmi-

ninkui, tenka prabilti į jus ketvirtą kartą paskutinių šešerių metų laikotarpyje. Norėčiau šį savo pranešimą padalinti į tris dalis: 1) kaip mes veikėme, 2) ko siekėme ir 3) kas mes esame.

Kaip mes veikėme?

Atskiri Centro Komiteto nariai savo pranešimuose jau pranešė, kas buvo atlikta įvairiose veiklos srityse. Aš noriu tik bendrais bruožais paminėti, ką šis Centro Komitetas bandė atsiekti ir ką iš dalies atsiekė per paskutiniuosius trejus šios kadencijos metus.

Lietuviškoje veikloje krikščionių demokratų įtaka politinių grupių tarpe augo ir stiprėjo, ir neklysiu sakydamas, kad šiandien mūsų įtaka bendriniame išeivijos gyvenime yra nemaža ir didėja, o ne silpnėja. Specifiniai krikščionių demokratų Centro Komitetas suvaidino pagrindinį vaidmenį naujos VLIKo Valdybos rinkimuose, ir šiandien VLIKo valdybai vėl priminkauja krikščionis demokratas. Nors kai kuriuose sluoksniuose dar vis matyti tam tikrų nepasitenkinimų, tačiau bendras VLIKo Valdybos darbas vyksta sklandžiai, ir dr. Bobelio vadovaujama valdyba bus viena aktyviausių ir darbingiausių, ko iš VLIKo buvo pasigesta, prieš šiai valdybai perimant pareigas. Jūsų Centro Komitetas nebuvo pasyvus ir VLIKo Tarybos persikėlime į Čikagą iš New Yorko, kur taryba buvo nuo pat atsikėlimo į Ameriką. Mūsų įsitikinimu, šis istorinis įvykis buvo reikalingas ir naudingas tolimesniam VLIKo tęstinumo palaikymui. Čikagoje atsiradusi Taryba įtraukė daug naujų žmonių, ir mums atrodo, kad ji galės sėkmingiau įvykdyti VLIKo uždavinius. Mes tikėjome ir tikime, kad VLIKo institucijos išlaikymas išeivijoje yra vienas svarbiausių mūsų uždavinių, ir mums atrodo, kad Lietuvos laisvinimo byla be VLIKo institucijos būtų silpna ir jos tęstinumas abejotinas. Mes priešinomės ir priešinsimės bet kokioms pastangoms Lietuvos laisvinimo bylos gynimą nupolitinti ir padaryti dalimi bet kokios, kad ir didžiausios, visuomeninės ar kultūrinės organizacijos. Mes nematome reikalo kurti VLIKo darbus dublikuojančias komisijas, nes tai yra tik priedangtis eventualiai pakeisti ir pačiai VLIKo institucijai. Mes esame tikri savo įsitikinimų teisingumu, užtat matome reikalą šioje kovoje dalyvauti ir prisidėti prie galutinio jos laimėjimo. Lietuvai laisvė ateis, ir jai kelią į tą laisvę paruoš VLIKas, kaip tikrasis tautos politinių teisių gynėjas ir atstovas.

Paskutiniame centro komiteto posėdyje buvo nutarta šiam

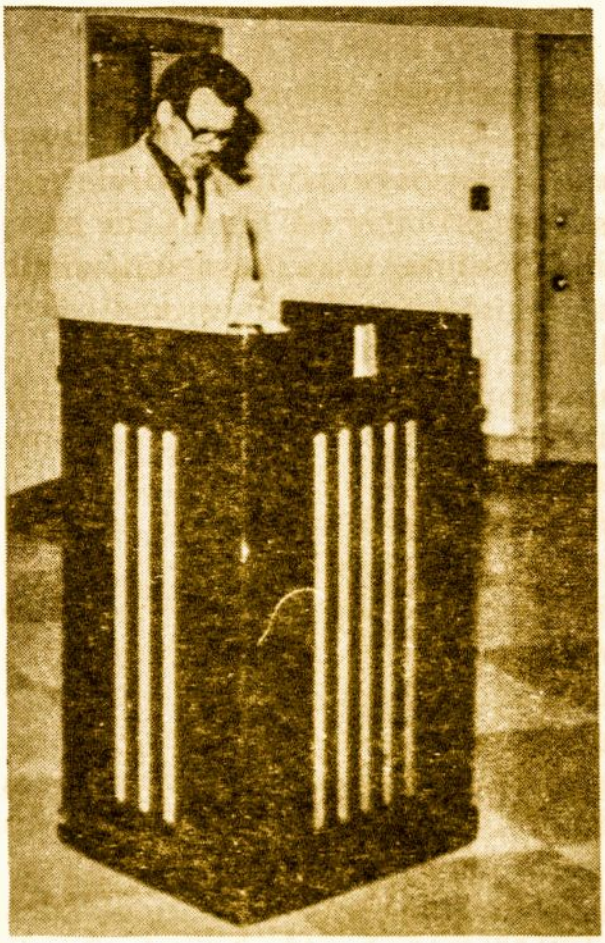

LKDS konferencijoje kalba Centro Komiteto pirmininkas Vladas Šoliūnas

suvažiavimui pasiūlyti, kad jis surastų formą Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungai įstoti į Amerikos Lietuvių Tarybą. Mes manome, kad atėjo laikas krikščionims demokratams aktyviai įsijungti į ALTos eiles, nes Amerikos išeivijoje ALTos reikalingumas yra tiek pat svarbus, kaip ir VLIKo institucijos tęstinumas pasaulinėje arenoje.

Per paskutinius trejus šio Centro Komiteto kadencijos metus Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga praturtėjo dviem skyriais — Cicero ir St. Petersburge. Kur sąlygos leido, mes bandėme ir manome, kad sekantis Centro Komitetas turėtų stengtis kurti naujus LKDS skyrius ir atgaivinti silpniau veikiančius. Manome, kad dažnesni LKDS Tarybos suvažiavimai ir biuletenio pasirodymas paskatins visus LKDS narius aktyviau įsijungti į sąjungos darbus. Per Clevelande įvykusį tarybos suvažiavimą pasirodė, kad mūsų tarpe trūksta glaudesnio sąjungos skyrių ir atskirų narių bendradarbiavimo. Didelis šio trūkumo kaltininkas buvo neturėjimas priemonių pasiekti ir painformuoti savo narius, kitas organizacijas ir spaudą. Po ilgesnių diskusijų buvo prieita išvada, kad kalbamą trūkumą geriausiai užpildytų LKDS leidžiamas biuletenis, kuris šalia savo organizacijos painformuotų ir visą lietuvišką išeiviją ak-

Lietuvos Nacionalinė Mažvydo Biblioteka

tualiais ir visiems rūpimais klausimais. Pirmame po tarybos suvažiavimo įvykusiame Centro Komiteto posėdyje buvo įgyvendintas anas taryboje pareikštas pageidavimas. Biuletenio pasirodymas buvo entuziastiškai priimtas ne tik LKDS narių, bet ir kitų VLIKą sudarančių politinių ir rezistencinių vienetų. Darbą pradėjome, pareikalavimas yra. Tikimės, kad sekantis Centro Komitetas šį darbą tęs.

"Tėvynės Sargas", kurio prieš trejetą metų metinis ar kartais ir dar retesnis pasirodymas ir kurio kiekvieno numerio išleidimas atnešdavo Centro Komitetui didelių nuostolių, buvo pertvarkytas į tris kartus per metus išeinantį aktualų, įdomų ir pats save išlaikantį žurnalą. Šis laimėjimas nebuvo lengvas. Atsirado pasiryžėlių, kurie galėjo pasakyti "ne" maloniam pensininko gyvenimui ir ėmėsi dirbti šį sunkų darbą. Žmonės, kaip p. Maldeikis ir p. Balčytis, turėtų būti pavyzdžiais daugumai mūsų, jog, norint įgyvendinti idėjas, į kurias tikime, reikia stoti į darbą ir nelaukti, kad kiti tai padarytų. Idėjos, kaip ir augalai, turi būti puoselėjamos, kad atneštų gerų vaisių.

Tarptautinėje veikloje buvo bandyta užmegzti glaudesnius ryšius su kitų kraštų krikščionių demokratų sąjungomis. Pono Venskaus pastangomis Centro Komitetas gavo viso pasaulio krikščionių demokratų partijų sąrašą su valdybų sąrašais ir jų adresais. Šia informacija pasinaudodami, išsiuntinėjome prof. dr. B. Kaslo knygutę "The Lithuanian Strip", kur aiškinama, kaip rusai ir vokiečiai dalinosi dar laisvėje gyvenančiomis tautomis. Įvadiniame laiške (kuris buvo parašytas keturiomis kalbomis), mes atkreipėme krikščionių demokratų partijų vadų dėmesį į šių dviejų diktatūrų nelegalias sutartis, palygindami su Afganistane vykstančiais įvykiais, ir prašėme šių vadų, kaip ideologinių kolegų, pristatyti Lietuvos klausimą savo valstybių galvoms. Yra paruoštas Madrido konferencijoje dalyvaujančioms valstybių galvoms memorandumas, kuris bus netrukus išsiuntinėtas. Parašytas laiškas Vidurio Europos Krikščionių Demokratų unijai, prašant šios organizacijos veiklos atgaivinimo. Gyvinant veiklą tarptautinėje arenoje, buvo palaikomi glaudūs ryšiai su ponais Venskais, aplankytas mūsų atstovas Vokietijoje dr. Jonas Norkaitis ir biuletenių pagalba atgaivinti ryšiai su LKDS atstovais visuose kontinentuose.

Ko mes siekėme?

Didžiausia grėsmė šiandieniniame išeivijos gyvenime

yra didėjanti poliarizacija tarp politinių, visuomeninių ir kultūrinių organizacijų. Jei spaudos puslapiuose visi siekiame darnaus ir koordinuoto laisvinimo darbo, tai praktiškai elgiamės priešingai. Dviejų Centro Komiteto kadencijų metu bandymai užmegzti glaudesnius bendradarbiavimo ryšius su broliais frontininkais neatnešė teigiamų rezultatų, o po paskutinių VLIKo Valdybos rinkimų santykiai net pablogėjo. Centro Komitetas, eidamas į pasitarimus, nestatė jokių sąlygų ir tik ieškojo būdų sugrąžinti vienybei krikščioniškų politinių ir rezistencinių grupių tarpe. Mes nebandėme spręsti ar lyginti ideologinius skirtumus, o norėjome ieškoti praktiškų ir gyvenimiškų atsakymų dabarčiai. Įdomu, kad šis bendradarbiavimo būdas pasirodė priimtinas ir teisingas beveik visoms kairiosioms ir dešiniosioms VLIKą sudarančioms grupėms, bet buvo atmestas mūsų ideologijai artimiausios grupės ir keletos jos sąjungininkų. Ar neatėjo laikas ir šiai grupei pergalvoti savo nusistatymą ir stoti į vieningą darbą, aktyviai prisidedant prie VLIKo darbų? Nors pasikalbėjimai nedavė tikimų vaisių, mes ir šiandien neuždarome durų kalbėtis, nes be nuomonių pasikeitimo tarpusavio kova tik didės, o ne mažės.

Šįmet švenčiame šešiasdešimt metų Steigiamojo Seimo sukaktį. Po šimtmečio vergijos metų daugiausia užsienyje išauklėti įvairių pažiūrų žmonės pajėgė atkurti valstybę su politinėmis partijomis. Kodėl mums šiandien yra taip peršamas bepartiškumas? Laisva ir demokratinė valstybė yra įmanoma tik su daugiau negu vienos pažiūros partija. Užsienyje gyvenantieji lietuviai turėtų domėtis, studijuoti ir aktyviai reikštis politinėje srityje. Mūsų noras ir siekimas yra atremti užsienio lietuvių tarpe vedamą antipolitinę propagandą, nes esame tikri, kad ir po dabartinės vergijos pančių pirmasis laisvai ir demokratiškai išrinktas seimas susidės iš daugelio politinių partijų, o ne bespalvių, vienodai galvojančių individų.

Šįmet taip pat minime dešimties metų Aleksandro Stulginskio, pirmojo Lietuvos Respublikos prezidento, mirties sukaktį. Tebūna šio Sibiro kankinio šviesi asmenybė pavyzdys, kuris, kaip gabus agronomas, pasirinko ne pelningo profesionalo gerą gyvenimą, bet kaip gilus ir išsilavinęs krikščionis nuėjo dirbti sunkaus krikščionio politiko darbo.

Kas mes esame?

Trumpai noriu supažindinti su žmonėmis, kurie šį sunkų darbą dirbo per paskutinius trejus metus. Pradėsiu nuo mums

LKDS konferencijos Čikagoje 1980 m. gegužės 24 d. dalyviai

visiems gerai žinomo ir gerbiamo Centro Komiteto vicepirmininko VLIKo reikalams p. Stasio Lušio. Turiu prisipažinti, kad be jo pagalbos, patarimų ir tėviškos priežiūros šio Centro Komiteto darbai, ypač liečiantieji VLIKą, būtų buvę daug mažesni. Nesvarbu, ką jūs girdėjote apie tariamus šiuo klausimu nesutarimus; p. Lušys buvo ir lieka tas ramstis, be kurio mes būtume daug dažniau klupę. Nuo pat šio Centro Komiteto veiklos pradžios p. Lušys buvo mums nenuilstamas darbininkas, kuris pajėgė atstatyti Lietuvių Krikščionių Demokratų Partijai deramą įtaką Vyriausiame Lietuvos Išlaisvinimo Komitete, už ką jam noriu asmeniškai ir viso Centro Komiteto vardu tarti didelį ačiū.

Kalbant apie darbo įnašą ir atsiektus laimėjimus, tenka sustoti prie dviejų žmonių, be kurių nebūtų galima įsivaizduoti šio Centro Komiteto, tai vicepirmininkas Pranas Povilaitis ir generalinis sekretorius p. Adomas Viliušis. Kada pirmininkui pritrūkdavo jėgų ar jį nuvildavo koks nors asmeniškas ar visuomeninio veikimo nepasisekimas, tai vienas telefoninis pasikalbėjimas su Pranu Povilaičiu tas problemas paversdavo stiprybėmis ir noru vėl toliau dirbti ir sielotis. Atrodo, kad pas p. Povilaitį žodžiai kaip nusiminimas ar nepasisekimas iš viso neegzistuoja. Be jo darbo įnašo šiandieninis LKDS biuletenis būtų buvęs sunkiai įmanomas. Ačiū Pranui už tiek daug pasiaukojimo ir darbo Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungai ir jos tikslams.

Kada po Tarybos suvažiavimo Clevelande LKDS biuletenio klausimas pasidarė vienas aktualiausių ir reikalingiausių, krikščionių demokratų akimis žiūrint, uždavinių, tai šios idėjos pagrindinis įgyvendintojas buvo p. Adomas Viliušis. Tai rodo p. Viliušio, kaip Centro Komiteto nario, veiklos bruožą. Kada ateidavo laikas ką nors įgyvendinti, tai didžiausia darbo našta tekdavo p. Adomui. Ačiū tau, Adomai, kad kartais net ir sirgdamas padėjai įgyvendinti daug idėjų, apie kurias praeityje galėjome tik kalbėti.

Lietuviai krikščionys demokratai yra laimingi, turėdami savo Centro Komitete p. Adolfą Venskų. P. Venskus, būdamas LKDS Centro Komiteto vicepirmininkas užsienio reikalams, puikiai atstovauja mūsų interesus Europoje. Jis su p. Venskuviene turi daug pažįstamų ir įtakos daugelyje krikščionių demokratų sąjungų Europoje ir už jos ribų. Jie abu su dideliu pasiaukojimu darbuojasi, gindami Lietuvos interesus daugelyje tarptautinių forumų kaip Lietuvių Krikščionių Demokratų Partijos atstovai. Nuoširdi padėka priklauso p. Adolfui Venskui ir p. Birutei Venskuvienei.

Piniginius reikalus gerai ir sąžiningai tvarkė nenuilstanti iždininkė dr. Aldona Rugienė. Finansinius atsiskaitymus su valstybinėmis įstaigomis pavyzdingai atliko p. Juozas Paškus, o Amerikoje užsienio reikalus tvarkyti padėjo p. Leonas Pabedinskas. Savo idėjomis Clevelande Centro Komitetui pagelbėjo p. Algimantas Pautienius. Visiems jiems priklauso didelė padėka. Dėl asmeninių ar kitokių priežasčių ne visi Centro Komiteto nariai galėjo vienodai prisidėti prie įvairių darbų, bet jų dalyvavimas Centro Komitete buvo ir yra reikalingas ir naudingas, nes be jų pagalbos nemaža C.K. darbų nebūtų buvę galima atlikti.

Prie šio Centro Komiteto darbų derliaus daug prisidėjo, ir tikimės, kad ir ateinantiems Centro Komitetams padės "Tėvynės Sargo" redakt. p. P. Maldeikis. Malonu būna girdėti, kalbantis su kitų organizacijų atstovais, kurie mums dėkoja už gerą, įdomų, turiningą ir reguliariai pasirodantį žurnalą. Neklysiu tvirtindamas, kad visa Sąjunga yra pajėgesnė, turtingesnė ir įtakingesnė, kada ji pajėgia pasirodyti su tokiu aktualiu ir turiningu žurnalu tris kartus per metus. Ačiū p. Maldeikiui už jo triūsą ir norą savo talentais dalintis su visais Sąjungos nariais.

Nors ir puikiausiai paruoštas žurnalas, kad jis būtų efektingas skleidžiant lietuvių krikščionių demokratų idėjas ir jų

darbus, jis turi būti tinkamai išplatinamas. Šioje srityje svarbiausia yra turėti gerą ir pastovų administratorių. Centro Komitetas yra nepaprastai dėkingas p. Antanui Balčyčiui, "Tėvynės Sargo" administratoriui, kuris, mūsų įsitikinimu, yra ne tik geras administratorius, bet ir pats geriausias, kokį iki šiol "T.S." yra turėjęs. Kada kiti žurnalai, ypač politinių vienetų leidžiami, vos kartą per metus bepasirodo ir turi daug finansinių sunkumų, tai mūsų "Tėvynės Sargas", išeidamas tris kartus per metus, ne tik pats save išlaiko, bet ir su dauguma išėjusių numerių turėjo daugiau pajamų negu išlaidų. Mes tikime, kad p. Balčytis dar ilgai galės eiti šias sunkias pareigas.

Čikagos ir pereitos kadencijos metu įsikūręs Cicero skyrius, kaip ir jų atskiri nariai niekuomet neatsisakė reikale padėti Centro Komitetui. Ypatinga padėka priklauso p. Marijai Peteraitienei už jos nuolatinę pagalbą C. K-tui ir už jos pastangomis įkurtą Lietuvių Krikščionių Demokratų S-gos skyrių Floridoje. Naujų politinių vienetų atsiradimas šiais laikais yra beveik negirdėtas įvykis. Bet pasiaukojusių žmonių pastangomis per paskutinius trejus metus buvo įkurti du nauji skyriai. Negaliu pamiršti ir ALTos pirmininko dr. K. Šidlausko, kuris su dideliu pasiaukojimu ruošia memorandumus ir kitus įvairius dokumentus valstybių galvoms. Reikalui esant, jis įvairius raštus paruošdavo per vieną dieną.

Pagaliau padėka tenka žmonai ir šeimai, kurie dažnai turi gyventi našlinį gyvenimą, nes mano profesinis ir visuomeninis darbas palieka labai mažai laiko pasidžiaugti šeimyninio gyvenimo malonumais. Ačiū, kad Jūs mane remiate ir Lietuvos laisvinimo reikalus pastatote aukščiau asmeniškos gerovės.

Ačiū už jūsų dėmesį!

Rinkimai

Po visų darbotvarkėje numatytų pranešimų ir diskusijų įvairiais iš pranešimų ir apskritai dėl Sąjungos veiklos iškilusiais klausimais buvo išrinkti vadovaujantieji organai: naujas Centro Komitetas, Kontrolės komisija ir Garbės Teismas.

Į C. Komitetą, mandatų komisijai kandidatus pasiūlius, buvo išrinktí Vladas Šoliūnas, Stasys Lušys, Adolfas Venskus, Ramunė Tričytė, Stasys Dubauskas, J. Inčiūra, Pranas Povilaitis, Adomas Viliušis, Juozas Paškus ir Emilija Vilimaitė.

Į Kontrolės komisiją išrinkti Stasys Rauckinas, P. Jokubka ir A. Povilaitis. Į Garbės Teismą išrinkti dr. Petras Kaladė, dr. J. Kuodis ir A. Keturakis.

Svarstybos

Svarstybose dalyvavo buvę S-gos pirmininkai dr. Kazys Šidlauskas, Algirdas J. Kasiulaitis ir Vladas Šoliūnas. Moderatorius dr. J. Meškauskas. Svarstybų tema — aktualieji LKDS veiklos klausimai.

Įvadinę kalbą aktualiaisiais krikščionių demokratų veiklos klausimais pasakė A. Kasiulaitis. Vienu aktualiausiu klausimu jis laikė nuolatines diskusijas dėl bendradarbiavimo su tauta. Pasak jo, bendradarbiavimas su tauta mums nėra reikalingas, nes mes patys esame tos tautos dalis: mums nėra reikalo bendradarbiauti patiems su savimi. Bet krikščionys demokratai yra nusistatę nebendradarbiauti su tautos priešu. Tik išeivijos jaunimui trūksta politinio sąmoningumo. Jam trūksta ir ideologinio sąmoningumo. Jo didelė dalis lietuviškai nebekalba ir nenori lietuviškai kalbėti. Tad iš tokių tik vienas kitas susižavės krikščioniškąja demokratija. Tačiau reikia juos paveikti ir padėti jiems suprasti politinį ir socialinį krikščioniškosios demokratijos grožį. Jaunimui netrūksta energijos, tačiau jam trūksta praktiškumo.

Krikščionys demokratai laisvinimo darbe vaidina svarbų vaidmenį. Ir vėliausiais laikais jie daug prisidėjo prie VLIKo pirmininko išrinkimo ir jo veiklos sustiprinimo, kada tuo tarpu buvo ir tokių, turėjusių reikšmės VLIKą perorganizuojant, kurie norėjo, kad jis susilikviduotų ir kad jo veikla būtų suparaližuota. Ne kokiu kitu tikslu atsirado Visuomeninių reikalų komisija. Bet VLIKo padėtis dabar yra daug geresnė, negu ji buvo kitados, kada jis buvo suskilęs. Dabar jis yra vieningas ir veikia puikiai. Reikia didžiuotis jo dabartine valdyba. Dr. K. Bobelis yra stipriausias pirmininkas. Jam vadovaujant, VLIKas veikia vieningai, sutartinai ir solidariai.

VLIKo veiklai yra labai svarbu išlaikyti teisingą laisvinimo koncepciją. Labai svarbu numatyti bei suprasti, kas VLIKą skaldo. Sukurtoji Visuomeninių reikalų komisija, dublikuodama VLIKo darbą, siekia sugriauti jo vieningumą. Krikščionys demokratai neturi leisti tai įvykti. Jie VLIKo veiklą yra pastatę ant realių Lietuvos laisvinimo pagrindų. Jie turi stiprinti ir VLIKą ir ALTą. Dabar yra atėjęs laikas LKDS įsijungti į ALTą. Visiems reikia įsisąmoninti, perkratyti savo sąžinę ir prabilti prieš LB pastangas kiršinti išeiviją ir griauti vieningą kovos frontą, sukurtą gelbėti pavergtai mūsų tėvynei. Reikia turėti drąsos pasmerkti klaidas, kurios suskaldė LB, reikia ne-

Svarstybų dalyviai: Vladas Šoliūnas, dr. Kazys Šidlauskas, Algirdas J. Kasulaitis ir dr. Juozas Meškauskas

bijoti pamatyti gyvenimo realybę, kur griaunamas mūsų solidarumas.

C. K-to pirm. Vl. Šoliūnas savo kalboje daugiau sustojo prie ryšininko klausimo. Jis siūlė nustatyti ryšininkų veikimo tvarką, kad vėl kada neatsitiktų taip, kaip įvyko su ryšininku A. Gurecku. Ryšininkas, jo nuomone, turįs būti laisvas, bet jis neturi iškrypti iš savaime suprantamų reikalavimų bei tvarkos ir negali kitoje institucijoje jaustis kaip koks diktatorius. PLB išsišokimai su VLIKu padarė daug žalos laisvinimo kovos vieningumui ir pradžiugino Lietuvos okupantą. Tą klaidą galima nesunkiai atitaisyti. Užtenka tik lašo solidarumo, susipratimo ir menkiausio kompromiso, ir viskas gali būti atitaisyta bei atstatyta į garbingos vienybės rėmus laisvinimo kovos garbei ir naudai.

Dr. K. Šidlauskas daugiau palietė VLIKo sunkumus praeityje ir jo santykius su LB. Prieš 25 metus VLIKas buvo suskilęs ir buvo sunku rasti išeitį. Sunku buvo toje padėtyje rasti teisingą laisvinimo koncepciją. To meto nesutarimai jam kliudė susidaryti teisingą laisvinimo koncepciją. Tam išvengti reikalingas laisvinimo veiksnių vieningumas. Tam vieningumui pagelbėtų LKDS įsijungimas į ALTą.

Šeštadienio vakare tose pačiose patalpose įvyko vakarienė su menine programa, kurią atliko R. Kasiulis, fortepijonu A. Kaminsko palydimas. Ramunė Tričytė perskaitė savo sukurtą vaizdelį iš partizanų veiklos, pademonstruodama savo literatūrinį sugebėjimą ir tautinį sąmoningumą. Pobūvį pravedė K. Kleiva, kalbėjo dr. K. Šidlauskas.

LKDS konferencijos sekretoriatas: žurnalistas Kazys Tautkus ir mokytoja Marija Pateraitienė

Sekmadienį, gegužės 25 d. šv. mišias atnašavo ir tai dienai pritaikytą pamokslą pasakė J.E. vysk. V. Brizgys. Po pusryčių parapijos salėje St. Lušys skaitė paskaitą konferencijos dalyviams ir visuomenei "Žvilgsnis į praeitį, siekių bei tikslų didumą ir gyvenimo tikrovę". Ji spausdinama "T.S." atskirai. Paskaita sukėlė labai gyvas diskusijas. Sekmadienio vakare S. Lušys, Vl. Šoliūnas ir P. Maldeikis dalyvavo T. Šluto radijo programoje, atsakinėdami į jiems programos vedėjo ir radijo klausytojų statomus klausimus, kurie daugiausia lietė konferencijoje diskutuotus dalykus.

Aplamai konferencija buvo gyva ir dinamiška.

P. M.

Konferencijos nutarimai

Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos atstovai, susirinkę konferencijon 1980 m. gegužės 24-25 dienomis Čikagoje, apsvarstę aktualiuosius Lietuvos laisvinimo, lietuvių politikos bei krikščioniškosios demokratijos veiklos klausimus, jausdami atsakomybę prieš kenčiančią ir kovojančią tautą ir neatšaukiamą pareigą dirbti dėl jos laisvės, nepriklausomybės ir gerovės bei įvertindami esamą padėtį, taria:

1.

Lietuvos laisvinimo pareiga yra šventa kiekvienam lietu-

viui. Ji yra mūsų didysis uždavinys išeivijoje. Krikščionys demokratai aktyviai dalyvauja laisvinimo darbe, remdami Vyriausiąjį Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą, Amerikos Lietuvių Tarybą, Lietuvos Diplomatinę tarnybą ir reiškia jiems savo solidarumą.

2.

Krikščionys demokratai sveikina pavergtą, bet nenugalėtą lietuvių tautą ir kovojančius seseris ir brolius, lenkdami galvas prieš žuvusius didvyrius, melsdami Viešpaties palaimos kenčiantiems ir ištvermės kovojantiems ir jungdamiesi į visos tautos laisvės žygį.

3.

Konferencija kviečia vienminčius ir visą išeiviją budėti krikščioniškosios kultūros sargyboje; pritaria visų demokratinių sluoksnių pastangoms švelninti visuomeninius santykius; remia prasmingos visuomeninio darbo padalos principą; pritaria ir siekia darnios politinės veiklos, bet nepritaria savitarpio, ypač tarporganizaciniams ginčams ir siūlo visiems dirbti vienybėje.

4.

Santykiuose su pavergtaisiais broliais mastu turi būti tautinis solidarumas ir tautinė ištikimybė. Santykiuose su kitomis organizacijomis išeivijoje — nuoširdaus bendradarbiavimo dvasia. Santykiuose su pasaulio vienminčiais ir jų organizacijomis — ideologinis ir politinis solidarumas ir ypatingai aktyvus tarnavimas lietuviškiems interesams.

5.

Krikščionys demokratai teigia, kad komunizmas yra didžiausias lietuvių ir Lietuvos priešas, ir įpareigoja visus vienminčius bei kviečia visus lietuvius į besąlyginę kovą su juo. Kol Lietuva yra pavergta, bet koks bendradarbiavimas su komunizmu yra prieš geriausius lietuvių tautos interesus.

6.

Konferencija dėkoja buvusiam Centro Komitetui ir kitiems Sąjungos organams už prasmingą darbą bei visiems vienminčiams, kurie bet kokiu būdu prisidėjo prie šios konferencijos ruošos. Konferencija išskirtinai dėkoja garbingiems svečiams, konferencijoje dalyvavusiems ir ją sveikinusiems.

Konferencijos prezidiumas

Čikaga, 1980 m. gegužės 25 d.

LIETUVIŲ PROTESTO MEMORANDUMAI VOKIEČIAMS

LŪTAS GRINIUS

"Tėvynės Sarge" 1974 m. 1(33) nr. buvo paskelbtas prelato Mykolo Krupavičiaus rašinys apie protesto memorandumus naciams, kuriame jis rašo: "Aš, kaip buvęs seimų atstovas ir vyriausybės narys, pasinaudodamas senais tautos įgaliojimais, reagavau okupanto Generaliniam komisarui Kaune dviem memorandumais . . . Trečias memorandumas tam pačiam komisarui buvo įteiktas trimis parašais: buv. prezidento K. Griniaus, buv. Žemės ūkio ministerio Jono Aleksos ir mano".

Žvilgterėjęs į bostoniškę Lietuvių enciklopediją apie šiuos memorandumus pasirašiusius, randame tą pačią, net dar kuklesnę informaciją.

Neseniai radau, kaip spėju, pirmojo memorandumo tekstą, kuris buvo pasirašytas Dr. Kazio Griniaus ir kun. Mykolo Krupavičiaus drauge, o ne vieno M. Krupavičiaus. Mano ir mamos Kristinos Grinienės atsiminimu, abu pirmieji memorandumai buvo pasirašyti dviem parašais, ką čia jungiamas radinys patvirtina.

Apie tėtės, dr. K. Griniaus tardymą ir ištrėmimą rašiau 1967 metų "Varpe":

> "Vieną ankstyvą rytą įleidau tėtės ieškantį SS majorą ir kapitoną. Nors ir nuvokė lankytojų tikslą, tėtė nesiskubino, rūpestingai nusiskuto, apsirengė, papusryčiavo. Vokiečiai šeimininko buvo priimti, tik gerai valandai nuo jų atvykimo praėjus. Po tardymo iš geštapo grąžintas namo, tėtė mus ramino, sakydamas, kad gerus pietus be kortelių valgęs . . . Apie tardymo klausimus ir eigą sužinojome, tik mamai tėtę be atlaidos gerą valandą kamantinėjus.
>
> Vokiečių sprendimas tėtei buvo — ištrėmimas į Vokietiją. Bet čia pat buvo nurodyta, kad prašymą padavus, bausmė galinti būti pakeista ištrėmimu tik iš Kauno. Vokiečiams paklausus, ar tėtė turįs kuo ištrėmimo vietą pasiekti, jis ramiausiai atsakęs — ne. Esą, valdžia, kuri baudžia, turi ir transportaciją parūpinti . . . Blogiau nebus. Vokiečiai, pagal tėtės pasirinktą ištrėmimo vietą, nuvežė jį į sesers ūkį".

Tardymo eigą Dr. K. Girnius pats atpasakojo 1946.XII.25

laiške adv. Liudui Šmulkščiui, kuris jį paskelbė 1953 m. spalio mėn. "Sėjoje".

Lietuvių Enciklopedija klysta dėl Dr. K. Griniui paskirtos bausmės. Ištrėmimas nebuvo terminuotas vieneriais metais, bet tęsėsi iki 1944 metų pavasario, kuomet jis gavo leidimą grįžti "žmonos priežiūron". Dr. K. Grinius gyveno sesers Onos Bacevičienės ūkyje Alksniškių kaime ir buvo tenai sekamas. Leidimas grįžti įvyko gana stambių "dovanų" geštapo viršininkui dr. Fuksui dėka. Kontaktą su geštapo viršininku Lietuvoje (vėliau dr. Fuksas buvo paskirtas rytų sričių geštapo viršininku su būstine Rygoje) pavyko sudaryti per lietuvius filatelistus, kurie palaikė ryšį su geštapu ir žinojo dr. Fuksą esant rimtu pašto ženklų rinkėju.

Įdomu, kad Dr. K. Grinius ir prel. M. Krupavičius, remdami savo mandatą kalbėti lietuvių tautos vardu, naudojo beveik tuos pačius žodžius. Tai, be abejo, buvo visų trijų iš anksto susitarta. Memorandumo tekstų nei Dr. K. Grinius, nei kun. M. Krupavičius, nei prof. J. Aleksa patys nerašė. Prof. Stasio Žakevičiaus-Žymanto teigimu man 1965.X.24 Los Angelėse, trečiasis memorandumas buvo paruoštas trijų asmenų: prof. St. Žakevičiaus, prof. Tado Petkevičiaus ir dr. Lado Natkevičiaus. Kas ruošė pirmuosius du memorandumus, neteko išgirsti.

"Tėvynės Sarge" atspausdintas vienas protestas prieš šių trijų lietuvių nubaudimą nurodo, kad jį pasirašė Savitarpinės pagalbos vyriausiojo komiteto pirmininkas prof. Ignas Končius, bet nenurodo, kad antras pasirašęs buvo Sveikatos globos valdytojas dr. Balys Matulionis. Dr. K. Grinius anuomet dirbo kaip sveikatos propagandos skyriaus vedėjas, t.y. nominalinėje dr. B. Matulionio žinioje. Vokiečiams Dr. K. Grinių suėmus, dr. B. Matulionis tęsė jo algą (500 markių mėnesiui), ir ji beveik dengė jo pragyvenimo ir išlaikymo išlaidas sesers ūkyje. Dr. K. Grinių vokiečiams ištrėmus, dr. B. Matulionis šią algą dar papildė gydytojams skiriamų pusantro litro spirito ir trijų litrų denatūralizuoto spirito pirkimo kortelėmis. Dr. B. Matulionis, tvarkydamas vokiečių okupuotos Lietuvos sveikatos departamentą, sugebėjo sudaryti slaptą iždą, kuris siekė virš šimto tūkstančių markių. Šiuos pinigus jis naudojo, padėdamas nuo nacių nukentėjusių ir Lietuvos pogrindžio reikalams.

— — —

Čia reikėtų tuos duomenis dar papildyti keliomis datomis. Šeimos archyve yra keturi raštai: du iš vokiečių administracijos Lietuvoje, vienas Kristinos Grinienės rašytas prašymas ir vienas iš Berlyno SS. Iš jų patiriame:

1942 metų lapkričio 25, t.y. turbūt Dr. K. Griniaus tardymo dieną, jam buvo pasiūlyta parašyti prašymą, kad bausmė būtų pakeista iš ištrėmimo į Vokietiją, į ištrėmimą į kaimą. Dr. K. Grinius tuomet jau buvo beveik 76 metų, kai kun. M. Krupavičius buvo 57, o prof. J.P. Aleksa — 69. Generalinio komisaro v. Rentelno leidimas trėmimą pakeisti kaimu Lietuvoje yra su sekančios dienos data.

1944 metų vasario 24 d. mama užklausė SS pulkininko T.W. Fukso, ar nebūtų laikas Dr. K. Grinių paleisti ir leisti jam grįžti "jos priežiūron". Fuksui sutikus, tuoj pat buvo parašytas prašymas, į kurį po dviejų dienų buvo gautas teigiamas atsakymas. Suradus kelionės priemones, Dr. K. Grinius bene už savaitės grįžo namo.

Paskutinis raštas yra iš Berlyno policijos ir SS, kuriuo Dr. K. Grinius, tuomet su šeima jau gyvenęs Halėje, yra atpalaiduojamas nuo draudimo užsiimti politine veikla. Šios lengvatos priežastis buvo lietuvių pabėgėlių Berlyne pastangos gauti vokiečių leidimą sušaukti suvažiavimą. Dr. K. Grinius buvo raginamas jame dalyvauti, tačiau atsisakė nurodydamas, kad jam policijos yra uždrausta užsiimti politika. Šis suvažiavimas, Vokietijai visai byrant, neįvyko, bet bausmė Dr. K. Griniui buvo formaliai nuimta.

— — —

"Tėvynės Sargo" 1974 m. 1(33) nr. 27-35 psl. paskelbtas Dr. K. Griniaus, kun. M. Krupavičiaus ir prof. J.P. Aleksos memorandumas buvo trečiasis. Čia jungiama Dr. K. Griniaus ir kun. M. Krupavičiaus pasirašytas 1942 m. liepos mėn. tekstas yra turbūt pirmasis iš dviejų dviem parašais vokiečiams įteiktų memorandumų. Šitas pasiekė Jungtines Amerikos Valstybes, berods, per Švediją dar tais pačiais metais. Jį radau brolio pulk. Kazio V. Griniaus archyve. Yra du per kalkę rašyti tekstai: vienas yra be lietuviškų ženklų ir turbūt buvo perrašytas pulk. K.V. Griniaus ar Lietuvių informacijos centro New Yorke, o kitas, čia pridėtas, yra labiau susitrynęs ir ant plonesnio popieriaus, parašytas lietuviška rašoma mašinėle. Jis galėjo būti ir Lietuvoje spausdintas. Tebūnie ši medžiaga Dr. K. Griniaus (1866.XII.17 — 1950.VI.4) trisdešimties metų ir pulk. K.V.

Griniaus (1899.IX.8 — 1965.V.29) penkiolikos metų mirčių atminimui paskirta.

Vokiečių okupacinei valdžiai įteikto memorandumo tekstas

"MEMORANDUMAS

1. Pono Generalinio Komisaro Kaune skelbimu buvo pranešta savo laiku (žiūr. Amtsblatt Nr. 1 1941 m. rugsėjo mėn. 1 d.), kad visą eilę asmenų jis yra paskyręs savo patarėjais komisarinių Generalinių Tarėjų titulais. Apie ponų Generalinių Tarėjų kompetenciją Lietuvos visuomenei žinoma tik tiek, kiek toji kompetencija gali būti apibrėžta tuo, kad jie yra paskirti pono Generalinio Komisaro patarėjais. Einant p. Reicho Komisaro Rytų Kraštui potvarkiu 1941 m. rugpiūčio mėn. 16 d. dėl Reichskomisaro Rytų Karštui perimamos valdžios (žiūr. taip pat Amtsblatt Nr. 1), perėmus Reicho Komisarui Rytų Kraštui civilinę valdžią, jam perėjo ir vykdomoji valdžia. Potvarkius civiliniams gyventojams Reichskomisaro Rytų Kraštui administruojamose srityse leidžia vokiečių civilinės valdžios įstaigos, o kokios yra tos vokiečių civilinės valdžios įstaigos, nurodoma to paties potvarkio § 3-me: tai yra Reichskomisaras Rytų Kraštui, Generaliniai Komisarai, Vyriausieji Komisarai, Apygardų Komisarai. Greta su šiomis įstaigomis Lietuvoje pastaruoju laiku pradėta skelbti dar potvarkiai Generalinių Tarėjų parašais. Iš to Lietuvos visuomenė padarė išvadą, kad vokiečių civilinės valdžios įstaigų skaičius, kurioms buvo pavesta potvarkių skelbimas, padidėjo, būtent, kad be įstaigų, nurodytų 1941 m. rugpiūčio mėn. 16 d. potvarkyje, teisė skelbti potvarkius suteikta dar ir ponams Generaliniams Tarėjams, nors jokio akto apie suteikimą jiems tos teisės ir nebuvo paskelbta. Lietuviai supranta, kad ponai Generaliniai Tarėjai, būdami juos paskyrusio Generalinio Komisaro patarėjais, yra ne kas kitas kaip vokiečių civilinės valdžios valdininkai vokiečių kariuomenės okupuotose srityse, tačiau laiko, kad, jeigu lietuvis yra sutikęs būti atsakomingu vokiečių civilinės valdžios valdininku, tai tuo pačiu jis sutiko prisiimti asmenišką atsakomybę už tai, kas darosi jam vokiečių civilinės valdžios paskirtoje administracijos srityje. Todėl suprantama, kad Lietuvos visuomenė už tai, kas darosi Lietuvoje, greta su kitais asmenimis laiko atsakingais ir tuos lietuvius, kurių patarimais, reikia manyti, veikia ponas Generalinis Komisaras ir kurių vardu pastaruoju

laiku pradėta skelbti vokiečių civilinės valdžios potvarkiai.

Lietuvių tauta neturi jokio organo, kuris galėtų ją reprezentuoti prieš vokiečių civilinę valdžią Lietuvoje, todėl mes laikome, kad mūsų padėtis Lietuvos visuomenėje verčia mus išdėstyti Tamstai lietuvių visuomenės pažiūras į kai kuriuos pastaruoju laiku iškilusius ypatingai opius lietuvių tautai klausimus.

2. Lietuvių tautoje plačiai yra kalbama apie vokiečių valdžios ruošiamąjį Lietuvos kolonizavimą. Tiems gandams pagrindą sudarė tokios aplinkybės: Vokiečių civilinė valdžia Lietuvoje ligi šiol nepripažino nuosavybės teisės žemės ir kitokio bolševikų atimto turto savininkams. Visus bolševikų valdžios nacionalizacijos aktus lietuvių tauta laiko neturinčiais galios, todėl Lietuvos visuomenė mano, kad nepripažinimas teisės teisėtiems turto savininkams gali būti paaiškinamas tik tuo, kad vokiečių civilinė valdžia nori tą turtą perleisti kitiems asmenims. Geriausieji Lietuvos ūkiai pavesti yra valdyti ne jų savininkams, o tam reikalui sukurtai bendrovei, kas negali būti pateisinta jokiais racionalinio šeimininkavimo sumetimais. Tūkstančiams lietuvių, pabėgusių iš Lietuvos nuo bolševikų teroro, užkertamas kelias grįžti į Lietuvą. Miestuose tūkstančiai lietuvių išgyvendinami iš jų butų, net iš nenusavintų namų, apgyvendinant juose vokiečius. Kauno mieste paskelbta nauja butų registracija, kas leidžia numatyti naujus lietuvių kraustymus iš jų gyvenamų butų. Po miestą cirkuliuoja gandai apie atkėlimą į Kauną gyventojų iš įvairių Vokietijos sričių, nors pačiame Kaune, kaip tai sakoma š.m. liepos mėn. 1 d. Kauno miesto komisaro įsakyme "jaučiamas butų ir įstaigų patalpų trūkumas". Lietuvos įmonių prekės jau dabar parduodamos krautuvėse, kuriose ant durų figuruoja užrašas "Deutsches Geschaeft". Kai kurios privatinės lietuvių įmonės miestuose, nušalinant teisėtą savininką, perduotos valdyti vokiečiams, pavyzdžiui, Versalės viešbutis Kaune, Žemės Bankas ir Lietuvos Bankas norima sulikviduoti, kad paėmus visą Lietuvos ūkio kreditavimą į vokiečių rankas. Kaune įsikūrė kolonizacijos štabas (Ansiedlungsstab), o po atskirus ūkius pradėjo važinėti kokie tai pareigūnai, kurie tų ūkių savininkams paaiškina, kad jie bus iš tų ūkių iškraustyti. Kalbama ir apie tai, kad ponas Pirmasis Generalinis Tarėjas yra pats pareiškęs sutikimą tuojau padėti apgyvendinti tam tikrą vokiečių skaičių. Kalbama taip pat, kad ponas Pirmasis Generalinis Tarėjas yra sutikęs apgyvendinti visus vokiečius repatriantus derlingiausiose Lietuvos žemėse

ir kad lietuviai repatriantai, norėdami grįžti į Lietuvą, turėsią atsisakyti nuo savo teisių į jų paliktą Lietuvoje turtą. Žemės Ūkio Vadyba, būk turėsianti dalyvauti repatriantų apgyvendinime tokiuose ūkiuose, kurie, neva priklauso lenkams ar rusams. Kalbama, kad, įtraukiant Žemės Ūkio Vadybą į Lietuvos kolonizavimo darbą, siekiamas dvejopas tikslas: viena, kad tokiu būdu išgautų, neva tai lietuvių sutikimą tų kolonizacijos planų vykdymui, o antra, Žemės Ūkio Vadybai sutikus iškraustyti lenkus ir rusus iš jiems priklausančių ūkių, tą patį metodą paskui, o gal ir tuo pačiu metu pritaikyti ir lietuviams. Neturėdami galimumų patikrinti, kiek kiekvienas iš cirkuliuojančių lietuvių visuomenėje gandų yra tikras, turime pastebėti, kad visa eilė faktų neabejotinai duoda pagrindą tiems gandams skleisti. Mes norime atkreipti Tamstos dėmesį į tai, kad tie gandai sukelia lietuvių tautoje vis didėjančio nerimo ir susijaudinimo.

Lietuvių tauta gali suprasti, kad, politinėms aplinkybėms verčiant, išvažiavusieji iš Lietuvos vokiečių tautybės repatriantai nori grįžti į savo ūkius, bet lietuvių tauta niekuomet to nesupras ir niekuomet su tuo nesutiks, kad tuo pačiu laiku, kai vokiečiai repatriantai bus leidžiami grįžti į Lietuvą, lietuviai ar pusiau lietuviai repatriantai ar šiaip pabėgėliai bus priverstinai sulaikomi Vokietijoje ar verčiami atsisakyti nuo savo turto Lietuvoje vokiečių repatriantų naudai.

Mes laikome reikalingu Tamstai pareikšti, kad lietuvių tauta respektuoja nuosavybės teisę kiekvieno ūkininko, kuris yra surištas su Lietuva savo bočių ir prabočių darbu Lietuvos žemėje nepriklausomai nuo to, ar tas ūkininkas yra lietuvis, lenkas ar rusas. Kiekvienas tokio ūkininko teisių į savo žemę pažeidimas bus visiems laikams laikomas giliausia neteisybe.

3. Atskirose Lietuvos vietose pastaraisiais laikais pradeda atsirasti susidedančios iš įvairaus svetimo Lietuvai elemento ginkluotos gaujos, kurios terorizuoja vietos gyventojus ir žudo žmones. Kovai su tomis gaujomis reikalingos energingos priemonės. Tūkstančiai lietuvių savanorių, įstojusių į savisaugos dalinius, nusiųsti į Rusiją saugoti svetimų jiems žmonių gyvybių ir turto Rusijos žemėse, tuo tarpu kaip jų tėvų, brolių ir seserų gyvybei ir turtui namie gresia pavojus. Lietuvių visuomenė laiko, kad lietuvių savisaugos dalinių pagrindinis uždavinys yra tas, apie kurį kalbėjo ponas Reichskomisaras savo 1941 m. liepos mėn. 28 d. atsišaukime į lietuvius. Mes esame giliai įsitikinę, kad mes reiškiame visos lietuvių tautos norą,

prašydami Tamstą daryti žygių, kad išsiųsti į Rusiją savisaugos daliniai būtų grąžinti į Lietuvą lietuvių darbui ir saugumui patikrinti.

4. Nuleistieji parašiutais ar kitokiu būdu patekę Lietuvon bolševikų agentai yra padarę visą eilę nusikalstamų darbų. Už tuos nusikalstamus darbus be jokio teismo buvo sušaudytas labai didelis skaičius niekuo nekaltų žmonių. Mes prašome Tamstą padaryti žygių, kad lietuviai nebūtų daromi atsakomingais už tų žmonių darbus, kuriuos jie laiko tokiais pat savo priešininkais, kaip ir vokiečiai, ir kad bausmė už padarytus Lietuvoje nusikalstamus darbus, ypatingai mirties bausmė, būtų skiriama tik teismo sprendimais.

5. Lietuvos visuomenė su dideliu susirūpinimu žiūri į tebesitęsiantį lietuvių gabenimą darbams į Vokietiją. Ypatingai visuomenei susirūpinimą sukelia gabenimas moterų, net nepilnamečių moterų. Mes prašome Tamstą, padaryti žygių, kad priverstinas gabenimas iš Lietuvos nebūtų vykdomas, o gabenimas moterų, kad jis eitų ir savanoriško darbo tarnybos titulu, būtų visai sustabdytas.

Tas Lietuvos gyvųjų pajėgų gabenimas iš krašto neišvengiamai turi atsiliepti kenksmingiausiu būdu ir į Lietuvos ūkį.

Lietuva visuomet brangino gerus santykius ir gerą sugyvenimą su savo didžiuoju vakarų kaimynu, todėl kiekvienam lietuviui skaudu matyti, kaip vienas po kito griaunami to gero sugyvenimo pagrindai. Tai yra viena aplinkybių, kuri vertė mus pasakyti Tamstai šiuo atveju tą, ką mes čia esame pasakę.

(Pas.) Dr. Kazys Grinius
Buv.. Lietuvos Respublikos Prezidentas

(Pas.) Kun. Mykolas Krupavičius
buv. Žemės Ūkio Ministras

Kaunas, 1942 m. liepos mėn.

"Kovoti su savo politiniais veiksniais, partijomis ir jų veikla — padėti priešui jo darbą dirbti tremtinių tarpe".

M. Krupavičius

MOTERŲ KUNIGYSTĖS KLAUSIMAS TRADICIJOS IR KRISTAUS VALIOS ŠVIESOJE

KAN. V. ZAKARAUSKAS

Moterų kunigystės klausimas iškilo Bažnyčioje dar neseniai. Tuo klausimu šiandien daug rašoma, dar daugiau kalbama. Ypač jis pradėtas plačiai gvildenti, kai Švedijos protestantų Bažnyčia 1958 metais rugsėjo mėnesį nutarė leisti ir moterims veikti sielovadinėje tarnyboje. Toks leidimas sukėlė didelę sensaciją, atsirado tam reikalui spręsti daugybė įvairių komentarų. Toks Švedijos protestantų žingsnis buvo naujenybė ir visai protestantiškai bažnytinei Bendrijai. Tiesa, toks švedų žingsnis rado pritarimą ne tik tarp protestantų, bet atsirado pritarėjų ir katalikų tarpe, ypač tarp moterų vienuolių.

Protestantams tokį žingsnį padaryti nesusidarė didelių sunkumų. Jie, spręsdami šį klausimą, nesusiduria su sunkumais, nes jie neturi teologinių sunkumų skirti moteris kunigais. Atsiskirdami nuo Romos Bažnyčios, jie atmetė ir kunigystės sakramento šventimus. Bet toms bažnyčioms, kurios kunigystės sakramentą laiko kaip paveldėjimą iš apaštalų ir teikiamą tik vyrams, joms moterų šventimas kunigais yra sunki problema.

Hog-Kongo anglikonų vyskupas, gavęs iš savo sinodo pritarimą, 1971 ir 1973 metais įšventino kunigais tris moteris. 1974 m. Philadelphijoje episkopalai įšventino vienuolika moterų. Bet jų Vyskupų Taryba šių moterų kunigystės šventimus paskelbė negaliojančiais, nors kiek vėliau dr. Coggan, anglikonų Bažnyčios Canterburio vyskupas, rašė popiežiui Pauliui VI-jam, kad anglikonų bažnytinėje Bendrijoje pamažu didėja toks įsitikinimas, kad nebėra kliūčių moterims įšventinti kunigais. Aišku, toks šios Bendrijos žingsnis yra nauja kliūtis vesti dialogą dėl kunigystės esmės.

Moterų kunigystės klausimas tapo ypač aktualus, kai Jungtinės Tautos paskelbė 1975 metus Moters Metais. Buvo sudarytas komitetas, kuriame dalyvavo ir Šv. Sosto atstovas. Šio komiteto tikslas buvo išaiškinti klausimą, kokia yra moters rolė visuomenėje, žinoma, netiesiogiai ir Bažnyčioje, ir kokias turi teises ir pareigas vyras ir moteris visuomeniniame gyvenime. Dėmesys buvo labiausiai atkreiptas į moterų veiklą socialinėje srityje. Antrame Vatikano vyskupų suvažiavime taip pat buvo nemaža kalbėta apie moterų veiklą. Mat, šiais laikais

moterys labai aktyviai reiškiasi visose visuomeninio gyvenimo srityse. Todėl nėra abejonės, kad jos turėtų pasireikšti ir Bažnyčios apaštalavimo veikloje. Tik kyla klausimas, kaip plačiai tas jų dalyvavimas bažnytinėje veikloje turėtų pasireikšti.

Moterų kunigystės klausimas sukėlė katalikų sluoksniuose labai gyvas diskusijas. Jam išspręsti buvo rašomos disertacijos, rašomi straipsniai, spausdinamos brošiūros. Toks reikalavimas šventinti moteris kunigais buvo remiamas Šv. Rašto citatomis, istorinėmis datomis, humanitariniais, sociologijos, psichologijos ir etnologijos mokslais. Buvo ir tokių moterų kunigystės gynėjų, kurie aiškino, kad tam nėra prieštaravimų ir iš teologijos pusės. Įsikūrė sąjūdžiai šiam reikalui remti. Šio sąjūdžio rėmėjais ypač JAV pasireiškė moterys vienuolės, kurios ėmė griežtai reikalauti, kad būtų leista šventinti moteris kunigais. Antai 1975 m. buvo sušaukta Detroite konferencija, kurioje buvo nagrinėjama tokia tema: "Women in future: Priesthood now, a call for action".

Dėl tokio gyvo šio klausimo kėlimo ir kartu griežto reikalavimo iškilo būtinas reikalas prabilti Bažnyčios autoritetui. Be to, šis klausimas buvo svarbus ir ekumeniniu atžvilgiu. Tad Cincinati arkivyskupas Bernardinas, JAV Vyskupų konferencijos pirmininkas, 1975 m. spalio 7 dieną paskelbė, kad jis mato pareigą ir reikalą paremti Bažnyčios mokslą, kur liečiama moterų kunigystė ir kad jos negali būtį įšventinamos kunigais. Visi, kurie neša Bažnyčioje atsakomybę, negali sudaryti pritarimo įspūdžio ar laukimu padrąsinti, ar tylėjimu tam pritarti. Popiežius Paulius VI įvairiomis progomis primindavo Bažnyčios nusistatymą ir ypač tai yra pareiškęs kalbamam "Moterų komitetui". Popiežius pabrėžė, kad moterys, nors ir nebuvo pašauktos į dvylikos apaštalų skaičių, kas reiškia, būti kunigais, jos yra pakviestos sekti apaštalų mokiniais ir jų bendradarbėmis. Tokia buvo Viešpaties valia. Todėl mes negalime to pakeisti.

Vėliau popiežius Paulius VI dar aiškiau pasisakė, pasikeisdamas laiškais su Canterburio vyskupu: "Jūsų malone, — rašė popiežius, — kas liečia katalikų Bažnyčios pažiūrą, kad moterys nebūtų šventinamos kunigais, tai daroma, turint tam tikrus fundamentalius pagrindus". Be to, popiežius įsakė Tikėjimo Mokslo Kongregacijai ištirti keliamą moterų kunigystės klausimą, išaiškinti, kaip į jį buvo žiūrėta praeityje, ir dabartinius bandymus pritarti moterų kunigystei. Tas klausimas bei jam spręsti argumentai buvo išnagrinėti, pasiremiant tra-

dicija ir Kristaus valia. Šia medžiaga pasinaudojau ir aš, rašydamas šį straipsnį (žiūr. "Osservatore Romano" 1977 m. vasario 11 d. laida).

Moterų kunigystė ir tradicija

Katalikų Bažnyčios tradicija liudija nepaneigiamą faktą, kad moterys visais amžiais buvo išskirtos nuo šventimų vyskupystėn ir kunigystėn. Taip pat ji liudija, kad Bažnyčia šiuo klausimu niekad nėra padariusi jokių sprendimų bei nutarimų. Tai reiškia, kad Bažnyčia šią tradiciją ištikimai saugojo; taip pat ją ištikimai saugojo ir Rytų Bažnyčia. Dėmesio vertas ir tas faktas, kad Vakarų ir Rytų Bažnyčios daugeliu klausimų turi skirtingų sprendimų bei skirtingai juos aiškina; bet moterų kunigystės klausimu jos ir šiandien yra vienos ir tos pačios nuomonės. Jos abi atmetė reikalavimą šventinti moteris kunigais. Tik kai kurios eretiškos sektos pirmaisiais amžiais, kaip antai, gnostikai bandė ir moteris šventinti į kunigus. Bet ir tai buvo tik pavieniai atsitikimai. Be to, tų moterų kunigiškos praktikos buvo abejotinos. Tokius šių sektų faktus liudija šv. Irenėjaus veikalas "Adversus haereses", Tertulijono veikalas "De praescriptione haereticorum", Firmilijono iš Cezarėjos laiškas šv. Ciprijonui, taip pat Origino komentaras Pirmajam laiškui korintiečiams ir kt.

Kaip reikėtų interpretuoti tokį vieningą Vakarų ir Rytų bažnyčių nusistatymą? Teologai tvirtai laikosi to nusistatymo, kad Bažnyčia, ką ji veikia ir ką ji gali veikti, ji veikia globojama šv. Dvasios. Tokį argumentą labai dažnai panaudojo šv. Tomas ypač ten, kur liečiami šventi sakramentai.

Bet čia kyla klausimas, jei Bažnyčia iki šiol tokio nusistatymo nepakeitė, tai ar yra pakankamų argumentų, kad ji jo ir ateityje nepakeis? Juk su laiku viskas kinta. Kas ilgus amžius buvo laikoma neliečiama ar buvo vengiama liesti, pasikeitus socialiniams ar kultūriniams veiksniams bei sąlygoms, neretai buvo pakeičiama. Tas gali įvykti ir su pažiūra į moterį, kuri ilgai buvo visuomenėje traktuojama kaip nelygi su vyru, kuris buvo laikomas kilnesniu; bet, pasikeitus kultūrinėms sąlygoms, šiandien jau niekas moters nelaiko žemesne būtybe už vyrą.

Vadinasi, kas kitados buvo laikoma svarbiu kam pagrįsti argumentu, šiandieną gali jau nebetikti. O ypač tokiu, kurį šv. Tomas naudojo įrodymui, kad moteris yra vyro pavaldinė. Suprantame, kad jis tokį argumentą pasirinko, remdamasis Sen. Testamento Genezės pirmuoju skyrium ir Timotiejaus

laiško interpretacija (2,12-14). Tokią interpretaciją formulavo ir Gracijanas dekrete, kuris paremtas Senojo Testamento nuostatais, pagal kuriuos moterims buvo draudžiama įžengti į tą bažnyčios dalį, kuri buvo laikoma visų švenčiausia, ir atlikinėti bet kokius kitus altoriui patarnavimus.

Pastaraisiais laikais dėl kalbamų argumentų vyksta polemika. Moterų kunigystės gynėjai tuos argumentus kvestionuoja ir kaltina Bažnyčios tėvus, būk jie buvę moterų priešai. Tiesa, kad jų raštuose yra priešiškų pasisakymų prieš moteris. Bet tokio jų priešiško nusistatymo nėra dėl jų veiklos, kuria jie pasireiškė ir kuria išskirtinai pasireiškė tik kunigai. Tai liudija Bažnyčios tėvų korespondencija. Bet būtų didelė klaida manyti, kad jie nebuvo nusistatę ir dėl moterų kunigystės. Tokio nusistatymo laikėsi ir anų laikų teologai. Moksliniai tyrinėjimai aiškiai rodo, kad Bažnyčios tėvai ir teologai moterų kunigystės klausimu rėmėsi Kristaus valia ir nuo apaštalų laikų nenutrūkusia tradicija, rodančia, kad kunigystė ir kunigiškoji veikla yra skirta išimtinai tik vyrams. Toks Bažnyčios nusistatymas aiškėja net ir iš apokriftinės literatūros, kurioje kalbama apie bažnytinę drausmę. Šv. Jonas Auksaburnis, komentuodamas šv. Jono evangelijos 21 skyrių, labai gerai suprato, kad ten pareikštos mintys neliečia natūralaus moters nepajėgumo ir kad ji tik dėl to yra išskiriama iš kunigiškos pastoracinės tarnybos, kad ji patikėta Petrui.

Tais laikais, kada teologijos mokyklose pradėta sistemingai kalbėti apie sakramentus bei kanoniškas teises, visada buvo pabrėžiama toji nenutrūkstamoji nuo apaštalų laikų tradicija, kad kunigystės šventimai buvo teikiami tik vyrams. Kanonistai rėmėsi Inocento III-jo paskelbtu principu, kurį jis išdėstė laiške Valencijos ir Burgos vyskupams. Jis rašė: "Nors Mergelė Marija buvo garbingesnė ir kilnesnė už apaštalus, Kristus kunigystę patikėjo ne jai, o apaštalams. Ne jai Viešpats patikėjo dangaus karalystės raktus (Quis licet beatissima Virgo Maria dignior et Excellentior fuerit Apostolis universis non tamen illi, sed istis Dominus claves coelorum commisit. Dekretalijų rinkinys).

Tą patį liudija ir teologų raštų tekstai, kaip antai šv. Bonaventūros, Richardo iš Middletown (Richardus a Mediavilla), pranciškono iš antros 13 amžiaus pusės, kuris aiškiai rašo, kad tik vyras gali administruoti sakramentus. Taip rašė ir Duns Scotus ir kiti. Taip teologai ir kanonistai iki mūsų laikų laikėsi vienos ir tos pačios minties, kad kunigystės šventimai teikiami

tik vyrams, nes tokia buvo Kristaus valia. Joks teologas ar kanonistas iki paskutiniųjų dešimtmečių neabejojo, kad yra buvusi tokia Kristaus valia, o ne vien tik Bažnyčios nusistatymas.

Moterų kunigystė Kristaus valios ženkle

Tradicijos šviesoje aiškiai matoma, kad Bažnyčia kunigystės šventimus teikė tik vyrams. Tai yra jos pagrindinis motyvas, nepertraukiama tradicija. Ji ištikimai laikėsi tradicijos, kuri tęsėsi nepertraukta nuo apaštalų laikų. Todėl nėra ko stebėtis, kad, pagrindinai ištyrus faktus ir Naujojo Įstatymo tekstus, nerasta jokio aiškaus pagrindo tvirtinti, kad Katalikų Bažnyčia savo praeityje būtų šią tradiciją sulaužiusi ir būtų moterims teikusi kunigystės šventimus.

Ši nenutrūkusi tradicija aiškiai liudija, kad tikrai buvo Kristaus valia parinkti tik vyrus į dvylikos apaštalų grupę. Šio fakto niekas negali paneigti. Bet tie, kurie siekia kunigystės moterims, deda visas pastangas paneigti ir šiam argumentui. Jie bando aiškinti taip: Jei Kristus nepakvietė moterų į dvylikos apaštalų skaičių, tai reikia suprasti, kad Jis laikėsi anų laikų dvasios ir to, kaip buvo žiūrima į moterį. Tų laikų pažiūra nebuvo palanki moterims kviesti būti apaštalais.

Bet yra žinoma, kad Kristus iš viso nepaisė to laiko papročių bei rabinų draudimų. Jis juos laužė net ir tada, kada tai sukeldavo pasipiktinimą Kristumi. Ypač tokį pasipiktinimą sukeldavo, kai Jis paliesdavo subatos šventimą. Taip pat ir komentatoriai aiškina, kad Kristus daug ką naujai pakeitė — net ir tai, kas lietė moteris.Taigi, jei būtų buvusi tokia Kristaus valia kviesti moteris į apaštalų eiles, Jis nebūtų paisęs ir to laiko dvasios.

Be to, keliamas ir kitas argumentas, kodėl Kristus apaštalais parinko vyrus, o ne moteris. Mat, dvylikos skaičius buvęs simboliškas. Jis reiškė dvylika Izraelio giminių. "Jūs, kurie mane sekate, atgimime, kai Žmogaus Sūnus sėdės savo didenybės soste, taip pat sėdėsite dvylikoje sostų ir teisite dvylika Izraelio giminių (Mat. 19, plg. Luk. 22,30). Jei tai tikrai būtų tik simbolika, išeitų, kad ateityje kunigais galės būti ne vien tik vyrai. Deja, tokio simbolizmo nežino evangelistai Morkus ir Jonas. O pas evangelistus Matą ir Luką tie Kristaus žodžiai apie dvylika Izraelio giminių neturi ryšio su dvylikos pašaukimu (Mat. 10,1-4), nes iš tolimesnio konteksto pasirodo, kad jie bus pasiųsti veikti. Ir tie minėti Mato ir Luko evangelijų tekstai nėra aiškūs, kad juose būtų išreikštas simbolizmas. Taigi

kalbamo Kristaus išsireiškimo nereikia laikyti simbolizmu, o pasiuntinybe, kurią jie iš Jo gauna. Jis dvylika siuntė pamokslauti (Mat. 3,14), kad jie veiktų Jo vardu ir tęstų Jo darbą.

Jau minėjome popiežių Inocentą III-jį, kuris aiškiai nustatė priežastis, kodėl Kristus moterims nepatikėjo kunigystės, o tą galią suteikė apaštalams, nors Jo motina buvo savo kilnumu ir garbe kur kas aukščiau už apaštalus. Šiuo argumentu Bažnyčios tėvai dažnai, tęsdami tradiciją, aiškindavo, kad Kristaus valia buvo tokia, kad Jis savo motinos nepašaukė kunigystėn. Šį argumentą ypač labai svarbiu laiko Rytų Bažnyčia. Bet tie, kurie veda kovą dėl moterų kunigystės, to argumento nelaiko labai reikšmingu. Jie aiškina, kad Marija tiesiogiai dalyvavo jos sūnaus žmonijos išganymo veikloje. Ji stovi visai kitoje plotmėje, negu buvo apaštalų paskirtis.

Apaštalai ir moterų kunigystė

Yra faktas, kad Marijos, Kristaus motinos, nepaisant jos kilnumo ir garbės, nematyti paskutinės vakarienės metu. Nors ji buvo paimta į dangų, jos nėra dvylikos apaštalų skaičiuje net ir tada, kai Motiejus buvo renkamas būti apaštalu Judo išdaviko vietoje. Panašiai buvo ir su Marija Magdaliete ir kitomis moterimis, kurios pirmos paskelbė žinią apie Kristaus prisikėlimą. Tiesa, kad žydiškas mentalitetas neaukštino moters. Bet kartu reikia konstatuoti faktą, kad Apaštalų Darbų knyga ir šv. Pauliaus laiškai iškelia ypatingą moters rolę evangelizacijoje — konvertitų paruošime. Be to, apaštalai padarė tiesiog revoliucinį sprendimą, pagal kurį ėmė nepaisyti žydiškos bendruomenės nusistatymo nebendrauti su pagonimis; jie to nepaisė ir pradėjo evangelizuoti pagonis. Apaštalas Paulius be jokio svyravimo pasirinko bendradarbiu konvertitą Titą iš pagonių tarpo (Gal. 3,3).

Kalbant apie jų padarytus pakeitimus, reikia atminti, kad tai buvo daroma, pasiremiant evangelijos mentalitetu. Taip elgėsi ir pirmieji krikščionys (apie tai minima laiške galatams: Gal. 3,27-28). Tačiau ir tada apaštalai kunigystės moterims neteikė, nors helenistinėje kultūroje moteris nebuvo taip traktuojama, kaip judaizme.

Bet reikia pastebėti ir tą faktą, kad Naujojo Įstatymo tekstai ne visur visu griežtumu pasisako dėl šio sakramento, iš ko būtų pilnai aišku, kad kunigystės negalima teikti moterims. Ir jei nepasiremtume tradicija, būtų sunku Šv. Rašte rasti pabrėžtinų nurodymų apie tokią Kristaus valią, jei nepaisytume

Kristaus laikysenos ir apaštalų praktikos, kurią randame Evangelijoje, Apaštalų darbuose ir jų laiškuose. Iš to matome, kad Bažnyčiai nebuvo suteikta galia teikti moterims kunigystę.

Bažnyčia įvairiose gyvenimo srityse aiškiai parodo, ką ji gali pakeisti ir ką ji palieka nekeičiama. Ir jei kokiu nors klausimu ji nedaro pakeitimų, tai tik dėl to, kad ji laikosi Kristaus valios. Bet tai nereiškia Bažnyčios archaizmo, o tik ištikimybę Kristaus valiai. Bažnyčia neturi galios keisti sakramentų esmės.

Baigdamas šį mąstymą apie moterų kunigystę, noriu paminėti, kad JAV Katalikų Šv. Rašto Sąjunga buvo padariusi šv. Raštu neparemtą išvadą, tvirtindama, jog. Šv. Rašto tekstai duoda pagrindą moterų kunigystei. Pareiškimą padarė draugijos pirmininkas dr. James Hitchcock, St. Louis universiteto istorijos profesorius. Katalikų mokslininkų komitetas rado, kad Šv. Rašto Sąjunga sumaišė moterų pirmųjų amžių Bažnyčios tarnybų eilę su kunigystės šventimais. Komitetas taip pat nurodė, kad JAV Šv. Rašto Sąjunga klaidingai panaudojo šv. Pauliaus žodžius apie lyčių lygybę prieš Dievą, kaip argumentą už kunigystę. Kalbamame laiške yra iškelta tokia mintis (Gal. 3,28), kad nėra skirtumo tarp vyro ir moters. Bet čia Paulius kalba apie krikšto malonę. Taip aiškino Bažnyčios tėvai. Tai reiškia neribotą lygybę visų, kurie gyvena krikšto malonėje. Bet ta yra skirtinga nuo pašaukimo kunigystėn.

Kiekvienam katalikui privalu išpažinti dogminė Katalikiškosios Bažnyčios doktrina, kuri yra suformuluota katalikiškajame katekizme. Bet išpažinti katekizmo tiesas ir turėti katalikiškąją pasaulėžiūrą yra du skirtingi dalykai. Pirmasis dalykas yra pareiga, antrasis uždavinys.

Stasys Šalkauskis

SUDUVIŲ RELIGIJOS KLAUSIMAS

VYT. BAGDANAVIČIUS

1. Kodėl reikia studijuoti Prutenio ir Vaidevučio medžiagą?

Yra keletas priežasčių, dėl kurių verta studijuoti senąją prūsų religiją. Visų pirma tai reikia daryti dėl to, kad, jeigu mes šiais laikais domimės pasakose ir legendose išlikusiais religijų bruožais, tai bent tiek pat, jei ne daugiau, dėmesio turime skirti išlikusiems užrašams apie prūsų religiją, kurie surašyti 16-jo amžiaus pradžioje. Jų yra kelių autorių: Simano Grunau, Luko Dovido, Erazmo Stellos ir kitų. Tie užrašai populiarios opinijos yra mums pristatyti kaip niekingi ar nepatikimi dokumentai, legendos. Bet, kadangi mes dabar turime geresnę pažiūrą ir į legendas negu ankstesnieji laikai, tai verta susidomėti ir šiomis "legendomis".

Kita priežastis skatinti mus domėtis šiais dokumentais yra ta, kad mes juose susitinkame su dabar lietuvių tautos gyvenamomis vietomis, su įvairių tautų ar tautinių grupių pavadinimais, kaip pvz. suduviai, bartai ir kiti, kurie mums yra žinomi kaip lietuvių tautos dalys. Kai kurie žodžiai, užrašyti tuose dokumentuose, pvz. vaidyla, krivių krivaitis, krivė, viršaitis ir kiti yra sutinkami lietuvių kalboje iki šiai dienai.

Ši medžiaga rašytinėje formoje yra mus pasiekusi iš šešiolikto šimtmečio pradžios. Tačiau Simanas Grunau ir Lukas Dovidas naudojosi senesniais rašytiniais dokumentais, būtent Prūsijos pirmojo vyskupo Kristijono raštais. Pirmasis Prūsijos vyskupas gyveno 1180-1245 m. (Kitoje formoje šio vyskupo užrašai nėra išlikę). Taigi gali būti, kad mes čia turime duomenis dar trimis šimtmečiais senesnius.

Dar viena priežastis, skatinanti mus nenusigręžti nuo šių šaltinių, yra ta, kad kitų kraštų mokslininkai yra atkreipę į juos dėmesį ir, juos studijuodami, yra paskelbę įvairių teorijų. Apie juos yra rašę ir vokiečiai, ir lenkai. Iš vokiečių yra pažymėtinas Voigt, praėjusio šimtmečio pagrindinis Prūsijos istorikas. Jis yra pateikęs teoriją Prutenio ir Vaidevučio "legendai" aiškinti. Jo teorija, nors ir pastebėdama teisingų dalykų, yra reikalinga kritiško vertinimo ar net ir visai kitokio aiškinimo. Mūsų laikai, išdirbę naujus metodus aiškinti proistoriniams faktams, mus įgalina kai ką daugiau išskaityti šiuose duomenyse negu tai galėjo praėjusio amžiaus tyrinėtojai. Čia ypač turima gal-

voje vadinamas Vienos arba kultūrų istorijos metodas, kuris duoda kritiškų priemonių spręsti, kas kuriame religiniame reiškiny yra senesnis ir kas vėlyvesnis dalykas.

Šalia to, Čikagos universiteto profesoriaus Mircea Eliade plačiai pasklidusios religijų istorijos studijos yra išryškinusios, kad, tyrinėjant religijų senovę, pirmoje eilėje reikia domėtis religija, o ne prietarais. Tai atskleidžia labiau tiesioginį priėjimą senų religijų studijoms. Apie tai žiūr. V. Bagdanavičiaus straipsnį "Mircea Eliade, žmonijos religinių simbolių tyrinėtojas", "Aidai", 1969 m. 3 nr.

Šiuo atveju mes norime apimti Erazmo Stellos prūsų religijos aprašymą. Tas aprašymas yra paskelbtas jo veikale, pavadintame "De Borussiae entiquitatibus". Er. Stella buvo Leipcigo universiteto profesorius ir šį veikalą parašė 1515 metais, dedikuodamas jį Kryžiuočių ordino magistrui ir Tiuringijos landgrafui. Veikalas susideda iš dviejų knygų (skyrių) ir įžangos. Įžangoje autorius sakosi norįs "prūsiškus dalykus aprašyti kultūringesne kalba". Ir iš tikro jo lotynų kalba yra gana įmantri. Iš to, kad jis šv. Albertą Didįjį, kuris taip pat buvo atvykęs netoli Prūsijos, vadina savuoju, galima sakyti, kad jis buvo dominikonų ordino narys.

Pirmoje knygoje (skyriuje) jis paduoda Tacito ir Plinijaus žinias apie Prūsiją, pridėdamas kai kurių kitų žinių. Jis pateikia plačią gintaro kultūros apžvalgą, bet tai daro naudodamasis daugiausia Vakarų šaltinių duomenimis. Jis rašo, kaip ir kokiems tikslams buvo naudojamas gintaras. Jis šiek tiek žino apie senąją prūsų ūkinę sistemą, ypač bitininkystę. Jis rašo, kad medus iš Prūsijos plačiai buvo transportuojamas laivais Anglijon.

Antroje knygoje jis aprašo apie alanų ir borusų sutelktinę politinę sąrangą, kurią įkūrė alanas Vidvutas Romos imperatoriaus Valentiano laikais, įjungdamas į ją borusus. Imperatorių Valentiano vardu buvo net trys. Jie visi valdė nuo 364 iki 455 metų. Taigi tame laikotarpyje Stella talpina Prūsijos valstybės įsikūrimą. Alanų vadas Vidvutas kurdamas savo sąrangą, jos religinius pagrindus paėmė iš suduvių. Kadangi šios religijos pažinimas sudaro šio rašinio tikslą, pirmiausia paimkime Stellos tekstą ištisai ir paskui jį pasiaiškinsime.

Erazmo Stellos tekstas

Eidamas į religinę sritį, (Vidvutas alanas) kunigus pasiėmė iš kaimyninių žmonių suduvių (sudinis), kurie, būdami užkrėsti nesveikais prietarais, juos (t.y. Vidvuto organizuojamą

sąrangą) išmokė garbinti netyrus gyvulius, būtent: žalčius ir gyvates, kaip dievų tarnus ir pasiuntinius, kuriuos jie maitindavo namuose ir aukodavo jiems, kaip namų dievams. Jie sakydavo, kad dievai gyvena miškuose ir jų prošvaistėse; norint jiems įtikti, taip pat reikėdavo aukoti gyvulius; iš jų buvo prašoma saulės ir lietaus; jų (suduvių) šventoves svetimšaliams savo atėjimu suteršus, buvo pastoviai manoma, kad nebuvo galima jų kitaip permaldauti, kaip paaukojant žmogų. Visus laukinius gyvulius, ypač briedžius, kurie gyveno tuose miškuose, laikydavo gerbtinais, kaip dievų tarnus ir skatindavo nuo jų susilaikyti. Saulę ir mėnulį laikydavo pirmaeiliais dievais. Perkūnavimus ir žaibus garbindavo ir kitos tautos. Norėdami nukreipti ar užkalbėti audras, kalbėdavo maldas. Aukojimams buvo naudojamas ožys dėl apvaisinančios šio gyvulio prigimties; mat jis labai pagelbėdavo lyčių santykiavimui, nes be jo joks gyvulių gimimas buvo neįmanomas. Buvo sakoma, kad dievai gyvena geresnės rūšies kietmedžiuose ir ąžuoluose, iš kurių klausiant buvo galima išgirsti atsakymus. Dėl tos priežasties nei šių, nei panašių medžių nebuvo galima kirsti, bet reikėjo juos laikyti religinėje pagarboje, kaip šventenybių namus. Jų tarpan priskiriamas sambukos medis ir daugelis kitokių. (Vidvutas) nustatė, kad gimtadieniai ir laidotuvės būtų švenčiami bendrai puotaujant ir geriant, žaidžiant ir giedant, be liūdesio, labai džiaugsmingai ir linksmai; o kad jie turi prieš akis kito gyvenimo viltį, bent tuo parodo, kad yra laidojami žemėje apginkluoti ir aprengti, ir apkrauti didele reikmenų dalimi. Taip yra laidojama ligi šiol, pridedant midaus ar iš javų padaryto gėrimo moliniuose puoduose. Laidotuvių pokyly šiek tiek mėsos ir gėrimo rankomis buvo nuteškiama ir šiandien gėdingai yra nuteškiama krikščionių valdovų negarbei. (Scriptores rerum prusicarum, 294 psl.).

Šį vertimą patikrino ir patikslino kun. Jonas Duoba, MIC, už ką jam dėkoju (V. Bagd.).

Teksto analizė

1. Religinių simbolių vertinimo galimybės

Norėdami pažinti tikrą šio pranešimo turinį, pirmiausia turime išsivaduoti iš neigiamų nuotaikų, kurių vienas kitas jų bruožas galėjo mums sukelti. Nepriimtini bruožai yra neišvengiami, susitinkant su svetimomis kultūromis ir jų religijomis. Kiekviena religinė kultūra naudojasi tam tikrais simboliais, o nuo kai kurių simbolių ginasi ir jų naudojimą draudžia.

Tas atsiribojimas ne būtinai reiškia pilną tų simbolių prasmės supratimą ir dėl to jų esminį blogumą. Daug kas čia priklauso nuo visuomenėje galiojančių nuotaikų ir nuo visokių aplinkybių.

Kad būtų aiškiau, ką mes čia norime pasakyti, prisiminkime apaštalo Povilo kietą draudimą pirmiesiems krikščionims valgyti pagonių religinių pokylių valgius. Tačiau ar tai buvo esminis šios simbolikos atmetimas? Aišku, kad ne. Nes patys krikščionys savo svarbiausiai misterijai išreikšti, būtent Eucharistijai, taip pat naudojosi bendro valgymo simboliką ir iki šiai dienai ja naudojasi.

Šio pranešimo autorius labai nepalankiai išsireiškia apie bendrus suduvių valgymus laidotuvių metu. Į tai mes turime žiūrėti kaip į šio autoriaus kultūrinės nuotaikos išraišką, o pačią jo aprašomą misteriją vertinti, išeidami iš jos pačios. Ir ji nėra tokia tamsi, kad negalėtume įžvelgti jos prasmės. Valgymas laidotuvių metu, kaip jis yra aprašytas Stellos, reiškia visą eilę dalykų, būtent: 1) kad mirusieji yra nežuvę asmeniškai, 2) kad jų ryšys su pasilikusiais nėra visiškai nutrūkęs, ir 3) kad mirusieji yra reikalingi net tam tikros pasilikusiųjų pagalbos, kuri yra išreiškiama maisto dalies atskyrimu jiems. Nei dėl vieno šių dalykų nėra ko piktintis nei krikščioniui.

2. *Paėmimas svetimos tautos religijos*

Čia paskelbtas tekstas yra dalis platesnio Erazmo Stellos pranešimo apie tai, kaip alanų vadas Vidvutas Prūsuose kuria naują valstybinę sąrangą. Vidvuto pavaizdavimas šiame pranešime yra gana dalykiškas su apytikriai nurodytu laiku. Jo politiniai ir ūkiniai principai yra įdomūs ir ne legendinio pobūdžio. Jie būtų verti atskiros studijos. Bet mums šiuo kartu ne tai rūpi. Mums rūpi jo religinė politika. Savo religinei sąrangai pagrindą jis paima iš vienos šioje šalyje gyvenančios tautos, būtent suduvių. Jau vien tas faktas, kad jis religijai pagrindą ima ne iš savo tautos, bet iš kitos, yra vertas keleriopo dėmesio. Gal būt jis tai daro praktiniais išskaičiavimais, norėdamas savo kuriamai sąrangai turėti, matyti, įtakingos tautinės grupės pritarimą. Tačiau, tai darydamas, jis rizikavo užgauti savo tautiečių religinius jausmus. Apie alanų reakciją šiai religinei reformai pradžioje nieko negirdime. Tačiau vėliau, Vidvutui mirus, tautinis konfliktas pasirodė labai aiškiai. Alanai turėjo pasitraukti iš to krašto.

Kita priežastis, dėl kurios Vidvutas pasirinko suduvių re-

Tėvynės Sargo bendradarbiai:
kun. Vytautas Bagdanavičius ir Jonas Sakas

ligiją, atrodo, buvo ta, kad suduvių religija turėjo esminių pranašumų ir buvo organizuota. Pranešime sakoma, kad suduviai turėjo kunigus. Verta yra atkreipti dėmesį į tai, kad Stella, būdamas greitas pastebėti šios religijos menkystes, jos kunigų nepavadino burtininkais, raganiais ar kitais panašiais vardais, bet pavartojo viduramžinėje raštijoje labai tikslios prasmės žodį "sacerdotes", t.y. kunigai.

3. *Draustinė šventavietė*

Paimkime dabar patį labiausiai kompromituojantį šios religijos bruožą, būtent, kad tais atvejais, kai į suduvių šventoves ateidavo svetimšalis, jas suteršdamas, į tai buvo žiūrima kaip į kokį religijos išniekinimą, kurį buvo galima nuplauti tik žmogaus paaukojimu. Čia mes susitinkame su viena tų žmonijos

religijos apraiškų, kuriose kulto vieta turi labai didelės pagarbos, ir kur buvo draudžiama bet kam ateiti. Juk ir į senovės žydų šventyklos švenčiausiąją dalį galėdavo įeiti tik vyriausias kunigas ir tik kartą metuose. Kitiems ji iš viso buvo neprieinama. Mozės įstatyme skaitome, kad žydų kelionėje iš Egipto mirties bausme buvo uždrausta žydams prisiartinti prie Sinai kalno. Viešpats įsakė Mozei net nužymėti ribas aplink kalną, anapus kurių niekas neturėjo prie kalno prisiartinti ar jį paliesti. Jei kas paliestų kalną, turi būti nužudytas (Iš. 19,12-13).

Žinoma, šiandien negalime tokio draudimo laikyti priimtinu mūsų kultūrinėse nuotaikose. Tokia bausmė už šventovės pažeidimą mums atrodo per žiauri. Tačiau, norėdami suprasti tą draudimą, mes turime jį aiškinti ne kitaip, kaip religiškai. Ir ką šis nuostatas religiškai reiškia? Jis sako, kad tų žmonių sąmonėje anos vietos atstovaujamas šventumas yra didesnis už žmogaus gyvybę. Mes savo teologine kalba panašią tiesą išreiškiame sakydami, kad Dievas yra sukūręs žmogų ir kad jis yra žmogaus *gyvybės valdovas*. Mes neturime Stellos pranešime paliudijimo, kad suduviai tikėjo į Dievą, žmogaus ir pasaulio kūrėją, bet kalbamas draudimo nuostatas mums sako, kad dieviškumo sąmonė jiems buvo reikšmingesnė už žmogaus gyvybę. Forma yra grubi, bet tiesa didelė.

Dar viena pastaba, verta dėmesio šio draudimo reikalu. Pirmoji mintis, kuri mums kyla, apie jį perskaičius, yra ta, kad tas draudimas buvo nukreiptas prieš svetimtaučius. Tačiau, jeigu palaikome galvoje mintį, kad suduvių religija pasidarė ir kitos tautos, sudarančios bendrą sąrangą, religija, tai tautinis ekskliuzivizmas atkrinta. Šventavietės pažeidimui reikėjo kokio nors priešiško nusiteikimo šiai religijai; vien tautinio svetimumo nepakako.

4. Šventas medis

Susitelkime dabar truputį prie tos pranešimo žinios, kad suduviai išgirsti dievų žodžio eidavo prie švento medžio. Mums tai gali atrodyti nerimta. Tačiau tai nėra nerimta, iš esmės žiūrint žmonijos religijos simbolikos istorijos požiūriu. Žmogaus pokalbis su Dievu yra abipusė byla. Tam reikia ne tik Dievo noro ką nors žmogui pasakyti, bet ir žmogaus nusiteikimo tą pasakymą išgirsti. Įvairiose kultūrose skirtingi sutartiniai ženklai buvo laikomi kaip pokalbio su Dievu vietos. Jos tarnavo žmogui kaip Dievo priminimas ar net jo pakvietimo priemonės pokalbiui su žmogumi. Toks yra švento medžio vaidmuo su-

duvių religijoje. Jie, pasirinkdami medį šiam transcendentiniam susitikimui, nėra nei išimtis nei retenybė žmonijos religijų istorijoje. Ir Mozė Dievo žodį, apsprendusį visą jo vaidmenį žmonijos istorijoje, pradžioje išgirdo iš medžio. Kadangi tai įvyko dykumoje, tai buvo ne medis, o krūmas. Toje senobinėje religijoje medžio vieta buvo laikoma tinkama pokalbio vieta su Dievu. Nors Mozei nebuvo pagrasinta mirtimi, artinantis prie simbolio, bet jam buvo įsakyta nusiauti savo batus. Taigi medžio šventovė turi būti imama kaip ilgos religinės tradicijos ženklas. Ją tęsia ir mūsų koplytėlės, įrengiamos medžiuose.

5. Pomirtinio gyvenimo supratimas

Pereikime dabar prie suduvių požiūrio į pomirtinį žmogaus gyvenimą. Gali daug ką stebinti, kad šiame aprašyme suduviai savo mirusių nedegino, o užkasė juos žemėje. Mes žinome, kad lietuviams iki labai vėlyvų laikų buvo būdinga mirusįjį sudeginti. Žinome, kad dauguma didžiųjų kunigaikščių susidegindavo. Tuo tarpu šis pranešimas sako, kad suduviai aprūpindavo savo mirusius ginklais, apdėdavo juos didele reikmenų dalimi, jie būdavo aprengti ir laidojami žemėje.

M. Gimbutienė žino dvi mirusiųjų deginimo kultūros bangas Lietuvoje. Viena, vėlyva, kuri buvo atstovaujama didžiųjų kunigaikščių, ir kita, kuri vakarinėje Lietuvoje reiškėsi daug anksčiau. Gimbutienė sako: "Apie 1000 m. prieš Kr. pereinama į kūnų deginimo paprotį. Tačiau apie Kr. gimimą vėl mirusieji nedeginami" (L.E. 10 tomas 464 psl.).

Indoeuropiečių invazija Europon buvo būdinga labiau dvasine mirusiojo gyvenimo samprata. Ji buvo priešinga tokiai mirusiojo gyvenimo sampratai, kuri laikė, kad žemiški reikmenys yra naudingi žmogui pomirtiniame gyvenime. Tai yra bendras vad. Didžiųjų akmenų arba Megalito kultūros tikėjimas, kuris yra palikęs savo pėdsakus nuo Egipto piramidžių iki pabaltijo kapų. Nauji ateiviai niekino tokią pomirtinio gyvenimo sampratą labai radikaliu būdu, būtent lavonų deginimu. (Pal. W. Schmidt, Rassen und Voelker des Abendlandes, II tomas, 1946 m. Luzern, 146 psl.).

Taigi nors suduvius mes galime laikyti indoeuropiečiais gyvulių augintojų kultūros kilmės, tačiau čia pavaizduotą jų laidojimo kultūrą turime laikyti senesnės europinės kultūros persvara.

6. Ožio aukojimas

Vienas atsineštinių gyvulių augintojų kultūros bruožų suduvių religijoje yra ožio aukojimas. Ožio aukojimas yra žinomas senosiose Mezopotamijos kultūrose. Ir Abraomas vietoje savo sūnaus paaukojo ožį. Kadangi jis buvo kilęs iš Mezopotamijos, jo žmogaus pakeitimas ožiu, kultūros istorijos požiūriu, yra visai suprantamas. Kadangi suduviai aukojimams naudojo ožį, tuo jie liudija savo priklausomybę gyvulių augintojų kultūrai.

Mūsų studijuojamame pranešime suduvių priklausymas gyvulių augintojų kultūrai yra daugiau negu aiškiai išreikštas. Mat, čia yra pasakyta, dėl ko ožys buvo naudojamas aukojimui. Ta priežastis yra ne religinio, o kultūrinio arba, kaip mes dabar sakytume, ekonominio pobūdžio. Mat, ožys padėdavęs gyvulių apsivaisinimui. Visuomenė, kuri vertėsi gyvulių auginimu, jų apvaisinimas buvo vienas pagrindinių jų ūkinio gyvenimo rūpesčių. Žemės dirbimą ir javų auginimą šioje sudėtinėje valstybėje atstovavo Vidvutas. Apie jį skaitome, kad jis skatino miškų kirtimą žemdirbystei.

Naujai išėjusioje monografijoje "Zanavikija" net aštuonios vietovės turi vardą, susijusį su ožiu. Taip štai: Ožiai, Oželiai, Ožkabaliai, Ožnugariai, Ožkiniai ir trys Ožkinės. Palyginti, neplačioje teritorijoje tiek daug su ožiu susijusių vietovardžių negali būti atsitiktinis reiškinys. Panašių vietovardžių sutinkama ir Kapsijoje. Visa tai leidžia manyti, kad ožio simbolika čia gyvenusioje visuomenėje turėjo plačiai suprantamos, greičiausiai religinės, reikšmės.

Jeigu ožio simboliką laikytume atsineštiniu indoeuropiečių suduvių reiškiniu, tai gyvatės arba žalčio simbolika, sutinkama šioje religijoje, yra senesnė už gyvulių augintojo kultūrą. Ji yra iš tolimų akmens amžiaus laikų. Jau pirminiai medžiotojai, sutinkami įvairiuose pasaulio kampuose, turėjo žalčio šokį. (Pal. C.S. Coon, The Hunting Peoples, 1971 m. 351-355 psl.). Senojo Testamento religijoje žalčio simbolika vaidina vaidmenį, tiesa, dvilypį. Išėjimo knygoje ji yra Kristaus, gelbstinčio žmoniją, simbolis. Tačiau Pradžios knygoje ji yra Dievo priešo ir žmogaus gundytojo simbolis.

Taigi suduvių religinė simbolika nėra blogesnė už daugelio kitų senųjų kultūrų religijas.

Kitos pastabos apie Erazmo Stellos kronikos duomenis

Apie suduvius Stella toliau užsimena tik ryšium su šv.

Adalberto, kitaip Vaitiekaus, nužudymu. Tas Prahos vyskupas atvyko į tą kraštą apaštalavimo tikslais. Jis "suduvių buvo nužudytas, laikydamas mišias. Jo kūnas buvo supjaustytas ir išmestas paukščiams. Tačiau jo šeimininkas (pas kurį jis buvo apsistojęs) surinko kūno dalis, sudėjo į karstą, upe pasiuntė Lenkijon ir pardavė už tiek svorio aukso, kiek jis svėrė". E. Stella ironiškai priduria, kad kunigiški šventimai šiuo atveju buvo gerai įkainuoti. "Boleslovas, Lenkijos kunigaikštis, įžymioje vietoje pastatė jam kapą, kuris garsėjo stebuklais". Vaitiekaus Adalberto mirties diena yra laikoma 997 m. balandžio 23.

Vidvuto suorganizuota valstybė išsilaikė iki jo gyvos galvos. Po to prasidėjo tarpusavio kovos. Įvairius po to sekančius laikotarpius Stella apibūdina labai dalykiškai. Pvz. jis aprašo imperatoriaus Barbarosos kovas su lenkais ir prūsais, pasibaigusias lenkų nugalėjimu ir prūsų pasitraukimu. Įdomus yra jo aprašomas prūsų taikos laikotarpis vyskupo Kristijono laikais. Prūsijoje jau tada buvę apie 200 bažnyčių. Tačiau nauja, kaip sako Stella, barbarų banga iš rytų, perkirtusi lenkų žemes, atvyksta Prūsuosna ir sugriauna prasidėjusią krikščionybę. Šie nauji ateiviai pradėjo labai užpuldinėti kaimynus. Prieš juos negalėjo atsispirti kunigaikščio Konrado lenkai. Tai privedė prie vokiečių ordino pakvietimo.

Erazmo Stellos antrąją knygą apie prūsų senybes tenka pozityviai vertinti kaip šaltinį ir dėl to, kad jis turi gerą istorinės slinkties sąmonę. Jis netvirtina nieko kaip galiojančio visiems laikams. Kiekvienas laikotarpis turi savitą charakteristiką, kartais vienokią, kartais visiškai priešingą. Šiaip pvz. Vidvuto organizuojamą sąrangą jis pristato realistiškai, kaip plataus masto valstybininko užmojį, su rimtu dėmesiu religiniams, ekonominiams ir politiniams santykiams. Bet mes šiuo atveju nenorime į tai leistis. Mums rūpi senosios prūsų religijos klausimas ir tai tik tiek, kaip tai aprašo Stella.

Vidvuto valstybės sampratos studijos galėtų padėti suprasti kai kuriuos Vilniaus valstybingumo bruožus, kurie nėra patys save išaiškinantys. Tai sakant, turima galvoje ypač tarptautinį Gedimino valstybingumo pobūdį, nepaisant to, kad jis buvo glaudžiai susietas su tam tikra religija.

Suduvių tautos ir jos gyvenamo krašto klausimas

Suduvių gyvenamo krašto klausimas yra labai reikšmingas, tyrinėjant senąją prūsų religiją. Nuo to, kur gyveno suduviai ir kada jie ten atvyko, priklauso atsakymas į klausimą, ar sudu-

viai yra iš tikrųjų prūsų senosios religijos tėvai.

Apie suduvių gyventą vietą Stella taip išsireiškia: "Tačiau borusai, kurie tarp germanų kaimynų buvo tvirčiausi, gyveno kartu su suduviais, kurių gyvenvietė buvo anapus Chrono tekmių, sudarydami su jais sąjungą, prieš kuriuos kiti nublunka. Upė Chronus, kuri šiandien yra vadinama Pregulus ir prasideda Borusijos ribose, tekėdama į šiaurę link daugelio ežerų, beveik kartu su jais sudaro ištakas, kurios Strabo žodžiais betariant, skiria borusus nuo suduvių, nuo tų tautų, kurias romėnų ginklai greičiau tik bandė, negu nugalėjo" (287-8 psl.).

Ši informacija yra susilaukusi Stellos raštų leidėjų pastabų. Bet, prieš pereidami prie jų, ir mes norime padaryti vieną pastabą. Pasakymas, kad Chronus šiandien yra vadinamas Pregulus, atrodo kaip vėlyvesnė pastaba. Tai leidžia įtarti pavartotas žodis "šiandien". Vadinasi, čia jau kalba ne senieji laikai. Greičiau reikia manyti, kad Chronus reiškia Nemuną, nes tik Nemunas kurį laiką teka į šiaurę, o ne Pregulus, kuris teka tik į vakarus. Ir, antra, kituose senuose Prūsiją liečiančiuose dokumentuose Kuršių įlanka taip pat yra kartais vadinama Chronus. Dėl to yra pagrindo abejoti Chronus sutapatinimu su Pregulu.

Dabar pereikime prie Stellos raštų redaktoriaus pastabų. Jis daro Stellai priekaištą, kad jis bus sumaišęs suduvius su sambiais ir kad ši klaida einanti ištisai jo raštuose. "Ši klaida", kaip jis sako, "be abejo yra atsiradusi dėl to, kad jis yra girdėjęs, jog Karaliaučiuje šalia Heiligenkreuz yra vieta vadinama Suduvių pieva, kuri kartais vadinama Suduvių kampu. Stella būtų galėjęs būti pataisytas Dusburgo, III, 127, kad ši pieva yra atsiradusi vėlesniais laikais, būtent, apie 1283 metus, gaudama savo vardą nuo vienos suduvių kolonijos. Apie tai rašo Voigtas Prūsų istorijoje III, 398 psl., 4 išnašoje".

Galimas dalykas, kad tos vietovės vardas ir yra atsiradęs tuo būdu, kaip rašo tie mokslininkai. Tačiau kyla klausimas, ar dėl tos pievos Stella galėjo tiek daug politinių ir kultūrinių pasėkų priskirti suduviams. Klausimas yra pagrįstas ir dėl to, kad ir kitas Prūsijos istorikas suduvius apgyvendina ir vakaruose. Simanas Gruńau, kitas maždaug to paties laikotarpio istorikas kaip ir Stella, turi net du suduvių gyventos vietos aprašymus.

Vienas tų aprašymų yra jo knygos pradžioje, kai kūrėsi Vidvuto valstybė, o kitas pabaigoje, kai tariamieji Vidvuto vaikai pasidalino jo sąrangą į dvylika atskirų šalių.

Pirmasis suduvių gyvenvietės apibūdinimas yra šitoks. "Suduvių kraštas buvęs turtingas kraštas su daug gyventojų, bet šiandien tai yra tik žiauri dykynė, daugiausia pelkės. Iš šios kunigaikštijos yra likę tik septyni kaimai Labguvos apylinkėse. Tą kraštą vokiečių broliai patys sunaikino, kad anie neatkristų. Tačiau žmonės, kurie ten laikosi, taip vadinasi, gyvendami tarp sambių ant jūros kranto. Kiti buvo brolių sudeginti kartu su visais kaimais. Suduvių kunigaikštiją nuo sambių krašto skyrė pelkės arba prastas ilgas vanduo, kurį narduviečiai vadina Labo.* Už šio krašto Prūsija ribojasi su dideliais Kuršių įlankos vandenimis".

Kaip matome, šiame aprašyme išlikusi Suduva yra aptariama kaip nedidelis, bet politiškai savarankiškas kraštas su tiksliomis sienomis ir aiškiu supratimu tarp sambių ir suduvių.

Kitas Suduvos aprašymas, kuris atsirado ta proga, kada Vidvuto valstybė suskyla į dvylika dalių, nėra geografiškai skirtingas nuo ankstyvesnio. Tai yra vietovė tarp Labguvos ir Warnikaim. Tačiau ta proga S. Grunau padaro pačių suduvių apibūdinimą, kuriame juos pristato kaip nepanašius į dabartinius suduvius. "Šitie žmonės iki šiai dienai laikosi vyriškai, moterys nešioja žiedus ausyse iš puikaus misingio; taip pat misinginius žiedus ir sagtis nešioja ant kaklo ir pirštų ir ant krūtinės. Geriausi drabužiai yra mėlynos spalvos ir tik iki kelių. Vyrai ir moterys šiandien yra geri alaus gėrėjai. Jaunas ir senas atsineša į alinę kartį miežių ir kartį avižų ir juos pragėręs važiuoja namo; tai yra linksmi žmonės.

Ši suduvių charakteristika sustiprina klausimą, ar mūsiškai suprantami suduviai yra ta pati tauta, kuri gyveno Labguvos apylinkėse. Tos pačios abejonės vedamas, ir kalbamo leidinio redaktorius daro prierašą, sakantį, kad Grunau neturėjo aiškaus vaizdo apie pietryčių suduvius, nes juos apgyvendina prie Kuršių įlankos (Pal. 36 psl. išnašą).

Taigi suduvių istorija nėra be problemų ir nėra dėl ko ją taip lengvai nurašyti, kaip kai kurie vokiečių mokslininkai to norėtų. Jeigu geografas Strabo, Kristaus amžininkas, žino suduvius, jeigu juos žino čia gyvenusius Stella ir Grunau ir jeigu yra žinoma jų nauja banga čia atvykusi viduramžiais, tai visais tais duomenimis reikia susidomėti ir tyrinėti toliau.

Žinoma, nėra pagrindo manyti, kad vėlyvesnieji suduviai, čia atvykę tryliktajame šimtmetyje, būtų senosios prūsų religijos kūrėjai. Simanas Grunau turi kitą prūsų religijos kilmės aprašymą, prie kurio mes norėtume sustoti atskirai.

KINIJOS IR JAV DRAUGYSTĖS PROBLEMATIKA

K. TAUTKUS

Politinių problemų analizuotojas John Rees žurnale "Review of the News" birželio 4 d. išspausdino ilgesnį pasikalbėjimą su prof. dr. David Nelson Rowe. Jis yra politinių mokslų dėstytojas Yale universitete ir laikomas vienu geriausių Tolimųjų Rytų ir Kinijos reikalų žinovu ir ekspertu. Yra parašęs ne vieną knygą. Jo paskutinė knyga antrašte "The Carter China policy: Results and Prospects". Jis domėjosi Tolimųjų Rytų politika ir ją studijavo 47 metus, buvo prez. Johnsono ir Kenedžio patarėju Tolimųjų Rytų reikalams.

Paklaustas, ar galima draugystė sąjungininkų statusu tarp Jungtinių Amerikos Valstybių ir raudonosios Kinijos, prof. Rowe atsakė trumpai "ne". Prezidento Nixono pavestas, Kissingeris pradėjo draugystę su raudonąja Kinija. Ją palaikė ir prez. Fordas. Neatsiliko ir Carteris, kuris nuėjo dar toliau ir 1968 metais gruodžio mėnesį pripažino raud. Kiniją ir nutraukė normalius diplomatinius ryšius su Taiwano kinais — Kinijos respublika Taiwane. Kodėl taip buvo padaryta? Prezidentas Carteris pajuto, kad jau 1978 metais sen. E. Kennedy planavo paimti visą "susidraugavimo" su Pekinu iniciatyvą. Prezidentas buvo apie tai įspėtas. Per daugelį metų Kennedy svajojo, kalbėjo ir įrodinėjo, kad reikia atsimesti nuo Taiwano kinų ir susidraugauti su Pekino Kinija. Carteris nelaukė, kol sen. Kennedy tą reikalą perkels į Demokratų Partiją ir jį paves svarstyti partijos kairiajam sparnui, kuris su malonumu "priims" Kenedžio rekomendaciją. Valstybės departamentas visą laiką prezidentui patarė ir darė jam spaudimą imtis tokios akcijos. Buvo svajotojų, kurie rimtai manė, kad Pekino Kinija pasidarys JAV sąjungininke ir karinėmis jėgomis rems Ameriką, jeigu įvyktų jos susikirtimas su Sov. Sąjunga.

Kas taip galvojo ar tebegalvoja, tas nesupranta kinų komunistų ir pamiršta, ko jie siekia. Maskvos ir Pekino susikirtimas ir vieni kitų kaltinimai išsivystė ir šiek tiek išsiplėtė pirmiausia dėl vadovavimo pasaulio komunizmui. Jei Maskva yra geriau ginkluota, tai Kinija turi didelę masę žmonių ir veda kovą ne dėl rusų paglemžtos teritorijos, kitados priklausiusios Kinijai, bet varžydamasi su rusais dėl vadovavimo pasaulio komunizmui. Kol buvo Stalinas, kinai nei nesugyveni-

mo, nei teritorinių reikalavimų nekėlė. Mao su juo skaitėsi ir pripažino jam pirmenybę. Po jo mirties Mao jau stojo į kovą ir ją išplėtė. Bet niekas negali tvirtinti, kad ir Maskva ir Pekinas, būdami tos pačios komunistinės ideologijos ir pasaulio sukomunistinimo šalininkai ir bendrininkai, vieną dieną vėl negalės susidraugauti ir jungtinėmis jėgomis siekti pasaulio sukomunistinimo. Jeigu tik Maskva padarytų kinams kurių nors ir nesvarbių nuolaidų, pvz. pripažintų ir jiems šiokią tokią pirmenybę, bematant susikivirčijimas išnyktų, ir grįžtų sugyvenimas bei sutarimas, lyg nieko nebūtų buvę, — savo atsakymą išvedžiojo prof. Rowe.

Toliau atsakydamas į paklausimus, profesorius Rowe prileido, kad Kinija daro viską ir stengiasi sustiprinti savo karines pajėgas, pakelti bei sumoderninti savo apsiginklavimą ir, svarbiausia, pasigaminti atominiais sviediniais užtaisomas raketas, kurios pasiektų Maskvą. Dabartiniai Kinijos vadai važinėja po įvairius kraštus ir kur galima stengiasi įsigyti modernių ir aukšta technologija pagrįstų ginklų — lėktuvų, tankų, patrankų.

"Kultūrinė Mao revoliucija" labai pakenkė Kinijos ūkinei ir ekonominei plėtotei. Dabar, nors ir lėtai (trūksta svetimos valiutos), kinai stengiasi moderninti savo ūkį. Kada kinai pajus savo sustiprėjimą, tada pradės suartėjimo pastangas kaip lygaus su lygiu. Ir dabar kinai nuolaidų nedaro, vengia mažiausių pasikalbėjimuose nuolaidų; bet komunistinė ideologija ir tikslai nei per plauką nesikeičia, ir tarpusavio tiltai neišgriaunami, nors dabartiniu metu ir vedamas žodinis pasisveikinimas ir propagandinis karas vienų su kitais. Tarpusavio derybos nutrūksta ir vėl atsinaujina. Diplomatiniai santykiai palaikomi. Bet karo technologijos ir ginklų Kinijai pardavimas Vakarams yra savižudybė. Kada Kinija sustiprės kariškai ir ūkiškai, tada suminkštės jų tarpusavio nesusipratimai ir kaltinimai, o ideologinis režimas ir vienodi jų tikslai sukomunistinti pasaulį suves draugystėn abu kraštus.

Prez. Carterio politinio štabo vadovo Brzezinskio strategija panaudoti Kiniją prieš rusus nepavyks. Nėra vilties dabar ir nematyti jos ateityje. Jau prez. Johnsono administracijos žmonės, ypač Valst. departamentas, svajojo ir galvojo apie tokios strategijos galimumų susiklostymą. Tada, sako prof. Rowe, buvo kreiptasi ir į jį, klausiant patarimo. Johnsonas ir jo administracija buvo įspėti to nedaryti, neduoti kinams modernių ginklų, nes gali susidaryti toks rimtas pavojus, kurio

JAV negalėtų likviduoti ir tam neturėtų jėgų.

Ar nematyti ženklų, kad Kinijoje gali į vadovaujamas vietas iškilti jaunesnės generacijos? — buvo paklaustas profesorius Rowe. Jis atsakė, kad tokių ženklų nėra ir greitai jų nebus. Jei į vadus ateis ir dešimčia metų jaunesni žmonės, jie vis tiek bus dar Mao generacijos žmonės. Po Mao mirties į vadovavimą atėjo Hua, keliolika metų jaunesnis. Ir kas labai greitai atsitiko? Buvo tuojau pakviestas Teng, kuris "kultūrinės revoliucijos" metu buvo suniekintas ir neteko jokios galios ar valdžios. Teng buvo už Hua daug vyresnis. Jei Teng ir bus pakeistas kitu, tai jo įpėdinis bus 10 ar mažiau metų skirtumu pajaunėjęs. Kinijos komunistų partiją valdo senesnio amžiaus vadai. Jie neprileis per daug jaunų iškilti ir partijoje įsigalėti. Tik persiritę 60 metų amžiaus ribą, Kinijos komunistų partijos sumanesni nariai gali tikėtis paaukštinimo. Kinijos komunistams ir šiandien didvyriais yra Marksas, Leninas, Stalinas ir Mao. Du jų yra rusai. Mao yra šiek tiek nudievintas Kinijoje. Bet yra ženklų, kad jis ir vėl iškils į aukštybes. Ar Vakarų Kinijai duodama technologija turės kurios nors įtakos Kinijos "sudemokratėjimui", santykių sušilimui, draugystės praplėtimui? Atsakymas — ne. Kodėl? Padaręs ilgesnį įvadą, prof. Rowe pasakė, kad geriausias pavyzdys yra pasimokyti iš Mao "raudonosios knygelės", kurią skaitė visi kinai. Ten yra parašyta, kad Kinijos lakūnai viena ranka vairuos lėktuvą, o kitoje laikys tą knygelę ir ją skaitys. Tas palyginimas sako, kad kinams technologija yra antros eilės reikalas. Gi pirmos eilės reikalas yra politinis švietimas, kuris ir bus nepamirštamas, ir ilgai skiepyta kultūrinės revoliucijos orientacijos dvasia taip pat nebus greitai pamiršta.

Netenka laukti Kinijos sudemokratėjimo ar sumodernėjimo. Jo nebus. Nesvarbu, ar ji bus technologiją pasisavinusi ar ne, be revoliucijos Kinijoje politinio pasikeitimo ir režimo pakeitimo nelaukiama. Kad Kinija leis laisvesnį susižinojimą ar šiokią tokią kritiką, to galima laukti tik su mažomis viltimis ir sunku to tikėtis. Geriausias to pavyzdys buvo Tengo leidimas and sienų ir lentų kabinti žmonių pasisakymus apie režimo trūkumus ir jų kritika. Greitai kritikuotojai buvo susemti, ir ne vienas jų pateko į kalėjimą, o iškabinti posteriai — kritikos lapai buvo nudraskyti, ir buvo uždrausta toliau juos lipinti ant sienų ar stulpų. Kol nebus Kinijoje leista laisvesnė komunikacija (netrukdomas idėjų skleidimas), tol joje nelaukiama nė santvarkos pasikeitimo. Kinijos partija ir Centrinis

politinis biuras ar partijos Centro Komitetas to neleis.

Kinijos žmonės supranta modernizaciją ir centralizaciją ir yra pajėgūs jomis naudotis. Tik pažiūrėkime į Taiwano, Hong Kongo ir Singapuro kinus, kurie revoliucingai sumodernino savo gyvenimą. Bet pačioje Kinijoje tai neįmanoma. Kinijos metrapolijos ir Taiwano suartėjimo ar net ir šiokio tokio susitarimo netenka laukti. Pasikalbėjime su Taipei ambasadorium JAV, kada dar nebuvo Carterio paskelbtas Kinijos pripažinimas ir santykių užmezgimas su Pekino kinais, Taiwano atsakymas buvo: niekados! Taiwano kinai niekados nesutiks parsiduoti komunistinės vergijos "demokratijai", kuriai piršliauja Carteris ir jo administracija. Taiwano 17 milijonų kinų kumštis ir pasiryžimas ginti savo laisvę nėra menkos vertės, bet yra stipri ir kieta kaip granitas. Daugelis komentatorių prileidžia, kad, jei Amerika nepadės, Pekino kinams grasinant, tai Taiwanas kreipsis pagalbos į Maskvą. Ar negali būti ir tokios galimybės? Ji gali būti reali. Reikia atsiminti 1937 metus. Tais metais Japonija užpuolė Kiniją. Kinijos vadas Chiang Kai-shekas, didžiausias komunistų priešas, sudarė su Maskva sutartį, pagal kurią Kinija gavo 350 milijonų vertės karinių reikmenų ir ginklų. Rusų lakūnai atskrido su lėktuvais ir padėjo ginti Yangtzės upę ir jos slėnius. Tad, jei Pekino komunistai grasintų Taiwanui karinėmis jėgomis, o Amerika jam nepadėtų, Taivanas kreiptųsi į Maskvą pagalbos ir ją su malonumu gautų. Su Taiwano pagalba Maskva baigtų apsupti Pekino Kiniją. Jau ir be to Sovietai beveik baigia apsupti Raudonąją Kiniją. Užėmę Afganistaną, rusai priartėjo prie Kinijos vakarinės sienos. Centrinę Aziją rusai valdo jau nuo seniau, kur per Mongoliją ir Mandžiuriją jie priartėjo prie šiaurinės Kinijos sienos. Per Vietnamą rusai gali laisvai pasiekti ir pietinę Kinijos sieną, kurią dar gali atakuoti ir per Kambodiją ir Laos. Pasitraukdami iš Vietnamo, amerikiečiai paliko labai gerus ir modernius uostus ir aerodromus, kuriuos jau dabar naudoja Pietų Kinijos vandenyse esantis Maskvos laivynas. Turėdama savo sąjungininku Taiwaną, Maskva baigtų apsupti Kiniją ir iš rytinio šono. Be to, Taiwano uostai yra arti Kinijos metropolijos, o Ramiojo vandenyno gilumas leistų sovietų povandeniniams laivams užkirsti Geltonosios jūros vandenyse judėjimą silpnam Pekino laivynui. Tos priežastys ir Maskvai retai tepasitaikanti proga pamokyti Raudonąją Kiniją būtų Sovietų išnaudotos.

Iki šiol Pekino valdžia buvo nepalanki kinų lankymuisi

iš tų kraštų, kurie yra apgyventi kinų tautos žmonių. Šiuo metu Teng Kinija tuos varžtus atleido panašiai, kaip po Stalino mirties atsitiko ir Maskvos imperijoje. Bet yra tikra, kad atvykstantiems apsilankyti kinams, išaugusiems laisvuose kraštuose, ypač Amerikos demokratinėj laisvėj, technologinėje ir pramonės pažangoje Teng valdžia nėra palanki, bijodama užsikrėtimo komunizmui nepalankia dvasia ir komunistinės sistemos apnuodijimo. Nelengva įsivaizduoti, kaip senosios partijos gvardijos komunistai gali laisvai tai pakęsti.

Amerikos didžioji spauda, savo nusiųstų atstovų informacijomis maitinama, įtaigoja, kad reikia su Kinija plėsti prekybą ir kad reikia jai viską parduoti. Prof. Howe smerkia tokius veiksmus ir vienašališkumą reklamuojančius spaudos balsus, vadindamas tai nesąmone, naivumu, ir nežinojimu Kinijos dvasinio nepastovumo bei istorijos ir užsimerkimu prieš kinų gilios senovės faktus. Neatsižvelgdama į gėrį ar blogį ir nesigilindama, kas bus ateityje ir kas gali būti ir dabar, Amerikos spauda vertina tik prekybą ir pinigą, kurie ateityje tikrai galės iš Amerikos pareikalauti daug nekalto kraujo ir kančių. Jau ir šiandien Kinijos išdirbiniais dėl jų pigesnių kainų prekybininkų užsakymais Kinijoje yra užversti Seattle uosto sandėliai ir išpildyta keletos metų įvežimo kvotos bei kontingentai, tuo Amerikoje didinant nedarbą. Tas Amerikos prekybininkų gobšumas ir noras lengvai pelnytis milijonus, atsiliepia krašte ekonominiu atoslūgiu ir depresija.

Vengdamos daug priklausyti nuo Pekino, JAV turi turėti tam tikros rūšies diplomatinius ryšius su Kinijos respublika ir joje turėti nors ir žemesnio laipsnio diplomatus. Turi būti nepamiršti ir saugumo bei apsigynimo reikalai. Amerika turi daryti viską, kad Taiwanas būtų išjungtas iš Pekino Kinijos grasinimų prisijungti. Taiwanui ginti Amerikos žmonių nereikia. Jiems reikia tik modernių ginklų. Nereikia Taiwanui nei puolamųjų ginklų, o reikalinga jų tik apginti salai. Moderniais ginklais apsiginklavę, 17 milijonų taiwaniečių, pasiryžusių ginti savo laisvę, savo gyvenimą, savo žemę ir ateities kartų gerovę, gali būti jėga, kurios nei 800 milijonų vergais paverstų žmonių masė nenugalės ir nepavergs.

Diplomatinių santykių palaikymo su Pekinu reikia ne Amerikai, o Pekinui. Jie neturės drąsos santykius nutraukti dėl Taiwano imuniteto, Amerikos garantuojamo. Jau ir šiandien su Taiwano respublikos 17 milijonų gyventojų Amerikos prekyba yra daug didesnė, kaip su Pekino 800 milijonų

NE DIDYSIS BROLIS, O DIDYSIS PRIEŠAS

M. GEČIONIS

Kasmet lietuviškoji išeivija su giliais apsimąstymais ir pamaldomis prisimena 1941 metais birželio mėn. pradėtas rusų bolševikų Lietuvoje vykdyti žmonių deportacijas į Sibirą. Tai buvo okupanto lietuvių trėmimas lėtai mirčiai į Rusijos kalėjimus, koncentracijos lagerius ir į žiauriuosius klimatus, kuriuose jų tik maža dalis teišliko. Prisimindami tą didžią mūsų tautos nelaimę, mes suprantame, kokius Rusija turi planus Lietuvos atžvilgiu. Tai kartu mums primena visas praeityje rusų lietuvių tautai padarytas skriaudas ir skatina taip nusistatyti, kad ateityje tokių skriaudų išvengtume ir nuo jų apsigintume.

Gyvendami tarp trijų imperialistiškai nusiteikusių tautų, mes žinome, kad kiekviena jų, sąlygoms susidarius, gali iš kaimyno pasidaryti atviru priešu, besikėsinančiu į Lietuvos žemę. Tai parodo nepriklausomais laikais Lietuvai įteikti trys ultimatumai, kuriais buvo reikalaujama patenkinti trijų kaimynų imperialistinius reikalavimus. O rusų bolševikų ultimatumas reiškė Lietuvos užgrobimą. Tai prisimenant, dera permąstyti mūsų tautos patyrimą ryšium su rusų tautos užmačiomis grobti bei naikinti jos kaimynystėje esančias mažesnes tautas.

Iš visų tautų šiuo metu pasaulyje rusų tauta yra labiausiai imperialistiška. Ji yra labiausiai linkusi užgrobti ko daugiausia kaimynų žemių ir nutautinti bei išnaikinti ko daugiausia kitų tautų su jų originaliomis kalbomis ir kultūromis. Nuo penkioliktojo šimtmečio Rusija yra užgrobusi per šimtą

---

gyventojų. Ir tokia padėtis pasiliks ilgiau — ne metus, ne penkis, bet ir dešimtį metų. Reikia palaikyti gerus santykius ir plėsti prekybą ir su Pekino Kinija. Nors jie vystosi lėtai, ir užsitęs gana ilgai, kol jie išsivystys, bet reikia palaikyti draugiškus santykius ir su Pekino vyriausybe. Tai yra didžiausias stabdis Maskvos ekspansijai Tolimuose Rytuose. Kada visos ten gyvenančios tautos — Australija, N. Zelandija, Filipinai, Indonezija, Tailandas ir kitos tautos sugyvens, susikalbės, tada bendromis jėgomis galės pakelti jiems Maskvos imperializmo metamą pirštinę. Tada Azija bus laisva ir saugi nuo kiekvieno imperializmo — raudono ar balto.

kitų tautų ir išplėtusi savo ribas į visas keturias šalis. Nuo šešioliktojo šimtmečio pradžios, kada Rusijos teritorija užėmė du milijonus ir du šimtus tūkstančių kvadratinių kilometrų, iki Pirmojo pasaulinio karo ji buvo padidėjusi iki dvidešimt dviejų milijonų ir keturių šimtų tūkstančių kvadratinių kilometrų. Vidutiniškai skaičiuojant, Rusija kasdieną padidino savo teritoriją šimtu trisdešimtčia kvadratinių kilometrų. Tik per vieną dešimtmetį nuo 1939 iki 1949 metų Rusija, dabar pasivadinusi Sovietų Sąjunga, padidėjo septyniais šimtais tūkstančių kvadratinių kilometrų.

Užimdama kitų tautų apgyventas žemes ir pavergdama bei išnaikindama jose gyvenančias tautas, Rusija pasistūmė toli į šiaurę iki Baltosios jūros ir Šiaurės ledinuotojo vandenyno. Į pietus ji pavergė tautas iki Juodosios jūros ir Kaukazo kalnų. Per Juodąją jūrą ji siekė įsibrauti į Vidužemio jūrą, norėdama per ją pasiekti Atlanto vandenyną,ir už Beringo sąsiaurio užėmė Aliaską ir pasuko į dabartinės Kalifornijos žemes. Puldama toliau į vakarus, Rusija pasiekė Baltijos jūrą, kad per ją išeitų į Atlanto vandenyną. Tarp trijų vandenynų Rusija pavergė ir sunaikino daug tautų. Pati būdama atsilikusi nuo pažangių bei kultūringų tautų, Rusija jas visas pralenkė savo užkariavimais mažesnių, dažnai kultūringesnių už ją tautų. Dabar Sovietų Sąjungoje yra per 80 įvairaus didumo tautų, kurias ji pavertė savo kolonijomis, jas išnaudodama ekonomiškai ir siekdama jas asimiliuoti, kitaip tariant, surusinti.

Savo nukariavimais Maskva per keletą šimtmečių pasidarė tautų vergijos centru, pavergtų tautų koncentracijos stovykla. Šiuo metu Sovietų Sąjunga neva pripažįsta pavergtoms tautoms lygybę. Bet, suprantama, taip nėra, kaip lygybės nebuvo ir carų imperijoje. Rusams valdant, neišsivystė tarp Lietuvos ir Rusijos draugiški santykiai, kurie turėtų būti tarp dviejų kaimyninių tautų, kurių didžioji visą laiką stengėsi mažąją kaimynę jėga sunaikinti. Tokie yra Rusijos santykiai su visomis jos okupuotomis tautomis — didžiojo mažųjų užgrobimo ir sunaikinimo santykiai.

Tas Rusijos tautų grobimas nėra pasibaigęs. Jis yra nepasotinamas. Ji nori užgrobti jau visą pasaulį ir atvirai kalba apie savo planus įvykdyti pasaulinę revoliuciją, kitaip tariant, viso pasaulio užvaldymą ir jo išnaudojimą, kaip ji dabar išnaudoja anksčiau pavergtas tautas. Užgrobtoms tautoms išlaikyti savo valdžioje ji stengiasi jas nutautinti, jas vienas su kitomis sumaišyti, atmiešti jas rusais ir kitaip sunaikinti jų tautiškumą. Nau-

jaisiais laikais tautoms ir žmonėms naikinti jie pasisavino bolševikinę pasaulėžiūrą su bolševikine morale, kuri leidžia kitus žmones kankinti ir žudyti bolševizmo naudai. Atsipalaidavimui nuo moralinių varžtų rusai siekia išnaikinti krikščioniškąsias religijas, kurios draudžia žmones skriausti ar juos žudyti, kurios skelbia artimo meilę ir kitų teises gyventi.

Kaip daugelį kitų tautų, taip ir Lietuvą rusai siekė surusinti, lietuvius asimiliuoti ir lietuvių tautą sunaikinti. Čia negalėjo būti nė kalbos apie lietuvių tautos teises. Nuo paskutinio Lietuvos ir Lenkijos valstybės padalinimo, per kurį Lietuva pateko į Rusijos valdžią, ji buvo naikinama tautiniu, kultūriniu, ekonominiu ir dvasiniu atžvilgiais. Pakirsti Lietuvos kultūrinei pažangai Lietuvoje buvo uždarytos visų laipsnių mokyklos: buvo uždarytas Vilniaus universitetas, vėliau teologijos ir medicinos akademijos, uždarytos Lietuvoje veikusios gimnazijos ir uždraustos pradžios parapinės mokyklos. Jų vietoje buvo atidaryta, bet jau mažiau ir ne visų laipsnių rusiškų mokyklų. Lietuvių švietimui sutrukdyti ir jam paversti jau rusinimo procesu, buvo uždrausta lietuviška spauda lotynišku šriftu, vietoje jų lietuviams primetant rusiškus rašmenis. Administracijoje Lietuvoje galėjo dirbti tik nelietuviai ir stačiatikiai. Panaikintas net ir Lietuvos vardas, ir ji buvo pavadinta Rusijos šiaurės vakarų kraštu. Lietuviui ūkininkui nebuvo leidžiama savo krašte žemės nusipirkti, ir jis buvo spaudžiamas išsikelti į Gudiją. Lietuvoje parduodamos dvarų žemės buvo superkamos per Žemės banką ir buvo perleidžiamos rusams, Lietuvos kolonistams. Buvo siekiama palaužti lietuvių moralę. Knygnešiai ir kiti lietuviai patriotai idealistai buvo tremiami į Sibirą ar į tolimas Rusijos vietas, o į atimtus iš lietuvių ūkius buvo gabenami rusai, dažnai nusikaltėliai ir girtuokliai. Buvo uždraustos vyskupo Valančiaus įkurtos blaivybės brolijos, ir valdžia palaikė alkoholio vartojimo išplitimą, kaip dabar tai daro bolševikinė valdžia, siekdama lietuvius dvasiškai nusilpninti. Kai kur buvo iš lietuvių atimamos katalikų bažnyčios ir atiduodamos rusams stačiatikiams. Miestuose ir miesteliuose, kur tik atsirado nors kiek rusų kolonistų, jiems buvo statomos stačiatikių šventyklos, ir į jas buvo skiriami šventikai, kurie turėjo būti rusinimo apaštalais.

Bendra carų Rusijos politika lietuvių atžvilgiu siekė lietuvius nutautinti per mokyklas, įstaigas, karinę tarnybą ir kitais valdžiai prieinamais būdais ir kovoti su bet kur tautoje besireiškiančia lietuvybe, šalinti iš tautos aktyviai besireiškiančius

veiklesnius lietuvius, juos ištremiant į tolimas Rusijos sritis. Rusijos valdžia nuo pat jos Lietuvos okupavimo buvo lietuviams labai nepalanki, priešiška lietuviškumui, siekianti jį sunaikinti. Tokie buvo valdančios rusų ir valdomos lietuvių tautos santykiai.

Kada vietoje carų įsigalėjo komunistai, rusų laikymasis lietuvių tautos atžvilgiu apskritai daug nepasikeitė. Naujoji valdžia įsigalėjusi neatnešė Lietuvai palengvėjimo. Tik kol ji įsigalėjo, komunistinė valdžia žadėjo Rusijos pavergtoms tautoms laisvę. Bet įsigalėjusi bolševikinė diktatūra žiauriai užgniaužė nepriklausomomis pasiskelbusių tautų laisvę. Griebėsi jie laisvę užgniaužti ir Lietuvoje. Į Lietuvą plūdo komunistų agitatoriai, ir jų kariuomenė, įsiveržusi į Lietuvą, slinko į vakarus, skubėdama likviduoti jauną nepriklausomos Lietuvos valstybę. Tik lietuvių savanorių kariuomenei rusiškąją bolševikų kariuomenę išvarius iš Lietuvos, rusiškoji bolševikinė valdžia buvo priversta pripažinti nepriklausomą Lietuvos respubliką ir su ja sudaryti taikos sutartį. Bet ta sutartis nerodė tikro ir nuoširdaus atsižadėjimo Lietuvą vėl užgrobti. Rusija į Lietuvą visą laiką siuntė savo agitatorius žmonėms kurstyti ir ruošti ją rusų pavergimui. Rusijoje po revoliucijos pasikeitė tik valdymo ir valdžios sistema, bet nepasikeitė jos imterializmas. Carų laikais Rusijoje veikusi tautų grobimo politika pasiliko, ir bolševikams įsigalėjus. Žiaurią carų valdymo tvarką pakeitė dar žiauresnė komunistinė diktatūra.

Kaip jau matėme, carų Rusija, užkrovusi Lietuvai sunkų savo atsilikusios valdžios jungą, per šimtą dvidešimt metų daug kuo skriaudė lietuvius. Ji skriaudė juos ekonomiškai, trėmė juos į Sibirą, neleido jiems šviestis, labai varžė jų kultūrinę pažangą ir visais būdais juos rusino, nebenumatydama lietuvių tautai vietos žemėje. Bet Lietuvai dar pavojingesni laikai atėjo, užgrobus ją komunistams. Carų valdžios rusinimo politiką pakeitė pavergtose tautose bolševikų vedama tautų ir jų žmonių žudymo politika. Bolševikai jautėsi neturį moralinių jėgų pavergtoms tautoms į save palenkti ir joms pagal savo planą perauklėti. Pavergtoms tautoms nugalėti jie teturi tik vieną priemonę — jų fizišką išnaikinimą, genocidą, tautžudystę. Pirmoje eilėje jie griebėsi sunaikinti visuomeniškai tvirčiausią, tautiškai atspariausią ir dvasiškai nenugalimą okupuotų tautų dalį — jų tautiškai sąmoningą ir jų gyvenimui vadovaujančią šviesuomenę. Sunaikindami pavergtųjų tautų šviesuomenę, bolševikai siekė suterorizuoti ir mirties grėsme

įbauginti ir visus kitus jų gyventojus. Taip vietoje carų žiaurios pavergtų tautų atžvilgiu policijos atėjo dar žiauresnis sužvėrintas žmogus, kuris, praradęs bet kokį žmoniškumą, gali persekioti, kankinti ir žudyti visus kitus žmones, neparodydamas savyje jaučiamų sąžinės ar žmoniškumo priekaištų. Taip mūsų tautai teko labai skaudžiai patirti, ką reiškia šaltai galvojantis, fanatiškai siekiantis įgyvendinti klaidingas idėjas ir nežmoniškus valdančiųjų paliepimus vykdantis žmogus žvėris, iššudęs kelias dešimtis milijonų žmonių pačioje Sovietų Sąjungoje, jos okupuotuose ir užgrobimo tikslu užpultuose kraštuose. Neįsivaizduojamų žiaurybių buvo įvykdyta, kankinant lietuvius įvairiose Lietuvos vietose.

Tai rodo, kad tiek patiems rusams, tiek ir jų okupuotų tautų žmonėms rusiškas komunizmas yra daug žiauresnis ir pavojingesnis už dažnai smerkiamą carų valdžią. Bolševikų žmonių trėmimas į Sibirą yra daug žiauresnis negu carų laikais. Sovietų Sąjungoje ištrėmimai daug kam bent anksčiau reiškė mirties sprendimą — jiems lėtą mirtį labai sunkiomis sąlygomis. Šimtų tūkstančių niekuo nenusikaltusių lietuvių uždarymo labai ilgiems laikams koncentracijos stovyklose sunkiai pakeliamam darbui žiauriame klimate jau negalima laikyti bausmė už nusikaltimus, o siekimu likviduoti priešiškai nusistačiusios ir turinčios skirtingą sistemą tautos žmones, kad jie paliktų savo vietą kitų tautų užgrobėjams. Niekaip kitaip neišaiškinsi daugybės tų atvejų, kur visiškai nekalti ir nieko bloga nei žmonėms nei valstybei nepadarę žmonės be jokio teismo uždaromi neribotam laikui į psichiatrines ligonines, kur įvairių nuodų įšvirkštimais nuodijamas jų organizmas ir griaunama jų nervų sistema, kad tuo būdu būtų sužalota jų asmenybė, silpninamas jų ryžtingumas, pakertama jų valia ir sumažinamas jų atsparumas okupanto propagandai ir jo nutautinimo reikalavimams.

Įvedę jų okupuotuose kraštuose komunistinę valdžią, rusai komunistinės tvarkos reikalavimais užmaskuoja jų pavergtų tautų rusinimą ir jų kolonizavimą. Iš tikrųjų komunizmas šiais laikais yra daugiau tik priedanga rusiškam imperializmui. Komunizmu šiais laikais ir Rusijoje nedaug kas betiki. Visi mato, kad komunistinė sistema nebetinka šių dienų reikalavimams, yra nuo gyvenimo atsilikusi ir žmonėms nebenaudinga. Bet jie jos laikosi, kad, partijos narių ir kitų pataikūnų padedami, tos sistemos vardu jie užgrobtų, valdytų ir toliau išnaudotų tautas. Pavergtos tautos sovietinėje sistemoje yra vadina-

mos respublikomis ir autonominėmis sritimis, tarsi jos pačios autonomiškai valdytųsi. O iš tikro jas valdo rusai arba rusams atsidavę vietos pareigūnai, nurodydami, kaip vietiniai turi tvarkytis ir ką daryti, kad patenkintų Rusijos reikalavimus.

Šiais laikais daugiausia rusų pastangų yra sutelkta į pavergtųjų tautų surusinimą. To, kaip matėme, buvo siekiama ir carų Rusijoje. Dabar okupuotų tautų surusinimas pasidaro labai aktualus, nes Sovietų Sąjungoje greitai nerusai sudarys daugumą. Rusų prieauglis yra mažas. Tad, jiems norint nelikti mažumoje, reikia surusinti nerusus. Tą pavergtų tautų rusinimą jie maskuoja bolševikiškai ideologiniais motyvais. Jei carų laikais rusinimas buvo motyvuojamas bei pateisinamas reikalu sujungti visus slavus, būtent, kad slaviška lietuvių tauta, kaip ir visos slavų tautos, kaip atskiri upeliai, turi sutekėti į didžiąją Rusijos jūrą, tai komunistinės valdžios rusinimo politika motyvuojama tuo, kad komunistinėje pasaulinėje tvarkoje visos tautos turi susilieti ir išnykti ir kad joje turi išlikti tik viena internacionalinė valstybė su rusų kalba, kaip kalba pažangiausios tautos pasaulyje. Todėl dabar lietuvių ir kitų pavergtų tautų savo kalbos laikymasis yra komunistų smerkiamas kaip nacionalizmas, o tuo tarpu joms jėga primetamas rusiškas šovinistinis nacionalizmas komunizmo vardu.

Taip rusai šiais laikais komunizmo vardu siekia sunaikinti kitas tautas su jų kultūra ir joms primesti rusiškumą arba imperialistinį bei grubų nacionalizmą, vadindami jį internacionalizmu. Lietuvos jaunimo surusinimo tikslu rusai komunizmo vardu, bet savo naudai klastoja Lietuvos istoriją, neleidžia jaunimui pažinti savo tautos didingos praeities, nori jam išplėšti savo kalbą ir visiems per prievartą primesti rusiškąją kalbą, skelbdami, kad rusai yra kultūringiausia pasaulyje tauta ir kad tik jiems priklauso pasaulio valdymas. Primesdami lietuviams rusiškumą, jie į visą gyvenimą bruka savo kalbą, klastodami praeitį, pasisavina lietuvių tautos istorinius darbus ir pakelėse bei miestų aikštėse stato paminklus Lietuvos pavergėjams ir praeitų laikų rusams, atlikusiems Rusijos imperialistinius kitų kraštų užkariavimus. Mokyklose vaikai verčiami kiek galima daugiau išmokti rusų kalbos, skaityti vadovėlius apie rusus ir rusų gyvenimą, ir lietuviai Lietuvoje verčiami valdžios įstaigose kalbėti rusiškai. Vaikų žaidimuose, jaunimo stovyklose ir užmokykliniame jaunimo bendravime vis daugiau reikalaujama vartoti rusų kalbą, kitaip tariant, reikalaujama pamažu virsti rusais.

Nuo pirmųjų lietuvių deportacijų į Sibirą gyvenimas Lietuvoje gerokai pakito. Pakito ir okupanto lietuvių traktavimas. Bet nepakito okupanto pavergtųjų tautų silpninimo ir jų naikinimo tikslai ir jų tautinė politika. Nors nebedeportuojama tautos masė, vykdant tautžudystę, bet tauta silpninama, atrenkant kilniausius jos idealistus — jos dvasinius vadus — juos išskiriant iš tautos ir juos išlaikant koncentracijos stovyklose darbingiausią jų gyvenimo dalį.

Lietuvių tautos atžvilgiu rusų politika tebėra ta pati. Prieš daug metų buvo jų pradėtas tautos naikinimas koncentracijos stovyklose; dabar jis tęsiamas, rusinant lietuvių jaunimą visų laipsnių mokyklose, kariuomenėje, priverstinuose darbuose už Lietuvos sienų, skatinant mišrias vedybas ir sumaišant įvairių tautybių žmones darbovietėse. Jaunimas indoktrinuojamas ideologijoje mokyklose ir bendrose komunistinio jaunimo organizacijose, jis atskiriamas nuo tėvų bei savo tautos ir jame užmušamas patriotizmas. Mokyklos ir jaunimo organizacijos Lietuvoje dabar turi ugdyti ne lietuvišką, o rusišką patriotizmą siekiant išugdyti kovingus komunizmo statytojus, žinoma kartu ir rusus. Peršama tautų draugystė, per kurią pavergtųjų tautų jaunimas turi pasisavinti rusų kalbą ir rusų kultūrą ir įprasti į rusų vadovavimą, kas padėtų rusams stipriau įsigalėti ir suvirškinti pavergtąsias tautas. Rusiškumo Lietuvoje įsigalėjimui pateisinti rusų tauta vadinama didžiuoju broliu ir bandoma įrodyti, kad rusų ir lietuvių tautos yra kilę iš tos pačios protautės. Klastojant Lietuvos istoriją ir nuslepiant rusų Lietuvai praeityje padarytas skriaudas, jaunimui įrodinėjama, kad lietuviai su rusais yra visada buvę geri draugai, beveik broliai. Tais ir kitais būdais stengiamasi pavergtuosius lietuvius ir ypač jų ir išeivių jaunimą rusinti, primetant jiems rusų kalbos pamėgimą ir įdiegiant jiems rusų tautos dvasią.

Vis labiau rafinuotos rusų priemonės, vartojamos lietuviams tautiškai užmigdyti ir jaunimo tautinei sąmonei užgniaužti, sudaro lietuviams didelį pavojų. Visa tai yra ne kas kitas, kaip pavergtos tautos kolonizavimas ir turi tą patį tikslą kaip ir visos Lietuvoje įvykdytos deportacijos, būtent, lietuvių tautos sunaikinimą. Rusija Lietuvai yra ne didysis brolis, kaip rusintojai klastingai ją vadina, o didysis jos priešas, ne tik ją pavergęs, bet ir siekiantis ją sunaikinti. Tuo tikslu jis siekia paimti į savo įtaką ir lietuvių išeivijos jaunimą. Vilioja Lietuvos nemačiusį lietuvių išeivijos jaunimą, siekdamas sumenkinti jo tautinį sąmoningumą, užglostyti jo priešbolševikinį nusista-

KOMUNIZMO GRĖSMĖ NEMAŽĖJA

K. BARTKUS

Komunizmą čia suprasime kaip Sovietų Sąjungoje įgyvendintą pagal Markso teoriją išvystytą socialinę-ekonominę sistemą, siekiančią visose gyvenimo srityse prigydyti materialistinį bei kolektyvistinį Markso ir Lenino mokymą.

Lietuvių susipažinimas su komunizmu

Komunizmą mes laikome lietuvių tautai svetima ir nepriimtina sistema ir nemanome, kad jis lietuvių tautoje kada nors prigytų. Taip mes jį supratome, gyvendami nepriklausomoje Lietuvoje, tokiu mes jį laikome ir išeivijoje po to, kai jis, lietuviams primestas, sužalojo ir giliai sukrėtė mūsų tautos gyvenimą. Ir mes tikime, kad jis tik laikinai lietuvių tautai užmestas ir kad ji anksčiau ar vėliau juo nusikratys.

Anksčiau lietuviai buvo su komunizmo teorija susidūrę daugiau atsitiktinai, kur nors dirbdami ar mokslus eidami tokioje aplinkoje, kur marksizmo įtakos buvo daugiau išplitusios. Taip su marksistiniu komunizmu tam tikras lietuvių skaičius susipažino, dirbdami Rusijos ir Latvijos miestuose. Ten pasisavinę marksistinio socializmo idėjas, vėliau įsijungė į Rusijos bolševikinę revoliuciją ir pasidarė komunizmo šalininkais.

---

tymą ir įtikinti, kad bolševikinėje vergijoje tautai yra geriau, negu anksčiau buvo laisvėje, ir kad bolševizmas neša lietuvių tautai pažangą ir gerovę. Indoktrinuodamas išeivių jaunimą jam ruošiamuose kursuose, Lietuvos pavergėjas siekia sumažinti jaunimo tėvynės meilę ir jo kovingumo dvasią.

Visos kalbamos okupanto priemonės yra skirtos silpninti lietuvybei ir lietuvių tautai pavergti. Mūsų tautai jos sudaro didelį pavojų. Pavojingas yra okupanto prieš Lietuvą ir lietuvius nukreiptas smurtas. Bet žmonių patirtas smurtas sukelia ir priešingas reakcijas ir pasipriešinimą. Daug pavojingesnės yra tos priemonės, kurios vykdomos ne smurtu, o viliojimu, kuriam suprasti reikalinga daugiau kritiškumo. Planingai vykdomas rusų siekimas lietuvius nutautinti, juos asimiliuoti yra labai pavojingas tiek pavergtoje Lietuvoje, tiek ir lietuviškoje išeivijoje.

Su komunizmu tiesiogiai susipažino nemaža lietuvių, Pirmojo pasaulinio karo metu pasitraukusių į Rusiją nuo artėjančio fronto. Dalis kairiųjų pažiūrų darbininkų ir moksleivių daugiau ar mažiau palankiai priėmė bolševikinę revoliuciją, per kurią Leninas su savo šalininkais nuvertė demokratinę Rusijos laikinąją vyriausybę ir užgrobė valdžią. Kai kurie lietuviai aktyviai dalyvavo toje revoliucijoje ir vėliau pasiliko Rusijoje prisidėti prie revoliucijos, manydami ją įvykdyti ir Lietuvoje.

Bet taip į revoliuciją įsijungė tik maža pasitraukusių nuo karo lietuvių dalis. Didelė gi dauguma pasitraukusių į Rusiją lietuvių gėrėjosi tik pirmosios arba kovo mėnesio revoliucijos suteiktomis laisvėmis, tačiau nepritarė bolševikinei arba spalio revoliucijai, baisėjosi jos žiaurybėmis ir bijojo, kad ji nepasiektų Lietuvos. Jie svajojo apie nepriklausomos Lietuvos atstatymą ir jam ruošėsi. Jiems savo veiklumu ir patriotizmu pirmoje eilėje atstovavo ateitininkiškas jaunimas, kurių vyresnieji, grįžę į Lietuvą, stojo savanoriais į organizuojamą kariuomenę, pasiryžę ginti tėvynę nuo rusų bolševikų įsiveržimo ir bolševikinės tvarkos įgyvendinimo Lietuvoje.

Su bolševikine revoliucija ir komunistiniais šūkiais tiesiogiai buvo susipažinę ir buvę caro kariuomenėje (daugiausia karo metu mobilizuoti) lietuviai kareiviai. Savo patyrimo bei revoliucinių pergyvenimų paveikti, kai kurie jų pasirodė linkę į bolševizmą. Tačiau dauguma stengėsi tik greičiau nuo revoliucinio sąmyšio atsipalaiduoti ir grįžti namo Lietuvon.

Lietuva su komunizmo grėsme tikrovėje susidūrė, kada po revoliucijos Raudonoji armija, nugalėjusi demokratinę Rusiją gynusią kariuomenę (Baltąją gvardiją), įsiveržė į Lietuvą. Kartu buvo iš Rusijos atsiųsti bolševikiniai agentai žmonėms kurstyti, organizuoti sovietiniams komitetams ir užgniaužti besikuriančiai Lietuvos respublikai. Bet lietuviai jau žinojo, ką jiems gali duoti bolševizmas, griebėsi ginklo ir išvarė iš Lietuvos bolševikų kariuomenę, taip apgindami savo tautos nepriklausomybę.

Komunizmas Lietuvoje rėmėsi tautinėmis mažumomis, bet nerado didesnio pritarimo darbininkijoje. Apskritai lietuviai jį suprato, kaip jiems iš esmės svetimą, klastingu keliu pas juos ateinančią ir siekiančią sunaikinti jų tautinį ir religinį gyvenimą, antikrikščionišką ir antilietuvišką sistemą. Išskyrus labai nedidelę jo sekėjų grupę, didelei lietuvių daugumai komunizmas nepriklausomais laikais buvo didžiausias ir pavojin-

giausias lietuvių tautos priešas. Tik jo slapti agentai veikė, vykdydami komunistinės Rusijos planus Lietuvai pavergti ir palaipsniui jai sunaikinti, nes komunistinėje sistemoje visos tautos turėsiančios susilieti su komunizmą įgyvendinusia ir jam vadovaujančia tauta į vieną internacionalinę komunistinę valstybę. Net ir sukomunistėję ir komunizmui tarnauti pasilikę lietuviai ne visi išliko, nes kitų tautų komunistai Rusijoje buvo su savo tautiškumu nepageidaujami.

Per savo agentus Lietuvoje ir kitokios propagandos keliu Sovietų Rusija siekė lietuvius įtikinti, kad ji yra pasiekusi gerą gyvenimą, nors žmonės įvairiais būdais išgirsdavo, kad joje komunizmas yra sukūręs tikrą pragarą. Tačiau per ilgesnį laiką, nesant su Rusija jokio susisiekimo bei bendravimo ir nesant žmonėms progos patiems pamatyti komunistinį Rusijos gyvenimą, buvo žmonių, kuriuos komunistinė propaganda įtikindavo. Ta propaganda buvo daugiausia nukreipta į darbininkus ir komunizmo nepažinusį jaunimą. Kai kuriose gimnazijose, kur dirbo daugiau radikaliai kairių mokytojų, atsirado į komunizmą linkusių mokinių būreliai, kurie juo domėjosi ir net jaunuoliškai juo susižavėjo. Bolševikams Lietuvą okupavus, jie tuojau iškilo į svarbesnes valdines ir organizacijų tarnybas.

Šiaip visuomenė apie gyvenimą komunistinėje Rusijoje buvo labai mažai informuota. Nesant tiesioginių šaltinių pažinti Rusijos gyvenimui, visuomenėje buvo lengva paskleisti ir komunizmui palankesnių nuomonių. Iš Sovietų atstovybės Kaune per kairiuosius intelektualus ir rašytojus buvo bandoma į Lietuvos visuomenę infiltruoti įsitikinimą, kad Rusijoje padaryta didelė mokslo ir meno pažanga ir kad pasiekta aukštesnė bendroji gerovė, kad labai pagerėjęs kultūrinis ir socialinis gyvenimas. Taip bolševikams buvo pavykę kai kuriuose visuomenės sluoksniuose pagerinti žmonių nuomonę apie save. Lengviau propagandai tikintieji ir ypač jų materialistinei pasaulėžiūrai artimesni žmonės buvo pradėję tikėti kalboms apie gerą gyvenimą komunistinėje Rusijoje.

Bet kartais pasiekdavo Lietuvą pasakojimai, o ir laikraščiai neretai perduodavo žinių apie faktus, kad Rusijoje tūkstančiai žmonių miršta baisiose sąlygose koncentracijos stovyklose, kasdami kanalus ir pravesdami tundroje ir taigoje geležinkelius ir kad ten žmonės miršta badu, negaudami duonos. Komunizmą smerkiantieji tokiems pasakojimams tikėjo, bet jam pasaulėžiūriškai artimesni buvo linkę juos paneigti. Ta-

čiau apskritai, neturėdama progos Rusijos gyvenimą geriau pažinti, Lietuvos visuomenė neturėjo tikro to gyvenimo vaizdo. Jis buvo miglotas. Ją klaidino ir kai kurių Rusijoje atsilankiusių žmonių pasakojimai, ką jie ten matė. Bet jie negalėjo nieko papasakoti, ko jie ten negalėjo matyti. Tačiau kritiškesni ir toliau numatantieji lietuviai apskritai nepagerino savo nuomonės apie gyvenimą Rusijoje.

Gresiant sovietinei okupacijai ir net jai artėjant, nevisi realistiškai suprato, kas jų laukia. Visi suprato artėjančią Lietuvos tragediją, tačiau ne visi suprato, kokia ji bus baisi. Tik prasidėjus rusams Lietuvoje šeimininkauti ir griauti jos gyvenimą, prasidėjus mitingams ir suėmimams, kurie išvirto į bolševikinį terorą, visi vis daugiau suprato komunizmo esmę ir jo grėsmę lietuviams. Dėl to, antrą kartą bolševikų kariuomenei okupuojant Lietuvą, kas galėjo, paliko savo šalį ir traukėsi į karo sugriautą Vokietiją — bėgo nuo teroro.

Karui pasibaigus ir paaiškėjus Amerikos nuolaidoms komunistinei Rusijai, lietuvių tremtinių pažiūros apie komunizmą ir apie jų pačių ateitį darėsi dar tamsesnės. Nebebuvo jokios institucijos, į kurią jie galėjo kreiptis savo gyvybiniais reikalais. Vienintelė tokia institucija buvo Vokietijoje atgaivintas Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, kuriuo lietuviai tremtiniai daugiausia pasitikėjo ir visais reikalais į jį kreipėsi, nors jis jokios galios neturėjo ir negalėjo nieko pramatyti. Skatinant tremtinių pasitikėjimą daugiau savo jėgomis, buvo paskleistas šūkis, kad kiekvienas lietuvis užsienyje turi tapti Lietuvos ambasadorium ir laisvajame pasaulyje skelbti Lietuvai okupantų padarytas skriaudas ir tuo būdu telkti pasaulio politikų palankumą Lietuvos išlaisvinimo reikalui.

Komunizmo įtakų sklidimas tremtyje

Tose sunkiose tremties dienose pasirodė ir kai kurių nenumatytų sunkumų kovoje su komunizmu. Ir esant dideliam prieškomunistiniam lietuvių tremtinių nusistatymui, bolševikų agentai sugebėjo rasti spragų savo propagandai. Okupacijų ir tremties gyvenimo sąmyšyje sumažėjo savo krašto netekusio jaunimo atsparumas bolševikinei indoktrinacijai. Net sunku išaiškinti, kurioms įtakoms veikiant, kai kur vyresnių gimnazijos klasių mokiniuose pasirodė palankumas ir simpatija komunizmui. Tai rodo, kaip yra agresyvi komunistinė propaganda ir ką ji įvairiomis sąlygomis gali pasiekti. Nuo kalbamų komunizmo įtakų jaunimo neapsaugojo nei patyrę patriotai mo-

kytojai, nei jų tėvų komunistų padarytų skriaudų prisiminimas, nei komunistų jų tėvynės užgrobimas, nei tėvynėje kovojančių partizanų pasiaukojimas. Jaunimas pradėjo tikėti Rusijoje pasiekta didele pažanga ir sukurtu geru gyvenimu ir marksistinio komunizmo teisingumu. Tai rodo, kad nuo tokios ištobulintos bei rafinuotos propagandos niekur nėra saugu, kad komunistų agentai neprasiverš ir nesudarys sąmyšio žmonių komunizmo sampratoje ir nepatrauks į save mažai komunizmą pažįstančių žmonių, kaip daug kur įvyko su ankstesne lietuvių karta užsienyje. Tačiau Amerikoje šių laikų jaunimą iš dalies saugo geras materialinis gyvenimas ir paties jaunimo dalinis išlepimas. Komunistiškai veiklai reikalingas idėjinis užsiangažavimas. Tuo tarpu amerikiečių nuotaikose vyrauja gero materialinio gyvenimo siekimas ir materialiniai interesai, kurie juos sulaiko nuo idėjinio užsiangažavimo ir pasiaukojimo tiek komunistinių, tiek ir lietuvių tautinių siekimų atžvilgiu. Bet apskritai prieškomunistinis nusistatymas išeivijos jaunime nėra nei labai tvirtas, nei visuotinis.

Prieškomunistinio nusistatymo menkėjimas

Sunkiau aptarti įtakas, dėl kurių išeivių tarpe atsiranda komunizmui palankesnė pažiūra. Daug padeda Amerikoje giliai prigijęs liberalizmas, kuris kairėdamas sugriauna visuomenėje antikomunizmą. Okupantas sumažino jaunimo prieškomunistinį nusistatymą, viliodamas jį į Vilniaus universitete ruošiamus indoktrinacijos kursus, pavadintus lietuvių kalbos kursais. Kai kurioje spaudoje jau gerokai anksčiau buvo rašoma, kad iš esmės komunizmas, jei tik jis būtų lietuviškas, būtų lietuviams priimtinas. Tokio komunizmo pavyzdžiu buvo kai kur norodomas "gražus" Jugoslavijos komunizmas. Buvo net įrodinėjama, kad mes, pasitraukdami iš tėvynės, bėgome ne nuo komunizmo, o nuo rusiškojo imperializmo.

Beveik tuo pat metu ir Vakarų Europoje buvo pradėta skleisti idėja, kad vakariečiams Sovietų Sąjungoje nepriimtinas yra ne komunizmas, o rusiškasis imperializmas. Suprantama, tuo buvo siekiama ten esamos santvarkos blogybes priskirti rusiškumui, o komunizmą išteisinti ir padaryti jį priimtinesnį sovietinio komunizmo nepažįstantiems vakariečiams.

Prieš propagandinę tezę, kad mes bėgome iš Lietuvos ne nuo komunizmo, o nuo rusiškojo imperializmo, kritiškai pasisakė dr. Antanas Maceina ("Į Laisvę" 1971 m. 51 nr.). Išanalizavęs rusiškojo komunizmo pagrindus su įvairiomis jo

interpretacijomis, dr. Maceina įrodinėjo, kad taip komunizmą teisinantieji išeiviai nenumato jo sudaromo pavojaus lietuvių tautai. "Net susidaro nejaukus įspūdis, kad daugeliui esą vis tiek, ar lietuvis taps komunistas. Šio įspūdžio nejaukumas didėja dar ir todėl, kad antikomunizmas jau ir mūsų pačių pradedamas laikyti tarsi nedorybe, tarsi fanatizmu bei siauraprotiškumu" (22 p.).

Apskritai vyresnioji karta yra išlaikiusi savo anksčiau turėtą antikomunistinį nusistatymą. Jie gerai atsimena komunistinės Rusijos Lietuvai padarytas baisiais skriaudas ir jie daugiausia aukoja kovai dėl Lietuvos išlaisvinimo iš komunistinio pavergimo. Vidurinioji karta jau mažiau prisimena komunizmą ir mažiau jaučia jam priešingumo. Prieš porą metų vienas viduriniosios kartos intelektualas išspausdino vienaame žurnale straipsnį, kuriame kritikavo išeivių antikomunistinį nusistatymą ir ragino juo nusikratyti. Dar mažiau antikomunistinio nusistatymo yra jaunojoje kartoje. Jų daugelis pasinaudoja Rusijos komunistinės valdžios siūlymais ir piniginė parama ir važiuoja į Vilniaus universitete jos organizuojamus "lietuvių kalbos kursus" ir juose per šešias savaites ne tik klauso paskaitų lietuvių kalbos klausimais, bet ir rusiškai-komunistiškai interpretuojamos Lietuvos istorijos, susipažįsta su komunizmo teoriniais klausimais ir įrodinėjimais, kad Sovietų Sąjunga Lietuvą neokupavo ir neaneksavo, o kad Lietuvoje įvykusi revoliucija, kurios metu buvo nuversta buržuazinė-fašistinė valdžia ir kad Lietuvos liaudis prisijungė prie Sovietų Sąjungos. Nematyti, kad jaunimas tuo pasipiktintų, tokių kursų lankymą pateisina kaip progą susipažinti su Lietuva, pabrėždamas savo įsitikinimą, kad į kursus vykstantieji jauni žmonės yra pakankamai subrendę ir kad tie kursai su savo indoktrinacija jau negali jiems padaryti įtakos.

Komunistai su preciziniu pasiruošimu eina į lietuvių išeiviją, ypač į jaunimą su tikslu sumažinti bei sušvelninti, eventualiai ir sunaikinti jos lietuviškai patriotinį nusistatymą ir antikomunistinį nusiteikimą. Tuo keliu jie siekia sukurti bei sustiprinti išeivijoje bendrą nuotaiką, kad ji nusigręžtų nuo Lietuvos laipsvinimo veiksnių vedamos laisvinimo kovos. To paties sovietinė valdžia siekia, siųsdama iš Lietuvos menininkus ir organizuodama koncertus išeiviams. Vilniaus kursus lankantį jaunimą, kaip ir visą išeiviją, okupantas stengiasi įtikinti, kad sovietų Sąjungoje, kartu ir pavergtoje Lietuvoje, žmonės gyvena labai gerai ir naudojasi visokiomis laisvėmis

bei gėrybėmis ir kad jokio išlaisvinimo Lietuvos žmonės nenori, nes jiems jis nereikalingas. Amerikoje gimę ir augę jauni žmonės, neišgyvenę Lietuvos didžiųjų nelaimių ir neiškentėję jos ilgų metų priespaudos, trėmimų bei persekiojimų, nepažįsta giliau Lietuvos gyvybinių reikalų ir nesupranta Lietuvos išsilaisvinimo aspiracijų. Todėl jie gali daugiau tik paviršutiniškai suprasti lietuvių laisvės ilgesį ir jų su dideliu pasiryžimu per kelis dešimtmečius nepalankiomis sąlygomis vedamą tautos išsilaisvinimo kovą. Todėl kai kam iš šalies nelabai sunku pakreipti daugelio jų nusiteikimus nepripažinti Lietuvos laisvinimo kovą vedančių institucijų ir prieš jas panaudoti kai kieno skleidžiamus paviršutiniškus bei įmantriai formuluotus argumentus. Taip daug kur prisideda nesąmoningai ar bent nekritiškai prie išeivių tarpe vedamos užmaskuotos propagandos, siekiančios sulikviduoti išeivijoje vedamą Lietuvos išlaisvinimo kovą.

Reikia komunizmą pažinti

Apskritai vyresnioji lietuvių išeivių karta komunizmą neblogai pažįsta, nors dar toli netaip, kaip jį pažįsta pavergtoji tauta Lietuvoje. Tačiau jaunoji karta, neišgyvenusi komunizmo Lietuvai atneštų nelaimių, komunizmą pažįsta daugiau iš liberalų profesorių komunizmo aprašymų, ir dėl to negali pilnai įvertinti komunizmo pavojų lietuvių tautai ir dažniausiai jį supranta netaip, kaip jį supranta jį iš arti pažinusioji vyresnioji karta. Panašiai komunizmo pagrindų ir jo sudaromų pavojų reikiamai nepažįsta ir laisvasis pasaulis.

Negalima paneigti, kad marksizmas, kuris yra šių laikų komunizmo teorijos pagrindas, šiais laikais ypač persitvarkančiame pasaulyje dar plinta. Jis pasinaudoja įvairiais gyvenimo sunkumais ir sąmyšiais, kuriuos jis pats sukelia, išnaudoja įvairių krizių bei persitvarkymų momentus ir užima vietas, kurios jam anksčiau įvairiose pasaulio daryse nepriklausė. Nors komunizmas beveik niekur nebuvo pačių žmonių pasirinktas ir įvestas balsavimo keliu, tačiau negalime paneigti fakto, kad jis kitais būdais plinta, ir laisvasis pasaulis neturi priemonių jo plitimui sulaikyti, kaip ir mes negalėjome jo sulaikyti už Lietuvos sienų. Mūsų tautos atžvilgiu marksizmas yra įkūnyta socialinė, ekonominė ir dvasinė priespauda, užgožusi mūsų tautos laisvę ir gresianti pačiai jos egzistencijai. Tas pavojus dar didėja, kad jaunimas komunizmą per mažai pažįsta arba jį pažįsta iš propagandos ir liberalų bei

kairiųjų sociologų raštų.

Kaip laisvės bei dvasinio, socialinio ir ekonominių išsisskleidimo siekiančiai tautai, lietuviams reikia labai gerai įsisąmoninti, ką komunizmas davė ir ką jis dar gali duoti Lietuvai, ir kiek iki šiol Lietuva nuo komunizmo kentėjo. Laikams ir kartoms besikeičiant, svarbu, kad lietuvių išeivija išlaikytų teisingą komunizmo supratimą ir kad savo nusistatymo jo atžvilgiu nepagrįstų kur sutinkamomis paviršutiniškomis žiniomis ar tendencingais kai kurių sluoksnių bei srovių jo prigimties išaiškinimais. Į komunizmą turime žiūrėti kaip į Lietuvai netinkančią, jos žmonių gyvenimą apsunkinančią, jų dvasinę prigimtį žalojančią ir klaidingomis idėjomis pagrįstą socialinę ir ekonominę sistemą.

Komunizmas lietuvių tautai gresia savo materializmu ir savo internacionalizmu. Komunizmas yra materialistinė pasaulėžiūra, prilygstanti materialistinei religijai. Jo materializmas yra dogmatiškas, fanatiškas ir netolerantiškas. Jis netoleruoja nieko dvasiška. Jėgos bei prievartos priemonėmis komunizmas žaloja žmogaus gyvenimą, siekdamas sunaikinti pačius jo dvasinius pagrindus — jo religinius įsitikinimus. Atmesdamas objektyvumą, komunizmas skelbia materialistiškai šališką tiesos, gėrio ir grožio supratimą, kuris yra iš esmės priešingas krikščioniškosios kultūros pagrindiniams principams bei vertybėms. Religinių įsitikinimų ir kitų dvasinių principų vietą užpildo materialistinėmis dogmomis, kurioms kiekvienas komunistas turi tikėti ir jas vykdyti — būti komunizmo statytoju ir už jį kovoti, kad sunaikintų religijas ir įgyvendintų visuotinį ateizmą. Komunizmas siekia visus padaryti aklais jo sekėjais, be savo individualių įsitikinimų. Taip komunizmas siekia nužmoginti ir nuasmeninti visus žmones, nužmoginti, nutautinti ir sumaterialistinti lietuvių tautą.

Komunizmas lietuvių tautai, kaip ir visoms kitoms jo pavergtoms tautoms, gresia sunaikinti jos tautiškumą. Tautybių atžvilgiu jis laiko savo uždaviniu suliedinti visas tautas į vieną internacionalinį mišinį, kurio pagrindu turi būti rusų tauta, geriausiai supratusi komunizmą, pirmoji įvykdžiusi revoliuciją, sukūrusi komunistinę valstybę, aneksavusi ir nutautinusi kitas tautas. Kalbamo savo uždavinio siekdamas, nuo pat bolševikinės okupacijos pradžios komunizmas naikina lietuvių tautines tradicijas, iškraipo Lietuvos istoriją, užteršia lietuvių kalbą rusiškais terminais, žaloja tautinę meniškąją kūrybą ir kovoja su viskuo, kas palaiko lietuvių tautinę sąmo-

nę, persekioja lietuvius patriotus ir stengiasi viską kas lietuviška palenkti komunizmo stiprinimui. Komunizmas pastoviai siekia sunaikinti lietuvių (kaip ir kitų Sovietų Sąjungos pavergtų tautų) tautiškumą, kad sukurtų internacionalinę, jokių tautinių principų neturinčią masę, kuriai pagrindą sudarytų rusų tauta su rusų kalba ir komunistine kultūra. Komunizmas lietuvių tautai reiškia dvasinę ir tautinę pražūtį. Bet kuris išeivijos susitaikymas su komunizmu ir ypač su komunistiniu tautos pavergėju Lietuvoje vestų į nesipriešinimą jo lietuvių tautos naikinimui, į išlaisvinimo tikslų atsisakymą, į susitaikymą su Lietuvą pavergusia komunistine valstybe, kuri siekia ją palaipsniui sunaikinti. Komunizmo toleravimą išeivių tarpe reikia suprasti kaip tendenciją susitaikyti su pavergėju, net jokių nuolaidų iš jo nesitikint (komunizmas pavergtoms jo tautoms jokių nuolaidų niekur nedaro).

Apskritai komunizmo įtaka pasaulyje po Antrojo pasaulinio karo stiprėja. Gi Amerikoje antikomunizmas silpnėja. Daug Azijos, Afrikos ir net Pietų Amerikos valstybių nuo karo pabaigos pateko į Sovietų Sąjungos įtaką. Visame pasaulyje išplėtotas teroristų tinklas yra diriguojamas iš tam tikrų komunistinių centrų. Tarptautiniu mastu niekas tam nepasipriešina. Sovietų Sąjunga yra didžiausia pasaulyje karinė galybė. Kartoms besikeičiant, daug kur didėja susigyvenimas su tarptautinių principų nesilaikančiu komunizmu.

Negalėtume griežtai tvirtinti, kad ir lietuvių antikomunistinis nusistatymas nesilpnėja. Tuo atžvilgiu nusistatymas, kurį turėjome Antrojo Pasaulinio karo pabaigoje, yra pasikeitęs. Bendradarbiavimas su pavergėjo institucijomis ir jo atsiunčiamais asmenimis rodo kai kurį posūkį į pavergėjo toleravimą ir kartu į laisvinimo veiksnių vedamos kovos mažesnį vertinimą. Išeivių tarpe stiprėja frontas prieš antikomunistus. Jis yra priešingas Lietuvos laisvinimo veiksniams ir juos traktuoja su arogancija. Nors jis nėra komunistinis, tačiau jis neranda gero žodžio VLIKui ir ALTai.

Ne tėvynėje gimusių ir augusių ir komunizmo priespaudos tiesiogiai nepatyrusių lietuvių antikomunizmo silpnėjimas labai nebaugina. Bet tai baugina tuos, kurie nuo komunizmo bėgo kaip nuo maro, kurie prarado tėvynę ir kurie visur jaučia jo grėsmę.

TIESA IR MELAS POLITIKOJE

P. M.

Kaip krikščioniškoje tautoje, lietuviuose buvo giliai prigijusios įvairios dvasinės vertybės. Tai mes galėjome įsitikinti, Lietuvą bolševikams okupavus, kada pamatėme, kaip komunizmas buvo dvasiniu atžvilgiu žemai kritęs, dvasiškai nubiednėjęs, netekęs pagrindinių dvasinių vertybių, ir kaip lietuviai tuo atžvilgiu dar aukštai stovėjo. Marksizmą įgyvendinant, bolševikinėje visuomenėje buvo sunaikinta kas žmogui gali būti brangiausia, kaip religingumas, objektyvus teisingumas, žmoniškumas, nesuinteresuotas grožis, artimo meilė ir kiti dvasiškai vertingiausi dalykai. Tada ir iš mūsų buvo pareikalauta "persiauklėti" patiems ir skleisti melą jaunime pagal dialektinio materializmo principus, iškraipant bei pasmerkiant didžiąsias dvasines vertybes. Religijos mokymą ir šventumo siekimą turėjo pakeisti ateizmas, artimo meilę — komunizmo priešų neapykanta, grožinės kūrybos vietą turėjo užimti kryptinis su agitaciniu antspalviu menas, sukurtas pagal socialistinio realizmo reikalavimus, objektyvaus gėrio principus turėjo pakeisti komunizmo priešų naikinimas, o apie tiesą buvome mokomi, kad tik tai yra teisinga, kas patarnauja komunizmo skleidimui pagal partijos nustatytus principus. Teisingumą, atitinkantį tikrovę, komunistai vadina buržuaziniu teisingumu ir jį pasmerkė.

Taip su bolševikine Lietuvos okupacija į mūsų kraštą atėjo pasikėsinimas prieš lietuvių puoselėjamas dvasines vertybes ir prieš jų daugumos idealizuojamą krikščioniškąją kultūrą. Prieš dvasines vertybes jiems buvo brukamas materializmas. Grasinimais ir sąlyginimo keliu buvo siekiama silpninti ypač jaunimo religinius ir moralinius pagrindus. Nuolatinis bolševikinių melų kartojimas turėjo paveikti ir palaipsniui griauti mažiau atsparių žmonių įsitikinimus ir įdiegti marksizmą bei dialektinio materializmo principus, kurie turėjo žmoguje sunaikinti jo dvasinių vertybių sistemą.

Pagal sąliginimo principą, kurį nors dalyką kartojant ar kurį nors įspūdį daug kartų pergyvenant, organizmas net ir fiziologiškai prie jo prisitaiko. Kitados lotyniškai buvo sakoma, kad įpratimas yra antroji prigimtis. Taip ir bolševikinė indoktrinacija, daug kartų kartojama, silpnesnio charakterio žmonėse gali prigyti, daryti savo įtakų. Kurie neturėjo tvirtos

vertybių sistemos, tiems buvo lengviau patikėti bolševizmo įsigalėjimu ir pasisavinti kai kuriuos jų principus ir prisidėti prie jų tvarkos įvedimo, kultūrinių parengimų ir panašių dalykų.

Bolševikinės valdžios spaudimas gyventi ir veikti bei dirbti pagal jos reikalavimus buvo didelis. Vengiant eiti prieš savo įsitikinimus, ir negalint tiesiogiai atsisakyti, teko išsisukinėti, prasilenkiant su tiesa. Apeinant komunistų žmonėms primestus reikalavimus, daug kas jautėsi priverstas sakyti netiesą. Taip buvo ir vokiečių okupacijos metu, kada praktiniais sumetimais žmonės turėjo okupantui meluoti. Negalėdami ar nenorėdami įvykdyti okupacinės valdžios reikalavimų, žmonės turėjo meluoti, nes nebuvo galima jiems tiesos sakyti. Tuo buvo nuo jų lyg ir apsiginta, tačiau tuo būdu plito žmonių pateisinamas melas, plito netiesa. Rimtesni žmonės jau tada buvo susirūpinę, kaip jie vėliau atstatys teisingumą — kaip jie teisingumą įskiepys savo vaikuose, kurie visur matė melo pavyzdžius — matė ir savo tėvus meluojant ir net buvo jų pamokomi, kaip tam tikrais atvejais reikia vokiečiams pameluoti. Meluojant buvo silpninama teisingumo sąmonė, stiprėjo prileidimas, kad, reikalui esant, reikia meluoti.

Išvykę iš savo žemės, lietuviai kituose kraštuose rado kitokias vyraujančias nuotaikas ir kitokias puoselėjamas vertybes. Daug kam teko apsigyventi kraštuose, kur pirmoje eilėje yra materialiniai reikalai ir kur dvasiniai reikalai sprendžiami "pragmatiškai". Keleriais metais vėliau už daugumą tremtinių į Ameriką atvykęs, prel. M. Krupavičius buvo sujaudintas jų greitu sumaterialėjimu, jų mažu besirūpinimu tautos išlikimu bei jos išlaisvinimu ir jų dideliu susirūpinimu daugiau uždirbti ir patogiau įsikurti. Visi reikalai pakrypo į praktišką jų išaiškinimą, kaip sakoma, į pragmatinį jų interpretavimą ir nukrypimų pateisinimą. Pakito žmonių laikymasis hedonizmo kryptimi. Kažkaip sumenkėjo pasitikėjimas anksčiau labai gerbtais asmenimis. Lietuvoje kitados labai gerbtas bei brangintas teisingumas pasidarė lengviau apeinamas. Tai ėmė vis daugiau pasirodyti visuomeninėje veikloje. Tai ypač pasirodė su kai kur dažnai pasireiškiančiomis "kombinacijomis" melu sunaikinti kitų srovių veikėjus, kad tuo būdu sumažintų jų atstovaujamų srovių įtaką visuomenėje. Tuo būdu melas darosi tuo visuomenės vėžiu, kuris naikina jos organizmą. Tiesos paneigimas ir nesivaržymas ją iškraipyti pagal savo egoistinius nusiteikimus arba pagal partinius interesus, daro

žalą tautai ir visuomenei. Melu bei neteisybėmis griaunant teisingumą, žalojami tautos dvasiniai pagrindai. Prie visų tautos nelaimių per paskutiniuosius 40 metų reikėtų pridėti ir dvasinį menkėjimą, regresavimą. Vienas tokių menkėjimo apraiškų yra teisingumo sąmonės atbukimas, kurį jaučiame išeivijos išsibralaškyme.

Teisingumo tvirtumas rišasi su bendru žmogaus didesniu ar mažesniu dvasiniu subrendimu. Mažiau subrendusių žmonių teisingumas neturi visuotinės reikšmės, o dažniau vertinamas partiškai. Tada nusileidžiama iki vaikų moralės, kuri leidžia meluoti mokytojui, kai reikia ginti draugą ar ir visą klasę. Tada melas nelaikomas blogiu. Blogiu jis laikomas tada, kada meluojama draugui. Vaikuose sutinkamas tas elementarus nusistatymas, kad teisybę reikia sakyti savo draugams, o melą savo priešams. Tokį nusistatymą galima sutikti ir politiškai bei morališkai mažiau subrendusių žmonių taktikoje. Susiduriame kartais su kai kieno supratimu, kad nėra bloga meluoti politikoje. Čia teisingumas nėra suprantamas kaip vertybė, kurią reikėtų saugoti ir kurios negalima išsižadėti dėl menkų laimėjimų. Ne visi supranta, kad žmogus meluodamas nuvertina ir pažemina pats save ir jo ginamą reikalą. Čia matome neįvertinimą, kad melo politika yra trumparegiška. Meluodamas žmogus pats sau pripažįsta, kad tikslas pateisina priemones. Turbūt nerasime žmonių, kurie su savo melu nesislėptų panašiai, kaip nuo žmonių tenka slėptis vagiui. S. Smilesas apie melą rašė, kad iš visų žemųjų ydų melas yra žemiausias ("Pareiga ir Tiesumas", 22 p.).

Melas yra blogis, nes jis reiškia kitų apgaudinėjimą. "Melą suprantame kaip sąmoningą tiesos iškraipymą tikslu kitus suklaidinti, apgauti" (P. Maldeikis, "Melas kaip pedagoginė problema", 5 p., Kaunas, 1938). Kad sąmoningas kitų klaidinimas bei apgaudinėjimas yra blogis ir kad jis nesiderina nei su žmogaus garbe, nei su žmogišku kilnumu, nereikia nė aiškinti. "Melas smerktinas ne tik dėl to, kad jis pats yra blogas, bet dar ir dėl to, kad jis dažnai yra lyg ir priedanga kurio nors blogesnio reiškinio. Sutikai melą — žinok esi atradęs kurios nors kitos blogybės simptomą. Patyrinėk jo priežastį — ir atrasi kokį nors nelemtą reiškinį, daug blogesnį už tą ar kitą melavimą. Dažniausiai už melo slepiasi kuri nors sunki būdo yda — šiurkštus egoizmas, nenormalumas, tingėjimas, ištižęs apsileidimas, bailumas, nedėkingumas, moralinis pakrikimas, pasidavimas kitų įtakoms. Net ir už herojiš-

kų melų, giliau juos pasvarstę, rasime besislepiančių kai kurių ydų — mokytojų negerbimą, paviršutiniškumą, siaurą partišką nusistatymą, norą paslėpti kito negerą darbą, kuriame melagis randa ir savo slaptų intencijų dalį. Už kiekvieno atskiro melo dažniausiai slepiasi kuri nors yda, konkretizuota į kurį nors nusikalstamą ar nemoralų darbą, kuris, iškilęs į viešumą, sudarytų nemalonumų" (ten pat, 48 p.). "Melu kitus apgaudinėjant, dažnai daroma jiems skriauda, morališkai pažeidžiama jų teisė. Tuo melas turi panašumo su vogimu. Meluojant apgaulingu būdu pažeidžiamas kito asmens teisingas žinojimas, kaip vagiant taip pat apgaulingu būdu pažeidžiama kito asmens nuosavybė" (ten pat).

Etiškasis idealas yra absoliutinės tiesos principas. Jis remiasi aukštesne išmintimi, saugojimu tiesos, kaip vienos didžiųjų vertybių. Visos didžiosios vertybės sudaro tam tikrą integralinę visumą. Pažeidžiant jų vieną, kartu pažeidžiamos ir kitos. Pažeidžiant tiesą, pažeidžiami ir žmogaus santykiai su Dievu. Dr. A. Maceinos žodžiais, "tiesa giliausia savo prasme yra pats Dievas. Pats Dievas yra tikrasis ir aukščiausias tikrumo matas" (Antanas Maceina, "Niekšybės paslaptis" 105 p.). "Melas galutine prasme yra dieviškojo pirmavaizdžio paneigimas sava būtimi" (ten pat). Todėl tikrasis melagis yra sykiu ir bedievis — ne teorinio ateizmo prasme, bet egzistenciniu Dievo atmetimu" (ten pat 106 p.). "Kaip tiesa, taip ir jos paneigimas yra dvasiniai dalykai. Kas meluoja, tas apsisprendžia prieš tiesą ir ją paneigia" (ten pat).

Teologai prel. dr. F. Bartkus ir kan. dr. P. Aleksa melą laiko nedoru dalyku. "Kiekvienas melas yra nuodėmė, vis tiek kokiu tikslu bebūtų meluojama ar kokios bebūtų to pasekmės, kadangi jis priešingas —

a) Dievo teisiakalbumui, kuris turi būti mums pavyzdys;
b) tikslui, kuriam Dievas davė mums kalbos dovaną;
c) žmonių tarpusavio santykiams".

"Žalingojo melo nedorumas pareina nuo to, kokia padaroma artimui skriauda" (Prel. dr. F. Bartkus ir kan. dr. P. Aleksa, "Dievas ir žmogua" 295 p.).

"Tiesai nuo pažeidimo apsaugoti riba yra visiškas teisingumas. Negalima kalbėti apie leistiną ar neleistiną melą: jie visi neleistini. Galima kalbėti tik apie didesnį ar mažesnį to ar kito melo blogumą, apie didesnę ar mažesnę kitiems ir savo charakteriui to daromą žalą" ("Melas kaip Pedagoginė Problema", 49 p.).

Teisingumo nebepaisymas tarpusavio santykiuose veda visuomenę į subyrėjimą. Teisingumas yra pagrindinė atrama, kuri sudaro sąlygas žmonėms bendrauti ir sugyventi. Teisingumas žmones traukia, jungia, neteisingumas žmones atstumia, visuomenę skaldo. Nebepaisydami teisingumo, mes nebetikime vienas kitam ir nebeturime tvirto pagrindo susitarti ir bendrauti tarpusavio pagarbos jungtimi.

Žmogaus linkimas iškraipyti tiesą, siekiant iš to ką nors laimėti sau ar savo grupei, yra rimtas jo asmenybės trūkumas. Menka asmenybė, giliau vertinant, negali išaugti į rimtą bei atsakingą politiką.

Teisingumo klausimas yra sąžinės ir garbės klausimas. Sąžiningas ir garbingas žmogus visur elgsis teisingai ir garbingai, nežiūrint, kokioje profesijoje ar pašaukime bedirbtų, nesileis į melą, intrygas ir apgavystes, kurios jį pažemintų. Visose lietuvių pagrindinėse srovėse iškiliausi žmonės yra buvę ir politikai. Ir jų politika nepažemino, nes ir politinį darbą jie dirbo garbingai. Žmogaus sąžiningumas, kaip žinome, priklauso ne nuo to, kokios jis srities darbą dirba. Aukšto moralinio lygio asmenybė nesumenkėja gyvenimo kasdienybėje ir nesusiteršia neteisybėmis, nors jos dirbtų politiko ar prekybininko darbą. Gi menkos asmenybės lengvai nuslysta nuo teisingumo, nors jos būtų pozicijoje, iš kurios turėtų sklisti ir šviesa ir tiesa.

"Lietuvių tautos tradicijomis, papročiais, būdo bruožais domėjosi ir gėrėjosi kitos tautos. Jos liaudies dainomis, jos kalbos lobynu džiaugėsi ir studijavo pasaulio kultūros didžiūnai. Lietuviai, kur jie bebūtų, neturėtų atitrūkti nuo savo tautos dvasios, neturėtų užmiršti savų tradicijų, kurias mūsų kaimas tiek amžių mums išsaugojo. Norėdamas išsaugoti žmogaus kilnumą, lietuvis privalo išsaugoti ir savo kaip lietuvio kilmę".

Jonas Rugis
("Ne kultūra smunka, o žmogus")

IŠMIRIMO PRANAŠAVIMAS IR TĖVYNĖS MEILĖ

J. VARNAS

Dar tebegyvenant Vokietijoje, įvyko katalikų politinis skilimas. Vienoje pusėje liko daugiausia krikščioniškosios demokratijos šalininkai ir veikėjai, antroje pusėje susibūrė daugiausia jaunieji, dar politinio darbo nedirbę visuomenininkai. Jie, verbuodami į savo organizaciją jaunimą, ieškojo priekaištų krikščionims demokratams jiems jaunimo akyse nuvertinti. Vienas tokių priekaištų (arba, teisingiau sakant, priekabių) buvo tas, kad krikščionys demokratai yra daugiausia seni žmonės, kurie greitai išmirs, ir jaunesniems priklausys ateitis. Taip išmirimo gana dažnai vartojamas motyvas buvo paverstas kovos prieš krikščionis demokratus priemone. Jis tebevartojamas ir dabar.

Bet negalima pasakyti, kad tai yra labai gera priemonė. Turbūt nedaug kas sutiks, kad kitiems mirties pranašavimą galima pozityviai vertinti. Apskritai kieno nors mirties priminimas yra visiems nemalonus. Kam nors mirties pranašavimas išduoda, kad toks jos pranašas jo mirties laukia, kad jos pageidauja ir tai atvirai parodo. Visi suprantame, kad toks kitų išmirimo laukimas yra neaukšto lygio politinės kovos priemonė. Kitų mirties laukimas ir jos artėjimo kitiems prikišimas nėra nei krikščioniškas, nei apskritai žmoniškas. Niekas negali būti tikras, kad kas kitas už jį anksčiau numirs, nes nuo mirties niekas nėra apsidraudęs. Tiesa, dauguma kitados gyvenusių senesnių žmonių išmirė. Bet neliko daugelio ir tų, kurie anksčiau kitiems mirtį pranašavo. Jau nėra ir tų vadų, kurie kalbamu argumentu operuodavo.

Išmirimo argumentas yra kai kieno plačiai vartojamas ne tik prieš vyresnio amžiaus asmenis, bet ir prieš nepatinkamas socialines, politines ir pasaulėžiūrines sroves bei organizacijas. Daug jaunesniųjų buvo atbaidyta neprisidėti prie kai kam nepatinkančių politinių grupių motyvuojant, kad jos išmirštančios ir priklauso tik išmirštantiems. Tuo buvo nemaža pakenkta kai kurioms politinėms organizacijoms ir institucijoms. Bet kartu, atbaidant jaunimą nuo dalyvavimo politinėse organizacijose buvo pakenkta lietuviškam reikalui. Jaunesniuosius gąsdinant partijų ir jų vadų išmirimu, jie buvo sulaikyti nuo įsijungimo į lietuvių išeivių politinius junginius, sulaikyti nuo politinės veiklos ir nuo įsijungimo į Lietuvos laisvinimo

kovą. Tiesa, politinės grupės nebuvo ano nuolatinio pranašavimo paliestos ir neišmirė, tačiau nuo politinės veiklos ir nuo dalyvavimo politinėse organizacijose sulaikytos kartos dalis su visu savo prieaugliu mirė Lietuvai: šiandieną jų nemaža dalis nebedalyvauja lietuviškame gyvenime, tarp savęs kalba nebelietuviškai, o jų vaikai jau nė nemoka lietuviškai kalbėti.

Jaunesniųjų sulaikymas nuo dalyvavimo politinėse organizacijose nebuvo patriotiškai motyvuotas ir padarė daug bloga. Buvo pakenkta veikiančioms politinėms organizacijoms: joms buvo sumažintas natūralus jų prieauglis. Bet, silpninant politines išeivių organizacijas, buvo silpninama ir pati Lietuvos laisvinimo kova. Ir jei buvo siekiama silpninti kitas dėl Lietuvos išlaisvinimo kovojančias organizacijas, kad joms priešingos srovės galėtų užimti jų vietą, tai visi suprantame, kad tai nebuvo politiškai toli numatančios pastangos. Organizacija, kuri nesuranda savo veiklai plotmės, kaip tik griaunant kitas kurį nors darbą dirbančias organizacijas, — negali didžiuotis savo pašaukimo kilnumu, nes ji ieško sau veiklos plotmės, kenkdama bendrajam darbui.

Antra, jaunimo sulaikymas nuo dalyvavimo kitose politinėse organizacijose, sumenkino jų akyse politinės laisvinimo veiklos reikalą ir sumažino jų susidomėjimą Tėvyne Lietuva. Organizacijų tarpusavio viena kitos politinio darbo trukdymas jaunimo akyse, subanalina ir pačią laisvinimo kovą. Kur palaikomas nesutarimas, kur kenkiama kitų organizacijų veiklai, jaunimas paprastai pastebi nevertingiausius dalykus socialinių ir tautiniu atžvilgiu ir dėl to nusigręžia nuo lietuviškos veiklos, prileisdamas, kad joje yra tik nesutarimai, anot jų, peštynės. Jaunimo akyse pasirodo nebe tas reikalas, kurio visi lietuviai ir visos jų organizacijos vieningai siekia, o jie pastebi tokias nesutarimų vietas, kuriose vieni nori kitiems pakenkti.

Jei šių laikų tautos išlikimo ir išsilaisvinimo siekimas reikalauja, kad visų sričių lietuviškoji veikla būtų gyva ir dinamiška ir kad visos lietuviškosios organizacijos išplėstų ko efektingiausią savo veiklą, tuo reprezentuodamos pačios tautos gyvybingumą, tai kieno nors pastangomis skatinamą lietuviškų organizacijų silpninimą reikia vertinti kaip neigiamą mūsų visuomeninio gyvenimo apraišką. Mūsų tautos išlikimas reikalauja, kad visos lietuviškos organizacijos bei srovės su tikra tolerancija bendradarbiaudamos remtų viena kitos bendrą lietuvišką veiklą ir jokiu būdu viena kitai netrukdytų.

JIE MUS PALIKO

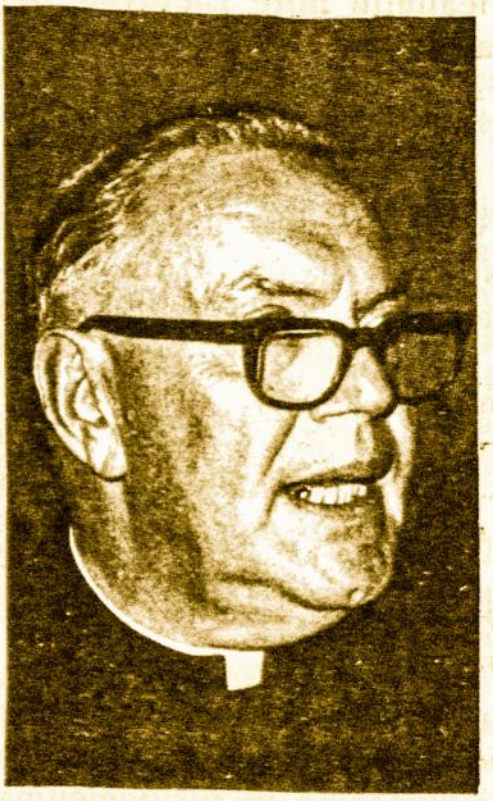

A. a. kun. Petras Ažubalis

Šių metų liepos 12 d. 9:30 val. v. širdies priepuolio ištiktas ir bevežamas į ligoninę staiga mirė Lietuvos Kankinių vardo lietuvių parapijos Mississaugoje klebonas kun. Petras Ažubalis.

Kun. P. Ažubalis gimė 1918 m. vasario 10 d. Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo išvakarėse. Jis pasaulio šviesą išvydo Milaišių km., Papilio valsč., Biržų apskr., Jono Ažubalio ir Emilijos Balčiūnaitės šeimoje. Pradžios mokyklą baigė Milaišiuose, gimnaziją lankė Biržuose, kunigų seminariją ir teologijos fakultetą Kaune ir Pragoje. Kunigu įšventintas 1942 m. gruodžio 19 d. Pragoje, kartu su kun. (vėliau vyskupu) a.a. Pr. Braziu. Kurį laiką dar gilino teologijos žinias Pragos Karolio universitete, o vėliau kartu su kun. Aranausku, S.J., buvo nacių internuoti Zasmuky miestelyje.

Karui pasibaigus, kun. P. Ažubalis išvyko per Vokietiją į Liuksemburgo kunigaikštiją, kur buvo vienuolyno kapeliono pareigose Shengen miestelyje iki išvykimo Kanadon.

1947 m. rudenį, gavęs Toronto kardinolo pakvietimą, kun. P. Ažubalis atvyko į Kanadą. Pradžioje buvo paskirtas šv. Jokūbo parapijos vikaru, o 1948 m. liepos 1 d. perėmė šv. Jono Krikštytojo lietuvių parapijos klebono pareigas. Per tą daugiau puskapio metų klebonavimo laikotarpį kun. P. Ažubalis atliko daug ir didelių darbų. 1953 m. pertvarkė, restauravo, padidino ir pagrindinai pakeitė šv. Jono šventovės pastatą. 1955 m. Springhurste pastatydino Gerojo Ganytojo stovyklavietę — tris pastatus: vasarnamį, stovyklinius namus ir salę, kuri buvo ir tebėra naudojama pamaldoms. Taip pat įrengė ir sporto aikštę jaunimui.

1957 m. kun. P. Ažubalio pastangomis buvo pastatytas klebonijos priestatas "Tėviškės Žiburiams", 1960 m. įsteigtos lietuviškos kapinės, kuriose, kartu su KLB Toronto apyl. valdyba, buvo pastatyta amfiteatrinė koplyčia ir Lietuvos laisvės paminklas.

Savų kapinių įsigijimas buvo didelis kun. P. Ažubalio sumanumo ir administracinių gabumų įrodymas. Etninėms grupėms tai nelengvas uždavinys, nes reikėjo nugalėti sunkumus ne tik vyskupijos kūrijoje, bet ir pasaulietinės valdžios įstaigose. Dabar lietuvių kapinėse Mississaugoje yra jau palaidota daugiau kaip tūkstantis lietuvių.

Vėliau ir visa parapija buvo perkelta į Mississauga. Ten įsteigta Anapilio sodyba su milžiniška sale, erdviomis patalpomis "Tėviškės Žiburriams", pastatyta klebonija ir Lietuvos Kankinių vardo šventovė, kuri buvo pašventinta 1978 m. gegužės 14 d.

Kun. P. Ažubalis gyvai reiškėsi ir lietuviškoje veikloje. Jis buvo vienas Toronto lietuvių šeštadieninės mokyklos iniciatorių (pradžioj mokykla net klebonijos patalpomis tenkinosi).

Jis labai aktyviai rūpinosi žmonių pilietybės, pensijų, šalpos ir kitais reikalais. Dažnai beldėsi į kanadiečių įstaigų duris, ieškodamas pagalbos savo tautiečiams. Buvo nuoširdžiai įsijungęs į Lietuvių Bendruomenės veiklą. Visur ėjo ir gelbėjo apylinkei, kur tik jo pagalba buvo reikalinga. Su krikščioniška dvasia ir lietuviška meile tarnavo žmonėms, stengdamasis buti visiems ir viskuo.

Pr. Alšėnas

Dr. Jurgis Balčiūnas

Dr. Jurgis Balčiūnas buvo gimęs 1906 m. balandžio 13 d. Vilkaviškio aps. Rėčiūnų kaime gausioje šeimoje, kurioje Jurgis turėjo penkis brolius ir penkias seseris, kurių dauguma

yra žinomi visuomenininkai.

1925 m. Jurgis Balčiūnas baigė Biržų gimnaziją, o 1933 m. baigė Vytauto D. Universiteto Medicinos fakultetą. Baigęs mokslus, pasiliko Kaune, čia versdamasis gydytojo praktika ir dirbdamas kaip gydytojas Kauno miesto savivaldybėje. 1942-44 buvo Kauno miesto gydytojas. Be to, dar visą laiką buvo Čiobiškio vaikų prieglaudos ir Strėvininkų invalidų namų gydytojas.

1934 m. vedė dantų gydytoją Bronę Vedeckytę ir išaugino dvi dukteris — Aldoną Zorskienę ir Birutę Balčiūnaitę ir du sūnus — Jurgį ir Juozą Balčiūnus.

Greta gydytojo darbo dr. Jurgis Balčiūnas visą laiką pasireiškė ir daug nusipelnė kaip iškilus visuomenininkas. Visą laiką priklausė ateitininkams. Studijuodamas buvo vienas "Gajos" korporacijos steigėjų ir antras jos pirmininkas; aktyviai dalyvavo lietuvių krikščionių demokratų veikloje; kelerius metus vyskupų skirtas Katalikų Veikimo Centro vyr. valdybos narus. Buvo vienas akcinės bendrovės "Tauras" steigėjų. Vokietijoje buvo Tremtinių Bendruomenės pirmininkas; jai persiorganizavus į PLB, buvo krašto valdybos pirmininkas; taigi buvo vienas jos steigėjų. Suorganizavo Regensburgo, vėliau Scheinfeldo LietuvoskRaudonojo Kryžiaus skyrių ir jam vadovavo.

Savo įžvalgiu protu, gyvu temperamentu ir aštriu sąmojum dr. Balčiūnas įnešdavo į visuomeninę veiklą gyvumo ir darė ją našesnę.

1950 m. atvyko į JAV, 1952 m. išlaikė egzaminus gydytojo praktikos teisei gauti ir, apsigyvenęs Cambridge, Ohio, vertėsi gydytojo praktika ir čia pasiliko, kol išėjo į pensiją.

Mirė 1980 m. rugsėjo 6 d. Clevelande širdies smūgio ištiktas, prisidėjus dar plaučių uždegimo komplikacijai, eidamas septyniasdešimt penktuosius metus. **P.M.**

Rašytojas Aloyzas Baronas

Aloyzui Baronui rugsėjo 7 dieną mirus, šio meto lietuvių literatūra neteko vieno savo iškiliųjų kūrėjų. Spauda neteko vieno pajėgiausių žurnalistų. Buvo gimęs 1917 m. gruodžio 12 d. Vabalninke, Biržų aps. 1941 m. baigė suaugusiųjų gimnaziją Kaune. Vienerius metus studijavo techniką Vytauto D. Universitete, ir vienerius metus studijavo to universiteto Filosofijos fakultete. Pasitraukęs į Vokietiją, 1946-49 studijas gilino Frankfurto universitete. 1949 m. atvyko į Ameriką. Keletą

metų dirbo fabrikuose Čikagoje, o nuo 1955 metų pradėjo dirbti "Drauge" kaip vienas jo redaktorių. Juo išbuvo iki mirties.

Pradėjęs rašyti išeivijoje, netrukus Baronas pasirodė kaip vienas produktingiausių šio meto kartos rašytojų. Pradedant 1951 m., išleido 7 novelių bei pasakojimų rinkinius, 10 romanų, 3 humoristinių eilėraščių ir vieną vaikams pasakojimų rinkinį.

A. Baronas savo kūryboje pasireiškė kaip originalus rašytojas, turintis savo sakinį, savo stilių, savo tematiką bei problematą ir savo veikėjų kolekciją ("Lietuvių beletristikos antologija", II d.). Nemaža jo kūrinių dalis buvo atžymėta literatūros premijomis.

Paliko žmoną Nijolę ir sūnus Gintarą ir Saulių. **K. B.**

Profesorius Pranas Čepėnas

Spalių 3 d. Worcesteryje, Mass., mirė istorikas Pranas Čepėnas. Buvo gimęs 1898 m. balandžio 4 d. Velaikių kaime, Daugailių valsčiuje. 1920 m. baigė Šiaulių gimnaziją, 1922-26 m. studijavo istorijos mokslus Lietuvos Universiteto Humanitarinių mokslų fakultete. Mokslą baigęs dirbo mokytojo darbą pradžios mokykloje ir suaugusių gimnazijoje. 1931-40 m. dirbo kaip Lietuviškosios Enciklopedijos redakcijos sekretorius. 1940-44 m. dėstė istorijos mokslus Vytauto D. ir Vilniaus universitetuose kaip vyr. asistentas.

1945-46 m. buvo Uchtės lietuvių gimnazijos mokytojas. 1945-59 m. dirbo kaip profesorius Pabaltijo universitete Hamburge ir Pinneberge. 1953-66 buvo vienas pagrindinių Lietuvių Enciklopedijos redaktorių. Bendradarbiavo daugelyje laikraščių bei žurnalų. Parašė dviejų tomų naujųjų laikų Lietuvos istoriją, kurios antrasis tomas dar spausdinamas Čikagoje. **K. B.**

Elena Balčiūnaitė-Masaitienė

Spalių 4 dieną Thompsone, Conn. mirė visuomenininkė Elena Balčiūnaitė - Masaitienė. Gimusi 1903 m. Rėčiūnų km. Vilkaviškio aps., baigusi Biržų gimnaziją ir Vytauto D. Universiteto Teologijos filosofijos fakultete lituanistiką. Buvo mokytoja Vilkijos vidurinėje mokykloje ir Vilniaus IX-joje gimnazijoje. Universitete "Giedros" korporacijos pirmininkė, vėliau vyresniųjų giedrininkių pirmininkė. Suorganizavo "Pavasario" Sąjungoje atskirą mergaičių veikimą ir jam vadovavo.

Ištekėjo už prof. dr. Česlovo Masaičio.

ĮVYKIAI IR PROBLEMOS

VLIKo atstovybės Pietų Amerikoje

VLIKo pirmininkas dr. Kazys Bobelis, plėsdamas VLIKo veiklą, gegužės mėn. lankėsi Argentinoje, Urugvajuje, Brazilijoje ir Venecueloje, kur turėjo pasitarimus su ten veikiančių lietuviškų organizacijų vadovais ir pačiomis organizacijomis. Jo lankymuisi vietos spauda skyrė daug vietos, ir su jos atstovais jis turėjo pasikalbėjimus, kuriuose jis turėjo progos tų kraštų visuomenę supažindinti su Lietuvą ištikusia tragedija.

Savo pasitarimų su jo lankomų kraštų lietuvių vadais metu, dr. K. Bobelis suorganizavo VLIKo atstovybes Argentinoje, kur jo atstovu yra Arturas Mičiudas, Brazilijoje (atstovas Jonas Valavičius) ir Venecueloje, kur atstovu pakviestas Henrikas Gavorskas. Urugvajuje, kur lietuvių yra labai nedaug, paliko tik įgaliotinį, kuris palaikys ryšį su VLIKu ir atliks jo pavestus uždavinius. Į kalbamų kraštų VLIKo atstovybes įėjo ir tų kraštų Lietuvių Bendruomenės pirmininkai arba miestų apylinkių pirmininkai.

Kai kas iš okupuotos Lietuvos gyventojų statistikos

Surašant okupuotos Lietuvos gyventojus 1979 m. sausio 17 d. (duomenys apibendrinti iki pilnų tūkstančių), joje buvo priskaityta 3.398.000 žmonių. Vyrų buvo 1.603.700, moterų 1.794.300.

Surašymo metu rasta Lietuvoje 901.000 šeimų. Vidutiniškai vienai šeimai tenka 3.3 žmonės. Taigi šeimos mažos.

Vienam tūkstančiui gyventojų 1975 metais Lietuvoje priaugo 6.2 žmonės. Kitaip tariant, tų metų Lietuvos prieauglis buvo 0.62%.

Miestuose gyveno 2.062.000 arba 61% visų Lietuvos gyventojų. Kaimuose — 1.336.000 arba 39%. Per paskutinius devynerius metus miestuose gyvenančių žmonių skaičius padidėjo 270.000, o kaimuose sumažėjo 221.000 žmonių.

Vilniuje kalbamo surašymo metu gyveno 481.000 žmonių, Kaune 370.000, Klaipėdoje 176.000, Šiauliuose 118.000, Panevėžyje 102.000.

Iš bendro gyventojų skaičiaus Lietuvoje priskaičiuota lietuvių 2.712.000 arba 80,1%, rusų rasta 303.000 arba 8,9% visų Lietuvos gyventojų. Lenkais užsirašė 247.000 (7,3%), gudų

rasta 58.000 (1,7%), ukrainiečių 32.000 (0,9%), žydų 15.000 (0,4%).

Veiksnių konferencija New Yorke

Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto, pasitarus su Lietuvos Respublikos Diplomatine Tarnyba, sukviestoji veiksnių konferencija Madrido suvažiavimo reikalais įvyko š.m. birželio 21 d. Kultūros Židinyje, Brooklyne, N.Y. Joje dalyvavo VLIKo vadovybė, Lietuvos diplomatijos šefo ministerio Stasio Lozoraičio ir pasiuntinio Washingtone dr. Stasio Bačkio įgaliotas gen. konsulas Anicetas Simutis, Amerikos Lietuvių Tarybos ir Bendrojo Amerikos Lietuvių Šalpos Fondo vadovybės ir eilės kitų visuomeninių organizacijų veikėjai.

Posėdžius atidarė Kultūros Židinio pirmininkas Aleksas Vakselis. VLIKo pirmininkas dr. Kazys Bobelis prezidiuman pakvietė dr. Kęstutį Valiūną, Aleksą Vakselį ir Mariją Noreikienę. Buvo sudarytos mandatų ir nutarimų komisijos. Po to sveikinimo žodį pasakė gen. konsulas A. Simutis. Po sveikinimų išsamius pranešimus padarė dr. Kazys Bobelis, Žmogaus Teisių Komisijos pirm. dr. Domas Krivickas, ALTos pirmininkas dr. Kazys Šidlauskas, ir BALFo pirm. Marija Rudienė. Pasaulio lietuvių katalikių organizacijų sąjungos atstovė prof. Janačienė įteikė savo pageidavimus, keltinus Madrido konferencijoje. Po to vyko gyvas pasikeitimas nuomonėmis ir atsakymai į paklausimus bei sumanymus dėl veiklos Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo konferencijos proga Madride. Tarp kitų pasisakė Lietuvių Religinės Šalpos ir LIS biuro vedėjas kun. K. Pugevičius. NYLT pirm. P. Ąžuolas, BATUNo vadovas Kęstutis Miklas, prof. A. Janačienė, Tautos Fondo pirm. Juozas Giedraitis, kun. Adolfas Stašys, dr. Algirdas Budreckis, SLA pirm. Povilas Dargis ir keli čikagiškiai.

Baigiant nutarimų komisijos vardu Jurgis Valaitis perskaitė išvadas, įteiktinas vadovybėms, ir buvo sugiedotas Lietuvos himnas.

Paskui įvyko spaudos konferencija. (ELTA)

Europos krikščionių demokratų kongresas

Lisabonoje, Portugalijoje, š.m. birželio 24-25 d. įvyko XXI-mas Europos Krikščionių Demokratų Unijos kongresas. Šiame kongrese dalyvavo visų Vakarų Europos kraštų krikščionių demokratų partijų atstovai. Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungai atstovavo inž. Adolfas Venskus, LKDS centro komiteto vicepirmininkas tarptautiniams reikalams.

Viena svarbiausių kongreso temų buvo "Žmogaus teisių pagarba ir jų ugdymas", kuri užėmė didžiausią programos dalį. Šia tema kongreso plenumo sesijoje vienas pirmųjų kalbėjo inž. A. Venskus, iškeldamas žmogaus teisių pažeidimus pavergtoje Lietuvoje — tautinėje, religinėje, kultūrinėje, socialinėje ir ekonominėje srityse. Savo kalbą LKDS atstovas baigė atsišaukimu į kongreso dalyvius, kad jie solidariai ir tvirtai remtų pavergtų lietuvių laisvės kovą ir jų teisę į nepriklausomą gyvenimą.

Kongrese dalyvaujančių krikščionių demokratų partijų atstovų tarpe buvo matyti nemaža Vakarų Europos kraštų vyriausybių narių, parlamentarų, senatorių, taip pat Europos parlamento narių. Svečiais dalyvavo Pietų Amerikos, Afrikos ir Azijos krikščionių demokratų partijų atstovų. XXI-mojo Europos Krikščionių Demokratų Unijos kongreso dalyvius gražiai globojo Portugalijos Krikščionių demokratų partija, kuriai vadovauja min. Freitas do Amaral, Portugalijos vyriausybės vicepirmininkas ir užsienio reikalų ministeris.

VLIKo puolimas

Niekada VLIKas nebuvo taip puolamas, kaip jis kai kurioje spaudoje yra puolamas, per paskutinius metus. Puolamas, kaip koks nusikaltėlis. Kai kuriuose laikraščiuose dažnokai pakaitomis pasitaiko VLIKui labai nepalankių pasisakymų, tiesiog niekinančių atsiliepimų apie jo pirmininką, jo seimus ir apskritai visą jo veiklą. Kartu vis dažniau yra parašoma apie LB suorganizuotą visuomeninių reikalų komisiją, kaip visi supranta, skirtą VLIKui pakeisti.

Tokia padėtis daugeliui kelia didelį rūpestį, kad, kai kam siekiant VLIKo vietos, bandoma sunaikinti pati svarbiausia dar Lietuvoje sukurta, Lietuvai atstovaujanti ir jos laisvinimui vadovaujanti institucija, kurią sulikvidavus, niekas jau kitos tokios nesukurs.

Juo sunkiau reikalas atrodo, kad bandoma VLIKą sulikviduoti ne laisvinimo veiklos pagerinimo sumetimais, o tik dėl vienoje organizacijoje įsigalėjusios totalistinės tendencijos, siekiančios sunaikinti pluralistinę demokratiją, kuria yra pagrįsta ta svarbioji Lietuvos laisvinimo institucija. Žygiuose VLIKą pakeisti komisija yra atpažįstama įsisiūbavusi kova tarp pluralistinės demokratijos ir totalizmo lietuviškoje išeivijoje.

Lietuviams VLIKas yra labai brangi institucija. Jį reikia

stiprinti. Okupuotoje Lietuvoje žinomas tik VLIKas. Nieko okupantas taip nepuola kaip VLIKą. Jo sunaikinimas būtų didelis okupanto laimėjimas.

Antroji prelato Mykolo Krupavičiaus monografija

Steigiamojo Seimo šešiasdešimt metų ir prel. Mykolo Krupavičiaus dešimt metų mirties sukaktis minint, išleidžiama knyga

VALSTYBININKO KELIU

Tai neskelbtino autoriaus studija, apimanti ypač vertingą dokumentinę medžiagą, liečiančią Lietuvos valstybinį gyvenimą, kuri ligi šiol dar nebuvusi paskelbta: susitarimo projektas su kunigaikščiu Urachu, jei jis būtų buvęs kviečiamas būti Lietuvos karalium; dokumentas įteiktas Lietuvą okupavusiems komunistams apie galimybes bendradarbiauti su jais; protestas hitlerinei okupacijai ir kiti.

Ši studija yra parašyta ne mūsų visuomeninėje aplinkoje ir dėl to yra turtinga įžvalgomis, kurios yra vertos dėmesio išeivijos visuomenei, nepraradusiai dėmesio bei rūpesčio Lietuvos valstybės reikalais.

Šią knygą užsisakiusiems ir iki lapkričio 31 d. sumokėjusiems 8.00 dol. už kietais viršeliais arba 6.00 dol. už minkštais, bus teikiama 20% nuolaida. Knyga spausdinama Morkūno spaustuvėje ir apima 300 psul.

Čekius rašyti: Pope Leo XIII Liter. Fund ir siųsti: Tėvynės Sargo Administracijai: 6819 S. Washtenaw, Chicago, Ill. 60629.

Knygą leidžia popiežiaus Leono XIII literatūros fondas.

Nelinksma padėtis su jaunąja karta

LFB studijų ir poilsio stovykloje, Dainavoje, kalbėjęs Jurgis Malskis "skundėsi, kaip sunku surasti žmonių specialiems reikalams, kad mes praradome viduriniąją kartą, kuriai tautos ir valstybės reikalai kažkaip toli, jie darosi svetimi, nors ir geriau įsikūrę mūsų išeivijoje. Aukos dvasia neskraido jų padangėse. Yra išimčių, bet tai ne taip dažnas atvejis".

Negeriau ir su lietuviškuoju auklėjimu. J. Malskio žodžiais: Lituanistinis švietimas kelia rūpesčių: mokinių skaičius mažėja dėl mažo prieauglio ir dažnai dėl pačių tėvų nerangumo; nemažai vadovėlių jau pasenę, per toli nuo šių dienų reikalavimų. Ruošiami ir leidžiami nauji. Skundžiamasi ir

mokslo priemonių trūkumu, mokyklose visuomeniniai mokslai apleisti. Mokiniai nesupažindinami su pagrindiniais veiksniais: LB, VLIKu, BALFu, ALTu. Dažnai vaikai siunčiami į mokyklas, kad šeštadienį tėvai turėtų kelioms valandoms ramybės, o visą savaitę tėvai neprisideda prie litaunistinio auklėjimo. Vien mokykla yra bejėgė išauginti tautiškai susipratusį vaiką" ("Draugas", rugsėjo 30 d. 4 psl.).

Visi žinome, kad lietuvybės išlaikymo reikalai yra netvarkoje, kada tam reikalui sukurta institucija lietuviškojo auklėjimo rūpesčius paliko mokytojams ir tėvams, o pati nuėjo į politinius laukus išsikovoti sau politikų garbės. Nėra vaisinga, savo darbo neatlikus, dejuoti dėl nuostolių.

Mūsų uždaviniai

Mūsų klaidžiuose išeivijos keliuose ir visus bauginančioje sunaikinimo grėsmėje svarbu neprarasti teisingų bei objektyvių motyvų veikti ir tęsti mūsų tautos egzistencijos bei išlaisvinimo kovą. Vienas tokių motyvų — nenuslysti nuo didžiųjų vertybių pagrindo, kuris yra mums kelrodis nenukrypti nuo pagrindinių tautos reikalų į siaurus grupinius bei asmeninius interesus, nuo vienybės tautos laisvinimo darbe į neaukšto lygio erzelį.

— — — — —

Mūsų kovos dėl ateities ir siekimai bus tik tada prasmingi ir įtikinami jaunajai kartai, kada iš jų bus aišku, kad tautos išlikimas yra labai didelis ir be galo svarbus reikalas, kad mes visi veikiame dėl labai svarbių reikalų, dėl kurių reikia dirbti ir verta aukotis.

Genevoje priimta rezoliucija Lietuvos reikalu

Tarptautinės Antikomunistinės Lygos XIII metinėje konferencijoje, Genevoje (Šveizarijoje), dalyvavo Amerikos Lietuvių Tarybos atstovai dr. Juozas Kaškelis ir dr. Petras Wytenus. Lietuvių delegacijos pasiūlymu, konferencija priėmė rezoliuciją, kuria primenama Lietuvos partizanų laisvės kova, Kalantos auka, primenami lietuviai kankiniai darbo vergų lageriuose, kalėjimuose ir psichiatrinėse ligoninėse, primenamas 45 pabaltiečių protestas ryšium su nacių - bolševikų slaptu susitarimu okupuoti Lietuvą. Reikalaujama, kad vakarų valstybės naikintų Hitlerio - Stalino slaptų susitarimų padarinius, kad iš Lietuvos būtų išvestos svetimos įgulos, pašalinta sovietinio teroro vyriausybė. Reikalaujama, kad pa-

vergtų tautų klausimas būtų iškeltas Jungtinėse tautose ir Europos saugumo konferencijoje. Pabrėžiamas reikalas imtis griežtesnių priemonių prieš sovietinį imperializmą ir kolonializmą. Šaukiamasi Jungtinių tautų, kad jos gintų nepriklausomybę buvusių Tautų Sąjungos narių.

(Amerikos Lietuvių Taryba)
1980.VIII.14

Centro Komiteto pareigų pasiskirstymas

Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos konferencijoje išrinktas Centro Komitetas pasiskirstė pareigomis šiaip:

Vladas Šoliūnas — pirmininkas,
Stasys Lušys — vicepirmininkas VLIKo reikalams,
Pranas Povilaitis — vicepirmininkas - pirmininko pavad.,
Adolfas Venskus — vicepirmininkas tarptautiniams reik.,
Adomas Viliušis — sekretorius,
L. Jaras — iždininkas,
Dr. Aldona Rugienė — komiteto narys moterų reikalams,
Juozas Paškus — narys finansų reikalams,
Ramūnė Tričytė — narys jaunimo reikalams,
Stasys Dubauskas — narys organizaciniams reikalams,
Jurgis Inčiūra — narys administracijos reikalams,
Emilija Vilimaitė — protokolų sekretorė.

Pasiruošimas Madrido konferencijai

Artėjant Madrido konferencijai, skirtai Helsinkio konferencijos nutarimų vykdymui patikrinti ir Europos saugumo reikalams apsvarstyti, lietuvių tarpe rodomas didelis susidomėjimas jos darbais ir susirūpinimas, kaip paveikti Europos ir JAV politikų nusistatymą toje konferencijoje nedaryti jokių nuolaidų Sovietų Sąjungai jos pavergtų Pabaltijo kraštų atžvilgiu. Ten negalės būti nepaliesti ir Lietuvai labai svarbūs klausimai, kaip yra buvę ir Belgrado konferencijoje. Visi pritaria, kad reikia daryit viską, kas nuo mūsų gali priklausyti, kad paveiktume tų klausimų svarstymą bei sprendimą Lietuvai ir lietuviams palankiausia prasme ir kad būtų atremtos Sovietų Sąjungos pretenzijos jos jau okupuotą Lietuvą savintis. Tačiau, kai pradėta kalbėti, kas iš lietuvių būtų labiausiai kompetetingas toje konferencijoje dalyvauti, tai jau nebuvo laiku išsiaiškinta, kas iš lietuvių, o gal ir visų pabaltiečių politikų bei tarptautinės politikos žinovų būtų

tam reikalui kompetetingiausias, o pasinaudojo tie, kurie surado kelių įsiteikti prezidentui.

Komunistiniams įsitikinimams nykstant

Dažnai tvirtinama, kad ne tik Sovietų Sąjungos pavergtuose kraštuose, bet ir pačioje Rusijoje vis mažiau žmonės betiki marksizmu - leninizmu. Susidariusiai tuštumai užpildyti žmonėms parūpinama daug alkoholio. Juo susilpninamas žmonių mąstymas ir pašalinamas režimo sprogimo pavojus.

Gyvenimas okupuotoje Lietuvoje

Okupanto tarnai per "Gimtąjį kraštą" ir kitais būdais deda daug pastangų įtikinti mažiau informuotus išeivius, kad Lietuvoje dabar labai geras gyvenimas ir kad jiems jau nėra prasmės remti Lietuvos išlaisvinimo veiklą. Iš tikro išeivijoje atsiranda vis daugiau tokių žmonių, kurie jau tiki ar pradeda tikėti okupanto viliojimams ir sutinka su juo bendradarbiauti, niekina Lietuvos laisvinimo veiksnius ir siunčia savo vaikus pagyventi okupanto globoje ir iš jo pasimokyti sovietinio socializmo.

Tačiau toli nuo tokių nusiteikimų yra pavergtieji lietuviai patriotai, kurie, už lietuviškumą persekiojami, kentėjo gulaguose, kalėjimuose ir psichiatrinėse ligoninėse. Apie juos čia sužinome daugiausia tik iš savo spaudoje mus pasiekiančių žinių nuotrupų. Geriausiai mus apie gyvenimą Lietuvoje informuoja iš Lietuvos pasitraukę komunistų persekioti lietuviai. Tiesa, tokių išeivių tarpe pasitaiko nedaug, tačiau iš jų sužinome labai daug. Vienas tokių yra vėliausiai iš Lietuvos su dideliu vargu per Suomiją ir Švediją pabėgęs patriotas ir kovotojas Vladas Šakalys, kurs, informuodamas lietuvius, yra jau daug kur pasisakęs apie okupuotos Lietuvos gyvenimą ir apskritai apie padėtį Lietuvoje.

Pavergtųjų lietuvių veikėjų persekiojimas

Spaudoje ilgėja sąrašas tų veikliųjų lietuvių idealistų, Maskvos pasmerktų ilgiems metams kalėti sovietiniuose kalėjimuose, koncentracijos stovyklose ir psichiatrinėse ligoninėse ir, tas bausmes atlikus, dar po keletą metų praleisti Sibiro ištrėmime. Dažniausiai jie yra apkaltinami ir nuteisiami už prisidėjimą prie savilaidinės spaudos — jos gaminimą, dauginimą, platinimą ar turėjimą savo bute. Prie kurių lietuvių saugumas negali kitaip prikibti ir negali surasti jo-

kios kitos priežasties jiems bausti, tokie dažnai apkaltinami Sovietų Sąjungos šmeižimu ar prieš ją nukreipta propaganda.

Ketvirtasis mokslo ir kūrybos simpoziumas

Šių metų lapkričio 26-29 dienomis Čikagoje, Jaunimo centre, įvyko Ketvirtasis mokslo ir kūrybos simpoziumas, kuriam yra parinkta ši pagrindinė pranešimų tema: lietuvių išeivių įnašas į mokslą ir kūrybą. Simpoziume dalyvaus daugiau kaip šimtas lektorių, pasiskirsčiusių dvylikoje sekcijų.

Prelato Mykolo Krupavičiaus mirties sukaktį minint

Gruodžio 4 d. sukanka dešimt metų nuo prelato Mykolo Krupavičiaus mirties. Ta proga Tėvynės Sargo antrame numeryje buvo išspausdintas vienas jo parašytų straipsnių. Plačiau jo asmuo ir darbai bus prisiminti išsamiame Algirdo J. Kasulaičio straipsnyje 1981 metų pirmame Tėvynės Sargo numeryje.

"Tikras patriotizmas yra didelė kūrybinė jėga, kuri visus tautiečius jungia ir cementuoja, o ne skaldo. Skaldantis, keliantis tarpusavio nesusipratimus ir kovas patriotizmas nėra patriotizmas, bet jo karikatūra, iškamša, žalinga fikcija save ir kitiems apgaudinėti.

M. Krupavičius
"Lietuviškoji išeivija"

KRITIŠKAI VERTINANT

DVI ANGLIŠKAI LIETUVIŠKOS KNYGOS

Šių metų pradžioje knygų rinkoje pasirodė dvi angliškai lietuviškos knygos. Tai Bronės Martinienės kūryba lietuviška tematika anglų kalba. Viena jų — Dreams of Reality. Autorė vaizduoja jaunos aktorės pergyvenimus su nusistatymu prieš įsimylėjimą dviejų okupacijų metu. Marija Ruzgaitė, tvirta asmenybė, pasiaukojusi ir pasiryžusi kovoti dėl savo tautos prieš pavergėjus, atmeta kiekvieną jai pasipiršimą. Jos gerbėjams nepavyksta palenkti jos širdies. Apie meilę Marija taip išsireiškia: "Tik meilės kančios sukūrė nemirštamas melodijas, kurios, skambėdamos per amžius, ir šiandien yra suprantamos. Ir vėl jos skambės ateinančioms kartoms, ir jas tik paliestos sielos supras" (114 psl.).

Knygos dalyje "Raudonojo voro tinkle" autorė, kaip buvusi mokytoja, su giliu patriotiniu įsijautimu, dialogo formoje, aprašo, kaip skaudžiai okupacijos dienas pergyveno mokyklų mokiniai. Autorė aprašo, kai ji tuo metu stebėjo iš Kauno ir kitų vietų į Vilnių suvažiavusius dalyvauti sporto šventėje mokinius. Jie linksmai stovyklavo Trakų ežero saloje. Jų nuotaiką stiprino istorinė tos vietos aplinka ir mokytojų pasakojimai apie Trakus. Bet greitai visa pasikeitė, kada jie išgirdo, kad raudonasis slibinas veržiasi į mūsų kraštą. Mokiniai nuliūdo, jų nuotaika pasikeitė, dauguma jų jau nevalgė ir naktį nemiegojo.

Toliau autorė pasakoja, kaip greitai žmonių nuotaikos pasikeitė. Visas kraštas virto lyg kalėjimu. Niekuo dėti žmonės suiminėjami, tardomi. Suimta ir viena mokytoja, tardoma ir gundoma būti išdavike. Pasmerkta mirti už savo protėvių kilmę, ji taip atsikerta: "Aš ne kraugerių giminės, kad priimčiau jūsų siūlymus. Jūs tikri kraugeriai, mus kraugeriais pravardžiuojate" (177 psl.).

"Rudojo erelio naguose" autorė vaizdingai aprašo žmonių vargus, ypač didžiuosiuose miestuose, kur nacių siautėjimas reiškėsi neįsivaizduojamu žiaurumu: žmonių suėmimais, kankinimais, žudymais, moterų prievartavimu, turto plėšimais ir kitais neaprašomais sauvaliavimais. Bet čia aktorė Marija suvaidina ypatingą vaidmenį aukštųjų nacių tarpe. Ji sugeba

juos įtikinti, jiems nieko nežadėdama, kad jie yra atsakingi už savo veiksmus, kurie ten vyksta. Vokiečiai ne kartą susimąsto ir kartais sušvelnėja.

Antrojoje knygoje "The Wandering Sea Gull — Skrajojanti žuvėdra — autorė parodo pirmosios knygos įvykių pasekmes ir išvadas. Jauna aktorė Marija yra jau Austrijoje. Pergyvenusi tremtin bėgimo vargus ir pamačius baisius karo vaizdus, ji atsiranda Bavarijoje. Prašosi bavarės priimama trumpam poilsiui, nes nebeturi jėgų toliau keliauti, bet buvo išvaryta, negavusi nė stiklo vandens. Patekusi į Austriją, Marija garsina Lietuvos praeitį tarp įvairių sluoksnių gyventojų ir aukštų nacių pareigūnų. Čia Marija pergyvena karo pabaigą. Iš baimės, kad nepatektų rusams, Marija atsiranda Hanau lietuvių stovykloje. Ten saugiau, — sako Marija pati sau. Bet stovyklinis skurdas, ligos ir visoks nepriteklius verčia Mariją bėgti. Bet kur? Kur yra geriau, kai tas pats vargas visus vienodai slegia? Ji sako:

"Nėra kelio į tėvynę, nei sausuma, nei jūra. Tu tikra benamė — neturi tėvynės nei kapų . . ." Ir ji lyg pati sau atsako: "Aš DP siela, noriu grįžti į tėviškės kapus. Mes nepažįstame nei taikos, nei švenčių, nei laisvo, ramaus gyvenimo".

Knygos skaitytoją nukelia į netolimos praeities pergyvenimus. Amerikiečius skaitytojus supažindina su okupantų mums padarytomis skriaudomis, mūsų tautos nelaimėmis ir mūsų skaudžiais pergyvenimais. Parašytos anglų kalba, bet lengvai skaitomos.

Knygų pristatyme kelių laikraščių kolumnistas prof. S. Phol pažymėjo, kad amerikiečių jaunimas tas knygas pamėgo. Ir lietuvių jaunimui verta jas perskaityti ir pažinti savo tėvų patirtus pergyvenimus ir mūsų krašto problemas.

Knygas išleido Exposition Press, Inc., New York, N.Y. Gaunamos didžiuosiuose knygynuose ir pas autorę. Pirmosios knygos kaina 10.00 dol., antrosio — 9.50 dol.

St. Gečas

BRONIUS KVIKLYS, LIETUVOS BAŽNYČIOS, I, TELŠIŲ VYSKUPIJA

Tik neseniai iš spaudos išėjo svarus B. Kviklio veikalas "Telšių vyskupija" — tos vyskupijos istorija ir dabartinė jos padėtis. Istorinę dalį sudaro Pauliaus Jurkaus apžvalginis straipsnis "Senoji Žemaičių Vyskupija", aprašantis visus tos vyskupijos vyskupus nuo jos įkūrimo iki Lietuvos bažnytinės provincijos sudarymo nepriklausomybės laikais.

Naujosios vyskupijos aprašymas prasideda bendromis žiniomis apie jos įkūrimą, jos kunigų seminariją, spaudą ir Klaipėdos prelatūros įkūrimą. Atskirai pateikiamos trumpos jos vyskupų biografijos su fotografijomis. Po vyskupų skyriaus seka 45 bolševikų nužudytų ar kalintų bolševikų kalėjimuose bei koncentracijos stovyklose kunigų sąrašas taip pat su fotografijomis. Po to alfabetine tvarka išdėstytos visų tos vyskupijos kunigų fotografijos jau be biografinių duomenų. Nuo 189 iki 385 puslapių užima vyskupijoje esančių bažnyčių bei koplyčių trumpi aprašymai ir jas vaizduojančios fotografijos, kurių skaičius, atrodo, priklausė nuo to, kiek jų buvo galima gauti: nuo vienos iki keliolikos. O Klaipėdos bolševikų užgrobtoji Marijos Taikos Karalienės bažnyčia su jos statyba ir jos užgrobimo istorija pavaizduota net 34-mis fotografijomis. Reikia manyti, kad kiekvienas žemaitis gali knygoje rasti savo parapijos bažnyčios vaizdų.

Knygos gale išspausdintos trumpos biografinės žinios ir fotografijos trisdešimt vieno 1980 metais išeivijoje buvusių tos vyskupijos kunigų ir 25-kių išeivijoje mirusių Telšių vyskupijos kunigų.

"Telšių vyskupija" yra pirmas tos rūšies veikalas apie Lietuvos bažnyčias. Tai yra pirmasis serijos "Lietuvos Bažnyčios" tomas. Po jo seks kitoms vyskupijoms skirti tomai. Veikalas svarbus Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorijai ir įdomus visiems, ypač iš kalbamos vyskupijos kilusiems asmenims.

Spausdinta "Draugo" ir M. Morkūno spaustuvėse, Čikagoje. Išleido Amerikos Lietuvių Bibliotekos leidykla: Lithuanian Library Press, Inc., 3001 W. 59th Street, Chicago, Ill. 60629.

K. B.

TĖVYNĖS SARGO RĖMĖJAI

Nuo š. m. gegužės 31 d. iki spalių 31 d. prisiuntė:

Už nr. 1(45): H. Idzelis 18 dol.; po 10 dol.: dr. A. Juzaitis, E. Milkauskas, K. Pabedinskas, S. Raštikis ir J. Stravinskas; dr. Br. Mikonis 8 dol. ir V. Simanavičius 6 dol.; po 5 dol.: dr. S. A. Bačkis, kun. P. Baltrumas, J. Daugėla, vysk. dr. A. Deksnys, kun. P. Jakulevičius, J. Jasys, V. Kežinaitis, dr. Č. Masaitis, I. Skirgaudas ir J. Vembrė ir J. Pažemėnas 4 dol.

Už nr. 2(46): A. Pautienis 37 dol., M. Peteraitienė, P. Povilaitis ir dr. A. Rugienė po 25 dol., M. V. Mankeliūnas ir P. Spėtyla po 20 dol., K. Pabedinskas 15 dol. ir dr. A. Juzaitis 13 dol.; po 10 dol.: prel. V. Balčiūnas, kun. L. Dieninis, P. Duda, O. Galvydienė, kun. J. Gasiūnas, A. Kasulaitis, dr. J. Kuodis, A. Milčienė, kun. J. Pragulbickas, kun. A. Petrauskas, kun. dr. V. Skilandžiūnas, dr. K. Šidlauskas, D. Vaičius, A. Valavičius ir J. Žaliaduonis; P. Šilas 9 dol.; po 8 dol.: P. Abromaitis, R. Bridžius, K. Kleiva, P. Linkus, A. Vaičiulaitis ir dr. J. K. Valiūnas; po 7 dol.: J. Danis, L. Jaras, J. Kananavičius, B. Lukas, J. Mikaliūnas, B. Pabedinskienė, kun. V. Palubinskas, S. Pundzevičius, M. Svotelienė, Vl. Šoliūnas ir A. R. Zundė; po 6 dol.: S. Griežė, V. Kačinskas, dr. J. Kriaučiūnas, B. Sakalas, I. Skirgaudas ir kun. J. Velutis; po 5 dol.: K. Bačauskas, dr. S. A. Bačkis, kun. P. Baltrumas, E. Butkienė, E. Cibas, kun. V. Dabušis, dr. Z. Danilevičius, J. Daugėlas, vysk. dr. A. Deksnys, A. Dovydaitis, A. Dumčius, A. Gaška, S. Garliauskas, kun. A. Gleveckas, kun. S. Yla, dr. J. Jakštas, kun. P. Jakulevičius, S. Jasaitienė, G. Jasinskienė, J. Jasys, D. Jurkus, A. Juška, kun. V. Karalevičius, Vitas Kazlauskas, V. Kežinaitis, dr. J. Kižys, dr. L. Kriaučeliūnas, prel. J. A. Kučingis, J. Lapinskas, dr. A. Laucis, J. Litvinas, M. ir V. Liulevičiai, J. Lukas, dr. Č. Masaitis, K. Mickevičius, dr. B. Mikonis, P. Minkūnas, M. Nagys, A. Orentas, E. Paliulionienė, B. Paliulis, kun. A. Petraitis, P. Polteraitis, K. Povilaitis, V. Prižgintas, kun. dr. J. Prunskis, J. Puleikis, kun. A. Račkauskas, dr. K. Rimkus, A. Rinkūnas, kun. J. Ruokis, J. Sakas, dr. R. Sidrys, dr. S. Skripkus, kun. A. Stašys, J. Šiaučiūnas, H. Šilinis, dr. L. J. Šimutis, A. Tauginas, kun. J. Tautkus, E. Vainauskienė, kun. A. Valiuška, kun. dr. T. Žiūraitis ir B. Žukauskas; po 4 dol.: A. Aleškaitis, dr. V. Bublys, A. Januška, J. Motiejūnas, J. Palys, J. Pažemėnas, P. Sidaras, dr. J. Stiklorius, A. Valaitis ir kan. V. Zakarauskas; kiti po mažiau.

Visiems širdingiausiai dėkoja *TĖVYNĖS SARGO LEIDĖJAI*

TURINYS

St. Lušys, Vyriausias Lietuvos išlaisvinimo veiksnys 1
L. Tulaba, Krikščionys demokratai Italijoje 9
P.M.., Lietuvių Krikščionių Demokratų konferencija 15
L. Grinius, Lietuvių protesto memorandumai vokiečiams 27
V. Zakarauskas, Moterų kunigystės klausimas tradicijos ir Kristaus valios šviesoje 34
V. Bagdanavičius, Suduvių religijos klausimas 41
K. Tautkus, Kinijos ir JAV draugystės problematika 52
M. Gečionis, Ne didysis brolis, o didysis priešas 57
K. Bartkus, Komunizmo grėsmė nemažėja 64
P. M., Tiesa ir Melas politikoje 73
J. Varnas, Išmirimo pranašavimas ir tėvynės meilė 78
Jie mus paliko:
P. Alšėnas, Kun. Petras Ažubalis 80
P.M., Dr. Jurgis Balčiūnas 81
K. B., Rašytojas Aloyzas Baronas 82
K. B.., Prof. Pranas Čepėnas 83
Įvykiai ir problemos 84
Kritiškai vertinant
St. Gečas, Dvi angliškai lietuviškos knygos 92
B. Kviklys, Lietuvos Bažnyčios, I, Telšių vyskupija 94
Tėvynės Sargo rėmėjai 95

"TĖVYNĖS SARGO" ADMINISTRACIJOJE galite gauti šias knygas:

Aleksandras Stulginskis, ATSIMINIMAI. Išleido Pedagoginis Lituanistikos Institutas. 1980 m. 295 pusl. Kietais viršeliais. Kaina 12.00 dol.

P. Maldeikis, MYKOLAS KRUPAVIČIUS. Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga. 1975 m. 493 pusl. Kietais viršeliais. Kaina 10.00 dol.

ARKIVYSKUPAS MEČISLOVAS REINYS. Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga. 1977 m. 235 pusl. Kietais viršeliais. Kaina 5.00 dol.

Algirdas J. Kasulaitis, LITHUANIAN CHRISTIAN DEMOCRACY. Išleido Leono XIII Fondas. 1976 m. 244, plius XXIV pusl. Minkštais viršeliais. Kaina 3.00 dol.

Užsakymams adresas:
"Tėvynės Sargas"
c/o Antanas Balčytis
6819 S. Washtenaw
Chicago, ILL 60629

Alp(LKA) 1745
1980, Nr.3

Kaina $3.00

9074397